

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กุมภาพันธ์ 2554

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กุมภาพันธ์ 2554
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กุมภาพันธ์ 2554

ณัฐจิภา ลิ้มเฉลิม. (2554). การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง, ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 การพัฒนารอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา และตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา มีดังนี้

ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ต้องมีการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา เพื่อเปิดรับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมตลอดปีการศึกษา โดยต้องไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน มีการคัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสภาพทางสังคมเป็นต้น ต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษา รวมถึงบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน มีหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสม ตอบสนองความต้องการของสังคม และมีหลักสูตรเสริมตามความต้องการของนักเรียน มีการจัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีฐานข้อมูลในการติดตามช่วยเหลือได้ตลอดเวลา

มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน ต้องมีการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล มีการกำหนดแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียน และชุมชน กำหนดเวลาการเรียนรู้ตามชั้นปี แต่มีรูปแบบการจัดชั้นเรียนหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเอง จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับการทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนด และเทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน

ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา โดยจัดเป็นห้องเรียนพิเศษที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการศึกษา มีสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือจัดห้องเรียนธรรมชาติที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ อำนวยความสะดวกในการเรียนจัดหาวัสดุ สื่อ

สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และสร้างภาคีเครือข่าย ประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษา ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเพื่อให้เกิดความครอบคลุมทุกระดับ

อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าถึงการจัดการศึกษาจัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้ และจัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิต

2. การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ใน 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านผู้เรียน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) และการสอบถามบุคลากรในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนนักเรียน ผลการวิจัย พบว่ามีความเป็นไปได้ทุกด้าน

THREE TYPES OF EDUCATION PROVIDING IN SCHOOLS

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

February 2011

Nattika Limchalerm. (2011). *Three types of education providing in schools*.

Dissertation, Ed.D. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Somchai Thepsaeng, Prof. Dr. Semsak Wisalapron, Assoc. Prof. Dr. Thasana Swaengsakdi.

The purposes of this research were to study: 1) three types of education providing in schools, and 2) the feasibility of the three types of education providing in schools. Three research stages included: Stage 1: Developing a conceptual framework of three types of education providing in schools; Stage 2: Identifying guidelines for the three types of education providing in schools; and Stage 3: Studying the feasibility of the three types of education providing in schools.

The findings were as follows:

1. The guidelines for the three types of education providing in schools were as follow.

Providing equal educational opportunity. Having to survey target groups for educational provision to admit every student, group, sex, age according to appropriate schedules throughout the school year, with no problem limitations or student numbers. Filtering, analyzing, and grouping learners according to school contexts, e.g. grouping by age, economical status, learning achievement, and social conditions. Supporting every student group and sex with educational equipment and equal educational services in every aspect. Having appropriate core curriculum responding to social needs. Having appropriate supplement curriculum according to student needs. And, having information technology system providing real-time monitoring and helpful databases.

Having flexible educational management, linkages with no redundancy. Organizing the structures of learning substances following school curriculum with integration of content in accordance with way of life and individual differences. Identifying plans of learning activities following learning standards and content following learning substances, problem conditions, needs, and interests of students and community. Identifying learning periods following year classes with various forms of class management so that learners could choose by themselves. Organizing supplement learning activities so that learners could apply knowledge to their daily lives. Having authentic evaluation and taking national tests required by the Ministry. And, comparing and transferring existing knowledge of learners.

Saving resources usage for educational management by arranging special classrooms equipped with technological tools allowing access to education. Having state of

the art technological media. Organizing natural classrooms supporting learning management. Coordinating with temples / religious places, governmental organizations, to set laboratories, museums, learning sources to facilitate learning. Acquiring materials, media, and appropriate facilities for learner groups. Utilizing local wisdoms, natural media, and learning sources including self-created media and sources.

Promoting participation in educational management through participative decision-making, implementing, and receiving benefits. Promoting bringing local wisdoms to participate in education management and building associate networks and coordination with informal education to promote practices in educational management between individuals, groups, and organizations covering every level.

Providing educational service facilities. Having public relations on access to channels of educational management. Having monitoring and assisting student system/ guidance/consultant clinic to get access to educational management. Making manual/ supplement learning document/ online lessons. Supporting learning attendance and learning management. And, acquiring learning sources providing sufficient, appropriate, flexible and comfortable access for lifelong education.

2. The feasibility study of the three types of education providing in schools in the 6 aspects, i.e. legal, economic, human resources, technique, social, and learners through the inductive content analysis and questionnaire responses of school directors, teachers, basic education committee representatives, and student representatives revealed that all aspects were feasible.

ปริญญาบัตร
เรื่อง
การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา
ของ
ณัฐริกา ติมเฉลิม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่ 28 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)

.....กรรมการ

(ดร.ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ราชบัณฑิต รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ และอาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนควบคุมดูแล เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของงานวิจัยทุกขั้นตอน ทำให้การพัฒนา งานวิจัยเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ราชบัณฑิต ที่เมตตาและ สอนให้ผู้วิจัยรู้จักการเป็นผู้บริหารที่ต้องมองอย่างรอบด้าน ไม่ใช่มีมุมมองเพียงข้างหน้าอย่างเดียว

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ ผู้เป็นแบบอย่างในการ เป็นครู ปลุกฝังให้ผู้วิจัยรู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่ การตรงต่อเวลา และการวางแผนในการทำงาน ตลอดจนเป็นผู้ที่คอยดูแลเอาใจใส่ ประสานงาน อำนวยความสะดวก และร่วมฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างขั้นตอนของการทำงานวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ อ.ดร.สมชาย เทพแสง ผู้ที่ให้มุมมอง ข้อคิดเห็นในการทำงานวิจัย อย่างต่อเนื่อง และกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และ ดร.ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ คณะกรรมการสอบปากเปล่าที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะต่างๆ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.วีระ สุภากิจ ผู้ที่ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขบทความไทย และภาษาอังกฤษในงานวิจัยฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.เรือโท.ดร.ไพบุณย์ อ่อนมิ่ง ผู้ที่คอยให้กำลังใจและให้คำปรึกษา ในการทำวิจัยของผู้วิจัยตั้งแต่การเรียนในระดับปริญญาโท จนกระทั่งปริญญาเอก ด้วยดีเสมอมา ถึงแม้ผู้วิจัยจะมีเรื่องให้ต้องลำบากใจอยู่ตลอดทุกครั้งที่มีการติดต่อขอคำปรึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร.ปานจักษ์ เหล่ารัตนวงษ์ ผู้ที่อดทน รับฟังปัญหาของผู้วิจัย คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ ทำให้ผู้วิจัยทำงานวิจัยสำเร็จอย่างอดทน

ขอกราบขอบพระคุณบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้แก่ผู้วิจัยในทุกระดับตั้งแต่อนุบาล จนถึงการศึกษาระดับสูงสุดของผู้วิจัย และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูล โดยเฉพาะ อ.ณัฐนิช เผ่าพันธ์ุ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการ วิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้การช่วยเหลือผู้วิจัยทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณบุคคลที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ตั้งแต่ผู้วิจัยสอบเข้า ศึกษาต่อจนกระทั่งเรียนจบการศึกษา ซึ่งดูเหมือนจะเร่ง และกระตือรือร้นในการเรียนมากกว่าผู้วิจัย

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อธงชัย คุณแม่ไฉน ลืมเฉลิม ที่ได้อบรม เลี้ยงดู สั่งสอน ผู้วิจัยตลอดจนเป็นกำลังใจสูงสุดในชีวิตของผู้วิจัย

ณัฐธิกา ลืมเฉลิม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดการวิจัยในการวิจัย.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
แนวคิดพื้นฐานการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	17
หลักการและความสำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.....	17
การจัดการศึกษาสามรูปแบบ.....	18
จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	41
ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา.....	49
มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมโยง.....	52
ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา.....	55
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา.....	58
อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา.....	64
การศึกษาความเป็นไปได้.....	65
ความหมายของการศึกษาความเป็นไปได้.....	65
การศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษา.....	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	69
งานวิจัยในประเทศ.....	69
งานวิจัยต่างประเทศ.....	73

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 76
ขั้นตอนการวิจัย..... 76	
ตอนที่ 1 การพัฒนากรอบแนวคิด..... 77	
ตอนที่ 2 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา..... 77	
ตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษา..... 82	
ภาพประกอบขั้นตอนการวิจัย..... 92	
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 93
ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา..... 94	
ผลการศึกษาภาคสนาม..... 94	
ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group)..... 121	
ผลการทดลองนำโครงร่างการจัดการศึกษาสามรูปแบบไปปฏิบัติ..... 126	
ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา..... 136	
ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย..... 136	
ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ..... 142	
ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร..... 147	
ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค..... 148	
ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม..... 149	
ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน..... 150	
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 152
สรุปผลการวิจัย..... 153	
อภิปรายผลการศึกษา..... 159	
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้..... 173	
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป..... 175	
บรรณานุกรม..... 176	
ภาคผนวก..... 190	
ภาคผนวก ก..... 191	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก (ต่อ)	
ภาคผนวก ข.....	209
ภาคผนวก ค.....	212
ภาคผนวก ง.....	226
ภาคผนวก จ.....	233
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	245

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	42
2 ขอบข่ายการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา...	90
3 การจัดการศึกษาของโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา จ.เพชรบุรี.....	102
4 การจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านกอม่องทะ จ.กาญจนบุรี.....	109
5 การจัดการศึกษาของโรงเรียนเทพศิรินทร์ (น้ำบ่อหลวงวิทยาคม) จ.เชียงใหม่.....	116
6 ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง แนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	136
7 ผลการวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัด การศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	143
8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา.....	147
9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพร้อมด้านเทคนิคในการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา.....	148
10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการยอมรับ และการให้การสนับสนุนในการจัด การศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	149
11 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการ จัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	150
12 แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	193

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	15
2 ช่วงอายุของบุคคลและประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับ.....	53
3 ปัจจัยที่ต้องพิจารณาในการวางแผนทางการศึกษา.....	66
4 ขั้นตอนการวิจัย.....	92
5 แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา.....	193

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบัน ได้ก้าวเข้าสู่ยุคของข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่องานวิจัยในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการในการบริหารเพื่อพัฒนารากฐานของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ. 2545: ข)

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศ ประเด็นสำคัญที่เป็นจุดอ่อนของการศึกษาไทยคือ การที่คนไทยและเด็กไทยจะให้ความสำคัญกับโรงเรียนเป็นหลักไม่ได้สนใจแหล่งการศึกษาอื่นๆ อย่างมากพอ และเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้วก็จะไม่ได้สนใจศึกษาต่อเท่าที่ควร ไม่คิดว่าการศึกษาเป็นเรื่องที่จะต้องเกิดขึ้นตลอดเวลาและทุกสถานที่ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์. 2541: 54-55) ดังนั้นประเทศไทยจึงกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน และมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ดังมาตรา 15 กำหนดให้การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนนอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน มาตรา 24(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 กำหนดให้รัฐส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ และมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข: 6,9,15) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการศึกษาอย่างเชื่อมโยงและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาประเทศชาติและ

สังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society) และสังคมแห่งความรู้ (Knowledge based society) ทำให้คนไทยเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง หลากหลาย เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม (ทองอยู่ แก้วไทรอะ. 2544: 17-19; สอนง โลหิตวิเศษ. 2548: 1; รุ่ง แก้วแดง. 2541: 9; สุมาลี สังข์ศรี. 2548: 186; ชนกนารถ ชื่นเชย. 2550: 44; กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ก: ออนไลน์; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551ก: 5)

สภาพปัจจุบันพบปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลนับตั้งแต่การอ่านออก เขียนได้ สื่อสาร และการเรียนรู้ทักษะทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น ปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ ปัญหาด้านโอกาส ความเสมอภาค และความทั่วถึงทางการศึกษา (วิทยากร เชียงกูล. 2551: 16) เนื่องจากมีเด็กไม่ได้เข้าเรียน และไม่ได้เรียนต่อช่วงชั้นต่างๆ ก่อนข้างมาก โดยเฉพาะในปีการศึกษา 2551 มีประชากรวัย 3-17 ปี ไม่ได้เข้าเรียนสูงถึง 1,675,165 คน และยังมีปัญหาการออกกลางคันของนักเรียน ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลนักเรียนออกกลางคันปี 2550 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า เมื่อพิจารณาผู้สำเร็จการศึกษาในช่วงชั้นต่างๆ จะมีสัดส่วนต่ำกว่าจำนวนผู้เข้าเรียน โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอัตราคงอยู่เพียง 87.5% และมีนักเรียนออกกลางคันในทุกระดับชั้นรวม 119,626 คน หรือ 1.4% ของนักเรียนทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก: 7,79; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548ก: 4; วิทยากร เชียงกูล. 2551: 21-22) ซึ่งถ้าเด็กเหล่านี้จะศึกษาต่อต้องรอจนกว่าอายุจะครบ 16 ปี จึงจะเข้าไปรับบริการการศึกษานอกโรงเรียนได้ จึงทำให้เสียเวลา และเสียโอกาสในการศึกษาหรือบางครั้งอาจทำให้ไม่ได้เรียนไปเลย

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวข้างต้น มาจากการไม่ผสมผสานในการทำงานของการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดการ ทำงานซ้ำซ้อน และไม่ยืดหยุ่นต่อสภาพและปัญหาของผู้เรียน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อตัวผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 122; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547: 55) เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบของการจัดการศึกษา พบว่า การศึกษาในระบบ พบปัญหาด้านความครอบคลุมของการบริหารและความเสมอภาคทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน การวัดผล การคัดเลือกเข้าศึกษาต่อยังไม่เอื้อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาในระบบยังไม่ได้รับการสนับสนุนและแรงจูงใจที่เพียงพอจากรัฐในการจัดการศึกษา ผู้บริหารและครูมีภาระงานการศึกษาในระบบมาก และครุติตในกรอบข้าราชการมากกว่า คิดในแง่ นักพัฒนา/นักปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า ถึงแม้การศึกษานอกระบบจะมีกิจกรรมรับผิดชอบดูแลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อยู่หลายกิจกรรม เช่น

กิจกรรมเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดให้กับกลุ่มประชากรซึ่งขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนปกติ เช่น การศึกษาต่อเนื่อง การส่งเสริมการอ่าน การส่งเสริมบทบาทของชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาทั้งวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV) ก็ตาม แต่จำนวนผู้ได้รับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปี 2550 ลดลงจากปี 2548-2549 มาก จากระดับ 5,266,914 คน เหลือ 2,841,351 คน และจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา นอกระบบในปี 2550 มี 852,007 คน เทียบกับจำนวนผู้เรียน 2,041,051 คน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การศึกษาแบบนี้ผู้เรียนต้องใช้เวลาหลายปีถึงจะเรียนจบ หรือมีปัญหาผู้เรียนส่วนหนึ่งออกกลางคัน เรียนไม่จบ เนื่องจาก ภาระการทำงาน วิชายากเกินไป ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน (วิทยากร เชียงกูล. 2551: 22,81-82) และมีปัญหาด้านการวางแผนการดำเนินงาน เนื่องจาก กิจกรรมดังกล่าวต้องการการวางแผนโครงการความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่ต้องใช้พลังและความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งหมายถึงทุกภาคส่วนของสังคม ต้องตระหนักว่ามีหน้าที่ที่จะต้องจัดการศึกษา แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ถูกกำหนดจากส่วนกลาง ขาดการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่และชุมชน ปัญหาด้านบุคลากรที่มีจำกัด กลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ชัดเจน การจัดกิจกรรมยังไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและจัดบริการยังไม่ทั่วถึง รวมไปถึงปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนที่ไม่เพียงพอ และปัญหาด้านมาตรฐานและมีคำถามเรื่องคุณภาพที่ ผู้สำเร็จศึกษานอกระบบส่วนใหญ่คุณภาพยังไม่เป็นสากล ขาดการยอมรับจากสถาบันการศึกษาอื่น (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. 2553: 27, อัมพร พงษ์กังสนานันท์. 2550; อ้างอิงจาก มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช. 2544: 12-13) และการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตของบุคคลมากที่สุด ยังไม่มีการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่ชัดเจนเมื่อเทียบกับการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ ขาดเอกภาพเชิงนโยบายในการจัดการศึกษา รวมถึงความไม่ชัดเจนด้านกลุ่มเป้าหมาย ขาดแหล่งความรู้ที่กว้างขวางสำหรับประชาชน ขาดการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในสังคม ให้มีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษา ขาดแคลนงบประมาณที่จะส่งเสริมการใช้สื่อ และเทคโนโลยีที่มาใช้ในการจัดการศึกษา และความแตกต่าง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ระหว่างสังคมเมือง และสังคมชนบท คนไทยยังไม่ให้ความสนใจศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543: 10-11; ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. 2543: ออนไลน์; สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 14,108-119,122; สุนทร สุนันท์ชัย. 2543: 10; อัมพร พงษ์กังสนานันท์. 2550: 2)

จากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดให้มีการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง และได้ตั้งเป้าหมายให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. 2553: 27, ปฏิบัติการห่วงโซ่อุดจุดดบอดปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่ 2. 2553: 15) โดยมีนโยบายการเสริมสร้างโอกาสในความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม (Access for All) สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา. 2552ก: ออนไลน์) เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์เป็น การศึกษาเพื่อปวงชน และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น โดยเฉพาะ

หน่วยงานที่จัดการศึกษาในระบบ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งนับว่าเป็นองค์กรใหญ่ และเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้บุคคลมีความรู้ขั้นพื้นฐานนับตั้งแต่การอ่านออก เขียนได้ การสื่อสาร การเรียนรู้ทักษะ เพื่อนำไปประยุกต์และปรับใช้ในการดำรงชีวิต (อัมพร พงษ์กัสนานันท์. 2550: 27, ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. 2553: 27) และได้กำหนดกลยุทธ์การเพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับทั้งเด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคันและพัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนที่อยู่ นอกระบบการศึกษาให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: ออนไลน์)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้น แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น และทรัพยากรมีขีดจำกัด การจะแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาการออกกลางคัน การไม่ได้เข้าเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียน และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพนั้น ย่อมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษิตตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น จำเป็นต้องมีการผสมผสานสร้างความรู้ที่เชื่อมโยงลดช่องว่าง และรอยต่อที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลทั่วไป และประชากรวัยเรียนเกิดการชะงักไม่ได้รับบริการการศึกษาที่ต่อเนื่อง แนวทางการจัดการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดโครงสร้างของระบบการศึกษาในลักษณะที่ยืดหยุ่น “มีการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา” เพื่อให้สามารถเข้าถึงคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียน แต่ละคน หลุดพ้นจากข้อจำกัดของชั้นเรียนเกิดการประสานและอำนวยความสะดวกแก่คนทุกคนให้สามารถเรียนรู้ได้เป็น “การศึกษา 24 ชั่วโมง” ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (ทองอยู่ แก้วไทรชะ. 2544: 17-19; รุ่ง แก้วแดง. 2546: 85-86; อัมพร พงษ์กัสนานันท์. 2550: 5; กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: ออนไลน์)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาโดยเฉพาะในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากการศึกษาที่ประชาชนทุกคนควรได้รับการศึกษา และเป็นการศึกษาที่จัดให้สำหรับบุคคลที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 ถึงย่างเข้าปีที่ 16 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญในการได้รับความรู้ เพื่อการพัฒนาตนเองเพื่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการวางรากฐานให้แก่ชีวิต และทำการเชื่อมโยงกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากการศึกษาทั้งสองรูปแบบเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการของบุคคลที่พลาดโอกาสในการศึกษา หรือต้องการเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ตนเอง และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถเข้าเรียนหรือต้องออกกลางคัน มีระบบการจัดการศึกษา ที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และอำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา

อย่างไรก็ตามจากที่ผ่านมาได้มีการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาที่ชัดเจน ดังนั้นแนวทางที่ผู้วิจัยศึกษาจึงเป็นแนวทางใหม่ที่นำไปปฏิบัติอาจประสบความล้มเหลวได้ในขั้นปฏิบัติ เนื่องจากบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน อาจต้องประสบปัญหาความเสี่ยงและความไม่แน่นอนด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการศึกษาได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาด้วย ทั้งนี้เพื่อหาค้นพบปัญหาที่จำเป็นที่จะต้องแก้ไข สำหรับสถานศึกษาที่จะจัดการศึกษาสามรูปแบบ ซึ่งเป็นส่วนช่วยที่สำคัญในการปรับปรุงแนวทางที่ศึกษาให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้บริหารระดับต่าง ๆ นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมภารกิจจัดการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และประเทศชาติตลอดไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาการศึกษามูลนิธิสามรูปแบบในสถานศึกษามีแนวทางเป็นอย่างไร
2. การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติหรือไม่

อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาที่เป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน และการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อลดช่องว่างและรอยต่อที่ส่งผลกระทบต่อทำให้บุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ให้ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้เกิดการ

พัฒนาตน พัฒนาสังคม และประเทศชาติ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2. ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู และหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งระดับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับเขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษา นำผลการวิจัยจากการศึกษาความเป็นไปได้ ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหาที่ศึกษา

1.1 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มุ่งศึกษาการจัดการ การศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาส ในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไปตามจุดมุ่งหมาย 5 ประการ ประกอบด้วย

1.1.1 ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

1.1.2 มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความ ซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน

1.1.3 ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา

1.1.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.1.5 อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา

1.2 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีขอบเขตดังนี้

1.2.1 ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย ประกอบด้วย การศึกษากฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1.2.2 ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การศึกษาสภาพการเงินปัจจุบัน ของสถานศึกษา ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1.2.3 ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ประกอบด้วย การศึกษาความพร้อม ด้านความรู้ (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) และการปฏิบัติ (Behavioral Component) การสอนของบุคลากรครู ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา

1.2.4 ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค ประกอบด้วย การศึกษาความพร้อมด้าน อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่มีความ จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1.2.5 ความเป็นไปได้ด้านสังคม ประกอบด้วย การศึกษาการยอมรับ และการให้ การสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน

1.2.6 ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย การศึกษาความต้องการ และ ความพร้อมในการศึกษาของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา มี 3 กลุ่มคือ

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็น กรณีศึกษา ได้แก่ โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนเทพศิรินทร์ (น้ำบ่อหลวงง วิทยาคม) จังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนบ้านกองมืองทะเล จังหวัดกาญจนบุรี

2. การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อแสวงหาความ คิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ได้แนวทางที่มีความสมบูรณ์

3. การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility) ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อใช้ ประกอบการพิจารณาตัดสินใจจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา บุคลากรครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน

3. ขอบเขตด้านกระบวนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical approach) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ข้อมูลด้านหลักการ และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา จากข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นที่ 3 กำหนดโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา และทดลองนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นที่ 4 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาความเป็นไปได้ใน 6 ด้าน ได้แก่ ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ความเป็นไปได้ทางเทคนิค ความเป็นไปได้ด้านสังคม และความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

4. ขอบเขตด้านการนำไปใช้

แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมภารกิจจัดการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จลดช่องว่างและรอยต่อที่ส่งผลกระทบต่อประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไปเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

อย่างไรก็ตามสถานศึกษาอาจไม่สามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาได้ทุกสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจต้องประสบปัญหาความเสียหาย และความไม่แน่นอนด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการศึกษาได้ ดังนั้น สถานศึกษาอาจต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบตามประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ดังนี้

1. การศึกษาแนวทาง หมายถึง การศึกษาแบบอย่างหรือขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

2. การศึกษาสามรูปแบบ หมายถึง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาในระบบ หมายถึง การศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

3. การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาในระบบ และมีการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในด้านจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาสำหรับบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

4. นักเรียนออกกลางคัน หมายถึง นักเรียนที่มีอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ อย่างเข้าปีที่ 7 ถึงย่างเข้าปีที่ 16 ที่ไม่สามารถเข้าเรียน หรือเรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนด

5. บุคคลทั่วไป หมายถึง ประชากรในชุมชนที่มีความต้องการศึกษาต่อเนื่องในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการจัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปี เป็นการศึกษา

ที่สนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลนับตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ สื่อสาร และเรียนรู้ทักษะทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์และปรับใช้ในการดำรงชีวิต

7. แนวทางการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา หมายถึง แบบอย่างหรือขั้นตอนที่กำหนดขึ้นในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ดังนี้

7.1 ให้ความสำคัญความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา หมายถึง การเปิดรับบุคคลทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่คำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อายุ สภาพทางเศรษฐกิจ และปัญหาอื่นๆ ที่เกิดกับบุคคล ให้เข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน

7.2 มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง หมายถึง การจัดโครงสร้างการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาในระบบ ที่มีการจัดการที่เชื่อมโยงกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในด้านเนื้อหา การเรียนรู้ วิธีการเรียน เวลาเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.3 ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา หมายถึง การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียนและสถานศึกษา

7.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง การประสานความร่วมมือจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน

7.5 อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา หมายถึง การเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับบริการจัดการศึกษาโดยไม่ยุ่งยาก ซ้ำซ้อน มีความรวดเร็ว ตรงตามความต้องการของผู้เรียน

8. การศึกษาความเป็นไปได้ (feasibility study) หมายถึง การศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา มีขอบเขตในการศึกษา 6 ด้านดังนี้

8.1 ความเป็นไปได้อันกฎหมาย หมายถึง การศึกษากฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา

8.2 ความเป็นไปได้อันเศรษฐกิจ หมายถึง การศึกษาสภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษาที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา

8.3 ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร หมายถึง การศึกษาความพร้อมด้านความรู้ (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) และการปฏิบัติ (Behavioral Component) ของผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษา สามารถรูปแบบในสถานศึกษา

8.4 ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค หมายถึง การศึกษาความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา

8.5 ความเป็นไปได้ด้านสังคม หมายถึง การศึกษาการยอมรับ และการให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน

8.6 ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน หมายถึง การศึกษาความต้องการ และความพร้อมในการศึกษาของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา

9. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการศึกษา และการวิจัย

10. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบ และ/หรือ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

11. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

12. บุคลากรครู หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

13. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

14. นักเรียน หมายถึง ตัวแทนนักเรียนในระดับชั้นสูงสุดของแต่ละสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2553 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการ แนวคิด จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษามีสามารถรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ใน

ระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน มาตรา 24(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 กำหนดให้รัฐส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ และในการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา และมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 6,9,15)

นอกจากนี้ด้านกลุ่มเป้าหมายและจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากสภาพของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และสังเคราะห์ในประเด็นของจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 122; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547: 55) จึงกำหนดให้การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาสำหรับบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ส่วนด้านจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมาย 5 ประการ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2542: 50; กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543: 17-18; สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 118; วิศนี ศิลตระกูล. 2552: ออนไลน์; ศักรินทร์ ชนประชา. 2550: 40; คมกฤช จันทร์ขจร. 2551: 21)

1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้เป็นการเปิดรับบุคคลทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่คำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อายุสภาพทางเศรษฐกิจ และปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดกับบุคคล ให้เข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน (Gordon. 1972: 423-434; Cohn. 1982: 696; Winfield. 2000: 442)

2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง ไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานของการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ ในด้านเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีเรียน เวลาเรียน และ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าตอบสนองความต้องการของบุคคลทุกกลุ่มเป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าตอบสนองความต้องการของบุคคลทุกกลุ่ม (สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 6-7; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544: 30-31; สนอง โลหิตวิเศษ. 2548: 95)

3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงมาก เป็นเพราะเป็นการปฏิบัติงานแบบต่างคนต่างทำ จึงมีการใช้ทรัพยากรต่างๆ ซ้ำซ้อนกันทั้งที่สามารถใช้ร่วมกันได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา และชุมชน ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ให้มีความคุ้มค่า เหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของนักเรียน (ศิริพร สุขสวัสดิ์. 2551: 6; อ้างอิงจาก วิจิตร ศรีสะอาด. 2534: 42-43; รุ่ง แก้วแดง. 2546: 108-109; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2551: 14)

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (Cohen; & Uphoff. 1977: 7-10; Epstein. 1997: 74-81; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 5-7)

5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับบริการทางการศึกษาได้โดยง่าย มีอุปสรรคน้อยที่สุด มีการเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการ ได้โดยสะดวก รวดเร็ว ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ทำให้ไม่ขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่มีความเชื่อมโยงตลอดเวลา เกิดการส่งเสริมและนำไปสู่การเป็นสังคมการเรียนรู้ (Learning society) และสังคมแห่งความรู้ (Knowledge based society) (Roger. 1995: 67; Burrow. 1997; citing in Page; & Thomas. 1977; กนกวรรณ ทองฉวี. 2545: 62; อ้างอิงจาก Burrow. 1997)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษาที่ชัดเจน ดังนั้นแนวทางที่ผู้วิจัยศึกษาจึงเป็นแนวทางใหม่ เมื่อสถานศึกษานำไปปฏิบัติ อาจประสบความล้มเหลวได้ในขั้นปฏิบัติเพราะบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน อาจต้องประสบปัญหาความเสี่ยงและความไม่แน่นอนด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการศึกษาได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษาด้วยทั้งนี้เพื่อช่วยให้สถานศึกษาค้นพบข้อมูลที่สำคัญ และปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไข ซึ่งเป็นส่วนช่วยในการปรับปรุงแนวทางที่ศึกษาให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้บริหารระดับต่างๆ สามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดของ เวิร์ดเดลิน (Werdelin. 1977: 273-282)

ในการศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษาใน 6 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย มีลักษณะเป็น กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

2. ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาสภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษาที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเป็นลักษณะการลงทุนทางด้านการศึกษาระยะยาว โดยจะเห็นผลได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจครั้งนี้ จึงใช้แนวทางในการศึกษาถึงสภาพในการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานต้นสังกัด และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อรายหัวของนักเรียน ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในปัจจุบันเท่านั้น

3. ความเป็นไปได้ด้านบุคลากรในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาจะส่งผลกระทบต่อปฏิบัติของบุคลากรครู ที่ต้องมีหน้าที่เพิ่มในด้านต่างๆ การศึกษาความเป็นไปได้ด้านบุคลากรครู จึงเป็นการศึกษาความพร้อมด้านความรู้ (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) และการปฏิบัติ (Behavioral Component) การสอนของบุคลากรครูที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

4. ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค เป็นการศึกษเกี่ยวกับความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเทคนิคในครั้งนี้ จึงพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู และชุมชน เกี่ยวกับ ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

5. ความเป็นไปได้ด้านสังคม เป็นการศึกษเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน ด้านการยอมรับ และการให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ว่าจะมีการยอมรับ หรือให้การสนับสนุนหรือไม่ เพียงใด

6. ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการ และความพร้อมในการศึกษาของผู้เรียน ที่มีต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพประกอบ 1

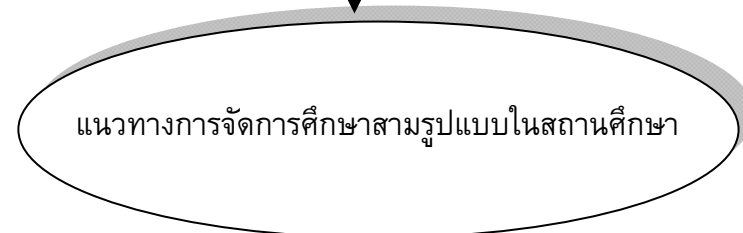
กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบ
ในสถานศึกษาโดยศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical approach) จาก

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 มาตรา 15,24(6),25,และมาตรา29 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2545-2554 และหลักสูตรสถานศึกษา พ.ศ. 2551
2. กำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตการศึกษาการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา จากหลักการ แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - 1) ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (Gordon. 1972: 423-434; Cohn. 1982: 696 Winfield. 2000: 442)
 - 2) มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน (สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 6-7; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544: 30-31; สนอง โลหิตวิเศษ. 2548: 95)
 - 3) ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา (ศิริพร สุขสวัสดิ์. 2551: 6; อ้างอิงจาก วิจิตร ศรีสอาน. 2534: 42-43; รุ่ง แก้วแดง. 2546: 108-109; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2551: 14)
 - 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการศึกษา (Cohen; & Uphoff. 1977: 7-10; Epstein. 1997: 74-81; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 5-7)
 - 5) อำนาจความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา (Roger. 1995: 67; Burrow. 1997; citing in Page; & Thomas. 1977; กนกวรรณ ทองฉวี. 2545: 62; อ้างอิงจาก Burrow. 1997)

กรอบแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหาร หรือบุคลากรครูในสถานศึกษาที่กำหนดเป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา นำไปเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
2. สนทนากลุ่ม (Focus group) (Morgan. 1988) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. ทดลองนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามแนวคิดของ เวิร์ดลิน (Werdelin. 1977: 273-282) 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
 - 1.1 หลักการและความสำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
 - 1.2 การจัดการศึกษาสามรูปแบบ
 - 1.2.1 การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน
 - 1.2.2 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - 1.2.3 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
 - 1.2.4 การเทียบโอนผลการเรียน
2. จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
 - 2.1 ให้อุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
 - 2.2 มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมโยง
 - 2.3 ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา
 - 2.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 2.5 อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา
3. การศึกษาความเป็นไปได้
 - 3.1 ความหมายของการศึกษาความเป็นไปได้
 - 3.2 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดพื้นฐานการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1.1 หลักการ และความสำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ดังนั้นจึงกำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมแก่บุคคลทุกกลุ่ม ทุกเพศ และทุกช่วงอายุ และมีหลักการ และความสำคัญในการจัดการศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 1-40)

1. หลักการ และความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการจัดการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2. การจัดระบบและโครงสร้างการศึกษา กำหนดให้การศึกษามีสามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์ทำงาน โดยให้ยึดหลักการมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจ มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

3. สิทธิ และหน้าที่ทางการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ให้มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย หรือจัดให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษสำหรับผู้มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส

4. แนวการจัดการศึกษา ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และ

บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา และการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จัก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญา ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง

6. การส่งเสริมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ กำหนดให้มีการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ

จากที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในการจัดการศึกษานั้น ต้องคำนึงหลักการสำคัญที่ว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และการศึกษาไม่ได้สิ้นสุด เมื่อบุคคลพ้นจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นไปที่ การศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเดียวไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุหลักการสำคัญดังกล่าวได้ จึงจำเป็นต้องนำการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา ดังนั้น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จึงเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมให้แก่บุคคลทุกกลุ่ม ทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน การจัดการศึกษาจึงควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานสังคม และจัดการศึกษาให้มีความกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต ทำให้บุคคลสามารถยืดหยุ่นและดำรงตนอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของกระแสสังคมโลกในยุคปัจจุบันได้อย่างมั่นคง

1.2. การจัดการศึกษาสามรูปแบบ

1.2.1 การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education)

ความหมายของการศึกษาในระบบโรงเรียน

การศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น โดยทั่วไปจะเข้าใจกันในความหมายของการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ระบุในมาตรา 43 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...” และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ระบุไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา และในหมวด 3 มาตรา 16

ได้ระบุว่า การศึกษามีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ปัจจุบันพบว่า สถานศึกษาของไทยจัดการศึกษาในระบบเป็นระดับต่างๆ เหมือนกับสากล คือ ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่กำหนด จุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอนค่อนข้างตายตัว (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 26; รุ่ง แก้วแดง. 2546: 74; อัมพร พงษ์กังสนานันท์. 2550: 19)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาในระบบ หมายถึง การศึกษาที่กำหนด จุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาในระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น เนื่องจากเพื่อส่งเสริมให้ประชากรวัยเรียน ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ออกกลางคัน หรือมีปัญหาอื่นๆ ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น

จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระบบโรงเรียน

โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การศึกษาจึงนับว่าสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น มนุษย์ทุกคนไม่ว่าเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ จึงพึงมีโอกาสได้รับการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน อันประกอบด้วย ทักษะสำหรับการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนในการดำรงชีวิต เพื่อความอยู่รอด เพื่อพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ เพื่อดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ข: ก) การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงนับเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้และทักษะพื้นฐานแก่บุคคลให้เกิดการเรียนรู้ สามารถอ่านออก เขียนได้ รู้หนังสือ และมีทักษะในการดำรงชีวิต ทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์และปรับใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการศึกษาที่บุคคลได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา (อัมพร พงษ์กังสนานันท์. 2550: 28) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ (ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. 2544: 7-8)

1. เป็นการจัดการเรียนการสอนอยู่ภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นหลัก มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และวิถีการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นโลกเฉพาะของสถานศึกษา ระหว่างครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน นักเรียนมีการแต่งกายที่มีเครื่องแบบ มีการจัดระดับเหมือนกันทั่วประเทศ และแยกเป็นโรงเรียนรัฐบาล เอกชน และโรงเรียนสังกัดอุดมศึกษาอย่างชัดเจน

2. กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน มีการกำหนดวัยของผู้เรียนไว้ชัดเจน มีเกณฑ์อายุในแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่อายุ 6 ปี ถึงประมาณ 24 ปี

3. มีโครงสร้างของระบบที่แน่นอน เป็นไปตามลำดับพัฒนาการของเด็กและเยาวชน ที่แผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะระบุประเภทของการศึกษา ระดับการศึกษา จำนวนชั้นปี และเกณฑ์อายุผู้เรียนทั้งจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดของการศึกษาบังคับตามกฎหมาย ที่มีความสำคัญสำหรับผู้เรียนและสถานศึกษามาก เพราะจะเป็นเครื่องกำกับตัวผู้เรียนให้เข้าสู่ระบบด้วยอายุที่เท่ากันและทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

นอกจากนี้จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่ามีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอน ในแต่ละระดับ และได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปี ไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เกณฑ์การจบ การศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ ซึ่งในด้านจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ค: 1-5)

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการศึกษาเพื่อปวงชน จัดการศึกษาให้แก่กันเรียนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ตามเกณฑ์อายุ การเข้าเรียนมีจุดมุ่งหมายของการเรียนเพื่อนำไปใช้ในอนาคต เป็นเป้าหมายระยะยาวมุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตร หรือการจบตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันการกำหนดตำแหน่งการเป็นที่ยอมรับในสังคมนั่นเอง

ความหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการศึกษาในระบบ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้ความหมายว่า เป็นการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาสอดคล้องกับ เอกสารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547: 3) ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นการจัดการศึกษาคครอบคลุมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ และฟอว์ (Faure. 1972: 162) กล่าวว่า องค์การยูเนสโก ให้คำนิยามว่า เป็นการศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากรเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับ อัมพร พงษ์กังสนานันท์ (2550: 27) กล่าวว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลนับตั้งแต่การอ่านออกเขียนได้ การสื่อสาร การเรียนรู้ทักษะ ทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์และปรับใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการศึกษาที่บุคคลได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ดังที่ คณะกรรมการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541: 31) มีข้อสังเกตว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานควรจะขยายไปทั่วโลก โดยครอบคลุมผู้ใหญ่ 900 ล้านคน ที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ เด็ก 130 ล้านคน ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และเด็กอีกกว่า 100 ล้านคนที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปี เป็นการศึกษาที่สนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลนับตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ สื่อสาร และเรียนรู้ทักษะทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์และปรับใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งมีแนวทางในการจัดการศึกษา ดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่เกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีการจัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ค: 17)

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัด และความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยี เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน แต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาคนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ในการจัดเวลาเรียน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขึ้นสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยใช้เวลาเรียนไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดโครงสร้างเวลาเรียน และเพิ่มเติมได้ดังนี้

ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนให้เป็นไปตามที่กำหนดและสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1-6)	รวม 6 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3)	รวม 3 ปี	จำนวน 45 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6)	รวม 3 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง

จากที่กล่าวข้างต้น พบว่าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้นั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบโดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในการวางแผนดำเนินการ ส่งเสริม สนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

1.2.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education)

ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขันสูง บุคคลจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ เยาวชนในวัยเรียนทุกคน ควรได้รับการศึกษาพื้นฐานระดับหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกว่า การศึกษาภาคบังคับ หลังจากนั้นบางส่วนอาจได้รับการศึกษาต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา แต่บางส่วนอาจต้องออกมาทำงานประกอบอาชีพทำให้ไม่ได้รับการศึกษาในระบบอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม การศึกษามีได้จบลงเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น บุคคลที่พ้นจากวัยเรียนและเข้าสู่การทำงานนั้น สามารถเข้ารับบริการการศึกษานอกระบบ หรือรับการศึกษตามอัธยาศัยเพิ่มเติมได้ (Keith, 1998: 211; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544: 156,159) เนื่องจากหลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ แล้ว การดำเนินชีวิต นับเป็นช่วงที่ยาวนานกว่าช่วงที่ศึกษาในระบบโรงเรียน จึงต้องการเพิ่มเติมความรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น การศึกษานอกระบบ จึงมีความสำคัญต่อบุคคลที่ที่พ้นจากวัยเรียนภาคบังคับ และเข้าสู่การทำงานเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ ไว้ในมาตรา 15 ว่าเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม สอดคล้องกับ คูมส์ (Coombs, 1985: 86) ที่ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา

ที่จัดขึ้นนอกเหนือกิจกรรมการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนตามปกติทั่วไป ซึ่งอาจจะจัดเป็นกิจกรรมอิสระหรือจัดในลักษณะร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ของผู้ที่ประสงค์จะเรียน สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2540: 4) ที่กล่าวว่า การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งอาจเป็นเด็กก่อนวัยเรียน เด็กในวัยเรียน ซึ่งได้ศึกษาในโรงเรียนระดับหนึ่งแต่ไม่โอกาสได้ศึกษาต่อ หรืออาจเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุซึ่งพลาดโอกาสศึกษาเล่าเรียนเมื่ออยู่ในวัยเรียน ด้วยสาเหตุต่างๆ และสอดคล้องกับเอกสาร Education in Thailand 2001/2002 (2001: 36) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดประสงค์ วิธีการ การบริหารจัดการ ระยะเวลา การวัดและประเมินผล โดยในส่วนของเนื้อหาและหลักสูตร การวัดและประเมินผลนั้น จะมีความเหมาะสมและยืดหยุ่นตามความหลากหลายของผู้เรียน ตลอดจนรูปแบบของการจัดนั้นอาจจะเป็นการจัดโดยรัฐ หรือเอกชน

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

ความสำคัญการศึกษานอกระบบโรงเรียน

โดยทั่วไปมักจะเข้าใจกันว่า การศึกษาสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบการศึกษา ระดับใดระดับหนึ่งแล้วได้รับประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตร ซึ่งนับเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง เนื่องจากการศึกษาจากโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาที่มีช่วงเวลานั้นสั้นมาก หลังจากนั้นบุคคลต้องมาเผชิญชีวิตกับโลกภายนอกเป็นระยะเวลาที่ยาวนานนัก ความรู้พื้นฐานที่ได้รับมาจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา จึงนับว่ายังไม่เพียงพอ บุคคลต้องเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เข้ามาในทุกช่วงชีวิต (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2544: 150-151) การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดบริการให้แก่ประชาชนทุกคนโดยเฉพาะที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยเข้าเรียนในระบบโรงเรียนมาเลย หรือเคยเรียนในระบบโรงเรียนมาบ้างแต่ไม่จบระดับชั้นต่างๆ เนื่องจากมีความจำเป็นตามปัญหาต่างๆ ทุกด้าน โดยไม่จำกัด เพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ

นอกจากนี้การศึกษานอกระบบ ยังเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในเรื่อง กฎเกณฑ์ ระเบียบต่างๆ ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีเรียน เวลาเรียน สถานที่เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือก ตัดสินใจเรียนตามความพร้อม ความสามารถ ความสนใจ และความสะดวกของผู้เรียน จึงเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งที่สำคัญต่อบุคคลที่พ้นจากวัยเรียน หรือการศึกษาในระบบ เนื่องจากเพื่อให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย ทั้งในเมืองและชนบทซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียนได้มีโอกาสทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เช่น การอ่านออก เขียนได้ การรู้จักหาข้อมูล

และมีฝีมือในการทำงาน และเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว การอนามัย เศรษฐกิจ อาชีพ วัฒนธรรม หน้าทีพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตนั่นเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2542: 50; สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 49; ศักรินทร์ ชนประชา. 2550: 38)

จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เนื่องจากการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นระบบการศึกษาที่จัดให้บุคคลโดยทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในช่วงเกณฑ์การเข้าเรียนในระบบโรงเรียนเป็นเด็กที่ขาดโอกาสเข้าศึกษาในระบบ หรือผู้ใหญ่ที่ประกอบอาชีพแล้ว ดังนั้นจึงมีความหลากหลายในทุกด้าน การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ มากมาย และมีจุดมุ่งหมายที่สนองตอบต่อความต้องการให้ครอบคลุม ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542: 50) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกโรงเรียนไว้ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย ทั้งในเมืองและชนบทซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษา เพื่อเสริมสร้างทางด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เช่น การอ่านออก เขียนได้ การรู้จักหาข้อมูล และมีฝีมือในการทำงาน และเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว การอนามัย เศรษฐกิจ อาชีพ วัฒนธรรม หน้าทีพลเมือง ตามระบอบประชาธิปไตยและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับ ทวีป อภิสัทย์ (2523: 9; อ่างอิงจาก ศักรินทร์ ชนประชา. 2550: 39) ที่ได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนอ่านออก เขียนได้ มีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้าจะได้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติม
2. เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็นโดยใช้เหตุผล และมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น อันจะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
3. เพื่อให้ประชาชนที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในขั้นที่สูงขึ้น เป็นการสร้างภาวะแวดล้อมของการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องกันไป
4. เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาวิชาชีพ และเพิ่มเติมวิชาความรู้ ในการประกอบอาชีพที่ตนปฏิบัติอยู่ หรือในการที่จะเปลี่ยนอาชีพใหม่ตามความต้องการอันจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตน ของครอบครัว ของชุมชน และของประเทศชาติ
5. เพื่อให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันของโลก ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตลอดจนมีจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อชุมชนของงาน
6. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น
7. เพื่อส่งเสริมศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีของชาติ

นอกจากนี้ สุมาลี สังข์ศรี (2545: 118) ได้สรุปวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นการศึกษาที่จัดบริการแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกสภาพความเป็นอยู่ ทุกถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างทั่วถึงและเสมอภาคโดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการรับการศึกษา เช่น เวลา สถานที่ วัย ค่าใช้จ่าย ทั้งนี้จะครอบคลุมทั้งผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้ที่ต้องการความรู้เพิ่มเติม การจัดการศึกษานอกระบบจะสนองความต้องการของบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ โดยมุ่งให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้ในการประกอบอาชีพ ได้รับความรู้ข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม รู้สิทธิหน้าที่ของพลเมือง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม สามารถเผชิญปัญหา รู้จักคิด วิเคราะห์สถานการณ์ สามารถแสวงหาความรู้และเลือกรับความรู้จากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการแก้พัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาได้ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ศักรินทร์ ชนประชา (2550: 40) ที่ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ เพื่อให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย ความรู้ และจิตใจ ให้สามารถดำรงชีวิต ประกอบอาชีพพึ่งพาตนเอง มีความใฝ่รู้สามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่พลเมืองที่ดี สามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกสภาพความเป็นอยู่ ทั้งในเมืองและชนบท ซึ่งอยู่นอกโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาคโดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องต่างๆ เป็นการเสริมสร้างทางด้านความรู้ ด้านการอ่าน ออกเขียนได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อม และสังคมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่พลเมืองที่ดี สามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: ออนไลน์)

1. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ เป็นการจัดเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา และส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป โดยกำหนดหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ ไว้ดังนี้

1.1 หลักสูตรการศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐาน การศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ หรือผู้ที่ยังไม่จบชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 4 ให้สามารถอ่าน เขียน และคิดคำนวณรวมทั้งการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการ “คิดเป็น” สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แก้ไขความเชื่อและวิธีดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการกินดีอยู่ดี เพื่อเป็นการช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของชาวชนบท ซึ่งมีหลักสูตรเฉพาะที่หลากหลายน่าสนใจสำหรับกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้ กลุ่มชนชาวเขาทางภาคเหนือ เป็นต้น หลักสูตรเทียบเท่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2 หลักสูตรการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบเฉพาะสำหรับกลุ่มคนชาวเขาที่ไม่รู้หนังสือในแถบภาคเหนือ และตะวันตกของประเทศไทย โดยเป็นการจัดการศึกษาที่ยึดชุมชนเป็นหลัก มุ่งให้เกิดการพัฒนาแก่บุคคล และชุมชนในเขตภูเขา กรมการศึกษานอกโรงเรียนตั้งใจที่จะขยายการให้บริการทางการศึกษาที่สนองต่อความต้องการและปัญหาของชุมชนชาวเขาโดยเฉพาะ และส่งผลให้ชาวไทยภูเขาที่ไม่รู้หนังสือจำนวนมาก สามารถอ่านออก เขียนได้ หลักสูตรนี้เทียบเท่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.3 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามหลักการและปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียน นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตลอดจนพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลให้มีความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ด้านจิตใจ ให้มีคุณธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร

หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดหลักการไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างของบุคคล และชุมชน สังคม
2. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่าผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
4. มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคม ได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. เป็นบุคคลแหล่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและภาคีเครือข่าย มีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

1. ระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ
 - 1.1 ระดับประถมศึกษา
 - 1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 สาระดังนี้

2.1 สารทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย

2.2 สารความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

2.3 สารการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับ การมองเป็นช่องทางและการตัดสินใจประกอบอาชีพ การมีทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม และการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

2.4 สารทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะ และสุนทรียภาพ

2.5 สารการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

3. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียน เรียนจบหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. เวลาเรียน

ในแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอน ทั้งนี้ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

6. หน่วยกิต

ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับ แบ่งเป็นดังนี้คือ

1. ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 40 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 44 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือก ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการ โดยเลือกสาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่ง หรือหลายๆ สาระการเรียนรู้ก็ได้ ให้ครบตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดในแต่ละระดับ

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้นั้น ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 5 สาระคือ ทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม โดยโครงสร้างหลักสูตรกำหนดจำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับทั้งวิชาบังคับ และวิชาเลือก ซึ่งผู้เรียนทุกคนต้องเรียนวิชาบังคับตามที่กำหนดเพื่อให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ สำหรับวิชาเลือกให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามแผนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล และหรือกลุ่ม โดยเลือกเรียนในสาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่งหรือหลายสาระการเรียนรู้ก็ได้ ให้ครบจำนวนหน่วยกิตตามโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละระดับ ตามความต้องการของผู้เรียนที่จะประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

2. การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้บกพร่องในด้านต่างๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่างๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้ สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ตามความเหมาะสม

3. การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพ

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีอาชีพหรือเห็นช่องทางทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพอิสระ อาชีพในตลาดแรงงาน หรือเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน รวมทั้งเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาและการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับหน้าที่การงาน โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น กลุ่มสนใจวิชาชีพ หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พุทธศักราช 2533 (ปอ.) และหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 (กศน.ปวช.) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดให้บริการแก่ประชาชน เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียนสั้นๆ ตามลักษณะของเนื้อหาที่สามารถจบในตัวเอง

มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาอาชีพ ประกอบอาชีพอิสระ และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน เช่น การเพาะเห็ด ตัดผม แปรรูปผลผลิตการเกษตร ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมโลหะ ช่างซ่อมจักรยาน วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. กลุ่มสนใจวิชาชีพ

เป็นการจัดการศึกษาอาชีพให้แก่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่สามารถจัดได้รวดเร็ว เพื่อให้สามารถสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนได้ในทันที โดยมีการรวมกลุ่มผู้ที่สนใจในอาชีพเดียวกันมาเรียน กลุ่มหนึ่งๆ มีผู้เรียน 15 คนขึ้นไป มีระยะเวลาการเรียนไม่เกิน 30 ชั่วโมง โดยมีวิทยากรผู้มีความรู้ ความชำนาญ ในเรื่องนั้นๆ เป็นผู้สอน (สมาชิกกลุ่มรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุฝึก)

3. หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พุทธศักราช 2533 (ปอ.)

หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.) เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา สำหรับผู้จบระดับประถมศึกษา (ป.6) แล้วให้มีโอกาสศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าสู่อาชีพ ภายได้เกิดขึ้นระหว่างเรียน หรือเรียนจากประสบการณ์ในอาชีพที่ประกอบอยู่ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาจนได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในระบบโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 (กศน.ปวช.) เป็นหลักสูตร 3 ปี สำหรับผู้เรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนต้น และกำลังทำงานในสถานประกอบการ เพื่อ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะวิชาชีพเฉพาะด้าน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังเป็นการยกระดับการศึกษาของผู้เรียนให้สูงขึ้น โดยไม่ต้องเสียเวลาทำงาน ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรนี้จะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระบบโรงเรียน สาขาวิชาที่เปิดสอนมี 17 สาขาวิชา คือ คอมพิวเตอร์ธุรกิจ การจัดการ การโรงแรมและการท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษธุรกิจ ธุรกิจและบริการอุตสาหกรรม การดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ธุรกิจอาหาร ผ้าและเครื่องแต่งกาย ช่างยนต์ ช่างอุตสาหกรรมเซรามิก ช่างอิเล็กทรอนิกส์อุตสาหกรรม ช่างเชื่อมอุตสาหกรรม ช่างกลโรงงาน ช่างควบคุมงานก่อสร้าง ช่างเขียนแบบก่อสร้างอิเล็กทรอนิกส์ และสาขาวิชาเกษตรศาสตร์

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ควรมีความยืดหยุ่น ในกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้บุคคลสามารถมีโอกาสเข้ามาศึกษาได้ ต้องมีความหลากหลายในกิจกรรม เนื้อหา หลักสูตร วิธีการสอน และกระบวนการเรียนการสอนที่ผสมกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต เรียนในสิ่งที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการ ทุกกลุ่ม ทุกเพศ อาชีพ และพื้นฐานการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเหล่านั้นได้มีการสะสมความรู้ และนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในการทำงานหรือในชีวิตประจำวันได้ทันทีทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

1.2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บ้าน วัด และวัง เป็นศูนย์กลางในการสอนความรู้ด้านภาษาไทย ศาสนา การอบรมศีลธรรม กิริยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการจัดการศึกษานั้น นักการศึกษา มีความเชื่อว่าการศึกษามีอยู่เพียง 2 รูปแบบเท่านั้น คือ การศึกษาในโรงเรียนที่มีการจัดแบบเป็นทางการ ส่วนการศึกษาที่อยู่นอกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียนให้เรียกว่า การศึกษาไม่เป็นทางการ ซึ่งหมายรวมถึงการศึกษาที่ไม่ได้จัดอยู่ในโรงเรียนทั้งหมด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2542: 187-188) ในระยะต่อมานักการศึกษาจึงได้จำแนกการศึกษาตามอัธยาศัยออกจากระบบการศึกษาอื่นๆ จากความเชื่อที่ว่าการศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์ และอยู่คู่ขนานไปกับชีวิต กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ลืมตามองโลกก็ต้องเรียนรู้ ทารกต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวภายในบ้านที่แตกต่างจากเมื่ออยู่ในครรภ์มารดา เมื่อถึงวัยเรียนก็มีสังคมกลุ่มเพื่อน และบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้อง มีกิจกรรมในชีวิตหลายหลากมากขึ้นทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่เฉพาะภายในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น เมื่อบุคคลจบจากการศึกษาออกมาสู่โลกของอาชีพ การเรียนรู้ของบุคคลก็ยิ่งกว้างขวางมากขึ้นไม่เฉพาะที่เคยเรียนวิชาการ หรือจากประสบการณ์ต่างๆ ในวัยเรียน แต่ต้องมาเรียนรู้การปฏิบัติงาน การปรับตัวให้เข้ากับหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคคลจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่ปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามช่วงพัฒนาการของชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก: 2) การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีความจำเป็นอย่างมาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 15 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 10) สอดคล้องกับ อีแวน (Evan. 1981: chapter II) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นผลของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้ใดๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับ คูมส์ (Coombs. 1985: 92) ที่ได้ให้นิยามการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบตายตัว เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งบุคคลได้เสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม ทักษะ และความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์การดำรงชีวิตประจำวัน จากแหล่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อม เช่น เรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนบ้าน การทำงาน การเล่น ห้องสมุด ตลอดจนการเรียนรู้จากสื่อมวลชน หรือการค้นพบโดยบังเอิญในสิ่งแวดล้อมของบุคคล นอกจากนี้ สอนอง โลหิตวิเศษ (2548: 83)

ได้กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมส่วนบุคคล เช่น การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว การถ่ายทอดความรู้ และทักษะในกลุ่มอาชีพตามวิธีการดั้งเดิม การเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ และสื่อต่างๆ แม้ไม่มีผู้จัดให้แต่บุคคลก็เรียนรู้ด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอยู่ และชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2544: 3) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุนโดยเฉพาะสื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินควบคู่ไปกับชีวิตของบุคคลตลอดชีวิตของบุคคลตลอดชีวิต

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการพิจารณากลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ พบว่า การศึกษาในระบบโรงเรียนมีกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนอายุ 3-17 ปี การศึกษานอกโรงเรียนเป็นนักเรียนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป แต่การศึกษาตามอัธยาศัย มีกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศ (คมกฤช จันทรขจร. 2551: 21) ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่มีข้อจำกัดด้านอาชีพ พื้นฐานการศึกษา ความสนใจ สถานะทางสังคม และที่อยู่อาศัย ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นระบบการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมในยุคปัจจุบัน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543: 17-18) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นไปเพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษา และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ วิศนีย์ ศิลตระกูล (2548: ออนไลน์) ที่อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning) โดยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนกำหนด/เลือกวิธีการเรียนเอง หรือตามวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือแหล่งความรู้ต่างๆ ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้บุคคลมีโอกาสแสวงหาและรับความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม และเอกสารของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538: 12-13, อ้างอิงจาก คมกฤช จันทรขจร. 2551: 22-23) ที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน
2. เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิตของบุคคล

3. เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเอง มีความรู้ ทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยการนำตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงเพื่อการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

4. เพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิธีการเรียน ตามความเหมาะสม และระดับความสามารถของตน เป็นการศึกษาที่บูรณาการกับวิถีชีวิต

5. การตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตามสภาพการณ์ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อส่งเสริมความสามารถของบุคคล ในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นระบบการศึกษาที่เอื้อกับวิถีชีวิตของทุกคนในสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคม และช่วยให้เกิดการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาที่มีความจำเป็นที่ผู้จัดการศึกษาต้องทำความเข้าใจกับสภาพพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายโดยไม่มีข้อจำกัดด้านอาชีพ ด้านพื้นฐานการศึกษา ด้านความสนใจ ด้านสถานะทางสังคม และที่อยู่อาศัย

รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจะไม่มี การจัดที่เป็นแบบแผน แต่การศึกษาตามอัธยาศัยก็เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ และการเรียนการสอนซึ่งต้องมีกระบวนการถ่ายทอด มีผู้จัด ผู้เรียน ผู้ร่วมจัด และเอื้ออำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ ดังนั้นจึงสามารถแบ่งรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้ (คมกฤช จันทร์ขจร. 2551: 34-35; อ้างอิงจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544: 49-51)

1. รูปแบบของการศึกษาไม่เป็นทางการ การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีกำหนด และแบบแผนที่ชัดเจนเหมือนการศึกษาในระบบ และศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการแบ่งระดับการศึกษา ไม่มีชั้นเรียน และรายวิชา รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีได้หลากหลาย บางรูปแบบเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้น บางรูปแบบเป็นสถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่อาจมีขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือโดยการสร้างขึ้นของสิ่งมีชีวิต หรือแม้กระทั่งสิ่งที่เกิดในสังคมตามปกติ โดยมีได้เกี่ยวข้องกับการศึกษาใดๆ บางประเภทเป็นเพียงปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น กิจกรรมการพูดคุย ถกเถียง ปัญหา การหารือ และการสืบค้นบางอย่าง การเรียนรู้จากแหล่งความรู้ และสื่อประเภทต่างๆ ตลอดจนหนังสือสารมวลชนที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาโดยตรงล้วนเป็นรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งสิ้น

2. รูปแบบการศึกษาระบบย่อย (Sub set) ในต่างประเทศบางประเทศจัดรูปแบบการศึกษาตามอรรถศาสตร์ในชื่อที่คุ้นเคย เช่น สก๊อตแลนด์ อธิบายหลักการศึกษาตามอรรถศาสตร์ว่าเป็น “การศึกษาชุมชน” (Community education) ในเยอรมันนี้ เรียกว่าเป็น “กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม” (Social pedagogy) ในฝรั่งเศส ใช้การแสดง (เลียนแบบ) ว่าเป็นการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เรียกว่า “การแสดงจำลองแบบ” (Animation) การศึกษาตามอรรถศาสตร์ในกลุ่มอเมริกาใต้ใกล้เคียงกับการศึกษาประชาชนในเรื่องความยุติธรรมและประชาธิปไตย (Popular education) ในบางชุมชนของอังกฤษเรียกการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ว่าเป็นการเรียนรู้และการสนทนาประชาธิปไตย บางกลุ่มจัดการศึกษาและส่งเสริมการมีงานทำของเยาวชนเป็นการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เช่น “Beyond Connection” เป็น Homepage ของสมาคม YMCA (Young Men Christian Association) ที่เชื่อมการเรียนรู้เพื่อการมีกิจกรรมระหว่างเยาวชนผ่านทางอินเทอร์เน็ต บางประเทศนับเอาการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ และการเรียนรู้ในสถานประกอบการระหว่างการทำงาน (Learning in a workplace) ว่าเป็นการศึกษาตามอรรถศาสตร์ด้วย รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อดูแลสุขภาพโดยผู้ช่วยเหลือและผู้ดูแลผู้ป่วย ที่เรียกว่า การศึกษาเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ (Health or rehabilitation) ก็จัดว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอรรถศาสตร์เช่นกัน

3. รูปแบบของการเรียนรู้ การศึกษาตามอรรถศาสตร์ในบริบทของการเรียนรู้ อาจเกี่ยวข้องกับจัดการและส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์แบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participatory learning) มีส่วนจัด (Self directed learning) และการร่วมอยู่ในสถานการณ์ที่เรียกว่า การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน และเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) ที่มีลำดับของการเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ในระหว่างการแก้ไขปัญหา และการเรียนรู้ไปพร้อมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า รูปแบบของการศึกษาตามอรรถศาสตร์นั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เวลา และโอกาสที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงหรือมีความต้องการเรียนรู้ ซึ่งมักเป็นการเรียนรู้เฉพาะตัวบุคคล หรือการเรียนรู้ด้วยปัจเจกบุคคล จะมีการเรียนรู้ร่วมกันในสมาชิกหรือชุมชนบ้างขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้นๆ

แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

การศึกษาตามอรรถศาสตร์ (Information Education) มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ (Information Learning) โดยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนกำหนด/เลือกวิธีการเรียนเอง หรือตามวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลมีโอกาสแสวงหาและรับความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม การจัดกิจกรรมและเนื้อหาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เป็นการเสนอโอกาส และทางเลือกเพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษา และเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวางสามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตให้ก้าวหน้าและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษาตาม

อัยยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ ซึ่งสามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต ประกอบด้วย (วิศนี ศิลตระกูล. 2552: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Schugurensky. 2000; Smith. 2005: Online; กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2542: 37; สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 105-106; คมกฤษ จันทร์ขจร. 2551: 35-42; ศักรินทร์ ชนประชา. 2550: 49-50)

1. ห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งความรู้ของชุมชนที่ให้บริการการศึกษาตามอัยยาศัยแก่ประชาชนในพื้นที่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ในรูปของสิ่งพิมพ์ สื่อทดลอง สื่อโสตทัศนศึกษา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทดลอง สื่อสาธิต และสื่ออื่นๆ ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดประชาชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการด้านการอ่านการศึกษาของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากทัศนะที่พระองค์ทรงมีต่อห้องสมุดในหนังสือเฉลิมพระเกียรติ และบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า” ตอนหนึ่งที่ยกอ้างมาว่า “ข้าพเจ้าอยากให้เราห้องสมุดที่ดีมีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับประชาชน...” เพื่อสนองพระราชปณิธานและร่วมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 3 รอบ ในปี พ.ศ. 2534

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้พิจารณาขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรีดำเนินการโครงการการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันได้รับพระราชทานนามว่า ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารสำหรับหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นผู้จัดสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนอ่านหนังสือในยามว่าง ช่วยสร้างนิสัยรักการอ่าน และป้องกันการลืมนหนังสือ ได้ใช้ประโยชน์จากการอ่านเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ดูแลรักษาและพัฒนาสถานที่อ่านพิจารณาคัดเลือกหนังสือพิมพ์ รับและเก็บรักษาหนังสือพิมพ์ ซึ่งภาครัฐบาลโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าหนังสือพิมพ์รายวันแห่งละ 2 ฉบับ

2. เรื่องห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้เคลื่อนที่ เป็นแหล่งความรู้อีกมิติหนึ่งที่สามารถรุกเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถให้บริการกับนักเรียน นักศึกษา เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ริมน้ำ โดยนำสื่อต่างๆ ไว้บริการกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น หนังสือคอมพิวเตอร์ ของเล่นเด็ก นิทรรศการศูนย์รับบริจาคหนังสือเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการรับบริจาคหนังสือ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าจากประชาชนที่มีจิตศรัทธา เพื่อจัดส่งไปให้แหล่งข่าวสารข้อมูลต่างๆ ในชนบทที่ขาดแคลนหนังสืออ่าน เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และโรงเรียนในชนบททางไกลวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยในรูปแบบของวิทยาศาสตร์เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จึงได้จัดแหล่งความรู้ที่สำคัญ

ยิ่งในการจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับประชาชนทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยมีศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาเอคมัย รังสิต และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัด 12 แห่ง คือ จังหวัดตรัง ยะลา นครศรีธรรมราช กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร ลำปาง นครสวรรค์ สระแก้ว นครราชสีมา ขอนแก่น และอุบลราชธานี เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เช่น การจัดค่ายวิทยาศาสตร์ การจัดนิทรรศการการฝึกอบรม การสอนวิทยาศาสตร์ ท้องฟ้าจำลอง การให้บริการสื่อประสม นิทรรศการเคลื่อนที่ รวมไปถึงวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิต ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในชุมชนต่อไป

3. การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการนำเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา โดยใช้สื่อที่เป็นรายการโทรทัศน์ เสริมให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมใช้กับสื่ออื่นๆ เช่น สื่อพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการดังกล่าว ได้นำออกอากาศทางรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (ETV) สถานีศึกษาและประชาชนที่มีอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมย่านความถี่ Ku Brand ในระบบดิจิทัลสามารถเปิดรับชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาดังกล่าวได้ที่ช่อง 17 วิทยุเพื่อการศึกษาเป็นบริการทางการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งทางรายการวิทยุที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดให้แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์รวมถึง ให้ความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาทำหน้าที่ผลิตรายการให้แก่กลุ่มเป้าหมายครอบคลุมเนื้อหาความรู้ทุกด้านไม่ว่าเป็นการศึกษา สุขภาพอนามัย ครอบครัว อาชีพ กฎหมาย ดนตรีไทย ดนตรีสากล ธรรมะ การสรุปข่าว โดยจัดออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในระบบ FM ความถี่ 92 Mhz และระบบ AM ความถี่ 1161 Khz

4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประชาชนในชุมชนเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ส่งเสริมและกำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยโอกาสการพัฒนาประเทศที่จะนำไปสู่ความเจริญและมั่นคง จะต้องเน้นการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยผู้ด้อยโอกาสอันได้แก่ เด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เช่น เด็กเร่ร่อน แรงงานเด็ก สตรีกลุ่มเสี่ยง คนพิการผู้สูงอายุที่ไม่มีผู้ดูแล กลุ่มผู้ถูกคุมประพฤติ หรือผู้ต้องขัง กลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม (ชาวเขา ชาวเล) ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า กรมการศึกษานอกโรงเรียนให้ความสำคัญ โดยจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย และมุ่งพัฒนา

ผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และทักษะฝีมือ เพื่อให้เป็นคนดี มีทักษะในการดำรงชีวิตมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์พึ่งตนเองได้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้ตามศักยภาพ

5. กิจกรรม และโครงการการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจำแนกได้ 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียน และวิทยาลัย ได้แก่ การจัดตั้งชมรม กลุ่มการเรียนรู้ เวิร์กช็อป สถานักเรียน การส่งเสริมการอ่าน การเล่น การช่วยเหลืองานโรงเรียน การแก้ปัญหาให้นักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับชุมชน เป็นต้น
- 2) กิจกรรมพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมในชุมชน ได้แก่ การเปิดเวทีอภิปราย การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น และสมาคมต่างๆ กิจกรรมการณรงค์ในเรื่องต่างๆ การสำรวจและจัดตั้งกลุ่มและโปรแกรม เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น
- 3) กิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การทำงานร่วมกับเยาวชน การจัดสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับบิดา มารดา และเด็ก ๆ ในศูนย์ครอบครัว เป็นต้น
- 4) กิจกรรมตามท้องถิ่น สโมสร และงานโครงการ ได้แก่ กิจกรรมกีฬา หรือกิจกรรมกลางแจ้ง ที่จัดขึ้นในท้องถิ่น กิจกรรมสโมสร การวางแผนเพื่อริเริ่มบริการใหม่ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับการจัดโปรแกรม การประชุม การทำงานในรูปของคณะกรรมการ
- 5) กิจกรรมการแสดงทางด้านศิลปะ ได้แก่ กิจกรรมกาจัดแสดงละครชุมชน ดนตรี เต้นรำ กิจกรรมนันทนาการต่างๆ ในท้องถิ่น กิจกรรมกลุ่มผจญภัย และการเรียนรู้ตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร โดยจัดกิจกรรมและโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคล การประกอบอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม พึ่งพาตนเองได้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามศักยภาพ

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Information Education) มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Information Learning) โดยขึ้นอยู่กับสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่โดยมากมีอยู่รอบๆ ตัวผู้เรียนที่สามารถเข้าถึงได้ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเกื้อหนุนให้ผู้เรียนกำหนด/เลือกวิธีการเรียนเอง หรือตามวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือแหล่งความรู้ต่างๆ ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลา มักเป็นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล (Individual learning or self education) และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกที่มีส่วนร่วมในชุมชน (Collaborative learning) หรือร่วมในสถานการณ์นั้นๆ

1.2.4 การเทียบโอนผลการเรียน

เหตุผลความจำเป็นในการเทียบโอนผลการเรียน

จากการศึกษาเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการ (2551ค: 1-2) เกี่ยวกับสาระสำคัญของการเทียบโอนผลการเรียน พบว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้สามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยในวรรคท้ายของมาตรา 15 กำหนดให้ผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนที่สะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบมาเทียบโอนผลการเรียนได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนนอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน การเทียบโอนผลการเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการศึกษาทั้งสามรูปแบบให้เลื่อนไหลไปมาได้อย่างเป็นระบบ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ช่วยให้เกิดการเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษามากขึ้น ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกเรียนตามหลักสูตรและรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพของตน

โดยสามารถเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาหรือย้ายสถานศึกษา เพื่อให้ตรงกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถที่แท้จริงของตนได้โดยไม่ต้องเสียเวลาเริ่มต้นใหม่ หรือเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้ยังช่วยให้รัฐไม่ต้องสูญเสียเวลาและเงินงบประมาณในการจัดการศึกษาซ้ำซ้อนอีกด้วย

การเทียบโอนผลการเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการเรียนหรือผลการเรียนรู้อันเป็นความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียนที่เกิดจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือประสบการณ์ทำงาน มาเทียบโอนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษิต่ำกว่าปริญญา มีขอบข่ายการเทียบเพื่อการศึกษาต่อเนื่องซึ่งเป็นการเทียบโอนขณะที่ยังไม่สำเร็จการศึกษา ซึ่งหมายถึงยังเรียนไม่จบตามหลักสูตรหรือไม่จบระดับการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงมีวัตถุประสงค์และขอบข่ายการเทียบโอนในลักษณะเดียวกัน การเทียบชั้นการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียนเดิมก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

วัตถุประสงค์การเทียบโอนผลการเรียน

วัตถุประสงค์ของการเทียบโอนผลการเรียน ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ.

2551: 3-4)

1. เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงผลการเรียน/ผลการเรียนรู้อันระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน และเพื่อให้เกิดการต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรต่างๆ สำหรับผู้เรียนที่ได้ละทิ้งการเรียนไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง และประสงค์จะกลับมาเข้าศึกษาต่อในอีกช่วงเวลาหนึ่ง

2. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. เพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนคุณวุฒิทางการศึกษา

4. เพื่อส่งเสริมให้สังคม ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

5. เพื่อให้โอกาสและทางเลือกในการศึกษาต่อ ฝึกอบรมในระดับที่สูงขึ้น หรือ ประกอบอาชีพ หรือเปลี่ยนแนวการศึกษา ตามความสนใจ ความถนัด และตามความสามารถของบุคคล

6. เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการศึกษาต่อ ระหว่างรูปแบบการจัดการศึกษา และระหว่างหลักสูตรให้สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องเรียนใหม่ตลอดทั้งหลักสูตร

กรอบการเทียบโอนผลการเรียน

เนื่องจากการจัดการศึกษาตามบริบทเดิมมีความแตกต่างกับบริบทใหม่ในหลายประการ การเทียบโอนผลการเรียนจึงมีขอบเขตที่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของการจัดทำหลักสูตร ซึ่งเดิมมีหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักสูตรแม่บท และการวัดผลประเมินผลมีแนวดำเนินการตามที่กำหนดจากส่วนกลาง และโดยเฉพาะเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนเดิมไม่กำหนดแนวการเทียบโอนผลการเรียนในระดับประถมศึกษาเนื่องจากเป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ตามบริบทใหม่มีหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดจากส่วนกลาง และหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและหลากหลายในการปฏิบัติ ระดับการศึกษาที่ใช้ประกอบการพิจารณาเทียบโอนผลการเรียน มีขอบเขตการดำเนินการเทียบโอน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 9-10) สำหรับคุณสมบัติผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนนั้นต้องเป็นนักเรียน/นักศึกษาของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียน และ/หรือมีคุณสมบัติเฉพาะตามที่สถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียนกำหนด การอนุมัติผลการเทียบโอนผลการเรียน ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการเทียบโอนผลการเรียน และการออกหลักฐานการเทียบโอนผลการเรียน ให้สถานศึกษาเป็นผู้บันทึกผลการเทียบโอน และออกเอกสารใบแจ้งผลการเทียบโอนให้แก่ผู้ร้องขอ และให้สถานศึกษาจัดเก็บเอกสาร/หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเทียบโอนผลการเรียน พร้อมทั้งจัดทำทะเบียนผู้ขอเทียบโอนเป็นหลักฐานไว้ที่สถานศึกษา ส่วนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเทียบโอนผลการเรียน ให้สถานศึกษาจะพิจารณาจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเทียบโอนผลการเรียนอย่างไร ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียนที่จะเป็นผู้กำหนด โดยคำนึงถึงรูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตรของสถานศึกษาที่รับเทียบโอน ลักษณะและวิธีการประเมินซึ่งอาจจำเป็นจะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาที่ขอเทียบโอน รวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องประกาศอัตราค่าธรรมเนียมให้ทราบโดยทั่วกันเป็นการล่วงหน้า

2. จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

จากการศึกษาการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า การแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบนั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นการแบ่งขาดจากกันได้ อย่างชัดเจน แท้จริงแล้ว การศึกษาทั้งสามรูปแบบยังมีความต่อเนื่องกัน เช่น การศึกษาในระบบ เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่การศึกษานอกระบบโรงเรียนก็สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เช่นเดียวกัน (สนอง โลหิตวิเศษ. 2548: 43) ดังนั้นการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาตลอด 24 ชั่วโมง (รุ่ง แก้วแดง. 2546: 85-86) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ลดช่องว่างและรอยต่อที่ทำให้บุคคลพลาดโอกาสทางการศึกษา หรือต้องออกกลางคัน จึงจำเป็นต้อง มีการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในสถานศึกษา การจะแยกประเภทของการศึกษาขาดจากกันโดย ลิ่นเชิงจึงเป็นไปได้ยาก และจะไม่เป็นผลดีต่อระบบการศึกษาโดยรวม เพราะจะทำให้แต่ละ รูปแบบการศึกษาต้องถูกบีบรัดให้อยู่ในขอบเขตจำกัด (สนอง โลหิตวิเศษ. 2548: 43-44) จาก การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา ยังมีได้มีการศึกษาแนวทางที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ในจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา ของการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษานำไปสู่แนวทางในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้ (กรมการศึกษา นอกโรงเรียน. 2543: 17-18; สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 118; วิศนี ศิลตระกูล. 2552: ออนไลน์; ศักรินทร์ ชนประชา. 2550: 40; กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 1-5; กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ค: 1-2; คมกฤษ จันทร์ขจร. 2551: 21; สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: ออนไลน์)

ตาราง 1 จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาสามรูปแบบ
<p>1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา</p> <p>2. บุคคลโดยทั่วไป</p>	<p>1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา</p>	<p>1. เพื่อส่งเสริมการศึกษาเพื่อปวงชน จัดการศึกษาให้นักเรียนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ตามเกณฑ์อายุการเข้าเรียน</p> <p>2. มีจุดมุ่งหมายของการเรียนเพื่อนำไปใช้ในอนาคต เป็นเป้าหมายระยะยาว</p> <p>3. มุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตรหรือการจบตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันการกำหนดตำแหน่งการเป็นที่ยอมรับในสังคม</p>	<p>1. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกสภาพความเป็นอยู่ทั้งในเมืองและชนบทอย่างทั่วถึง</p> <p>2. มีลักษณะวัตถุประสงค์ระยะสั้น เฉพาะเจาะจง ตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคม เน้นเรื่องของทักษะทัศนคติ เห็นผลการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว</p> <p>3. ไม่ได้มุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตร คุณค่าแท้จริงอยู่ที่กิจกรรมที่ส่งเสริมและประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับ เห็นผลรวดเร็วในเรื่องของ</p>	<p>1. เพื่อส่งเสริมการศึกษาให้แก่บุคคลทุกกลุ่ม ทุกเพศ ช่วงอายุ ทั้งในเมืองและชนบท</p> <p>2. การจัดการศึกษามีลักษณะยืดหยุ่น ไม่เฉพาะเจาะจง เรียนรู้ได้ด้วยจากความสนใจ ศักยภาพความพร้อม และโอกาสของแต่ละบุคคล</p> <p>3. ไม่ได้มุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตรเช่นเดียวกับการศึกษานอกระบบ คุณค่าแท้จริงอยู่ที่การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความ</p>	<p>1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา สามรูปแบบ
1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา (ต่อ)	และการกำหนดอัตราค่าจ้างในการประกอบอาชีพในอนาคต	วิชาชีพ ประกาศนียบัตรเป็นผลพลอยได้	สนใจของผู้เรียน การพัฒนาศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสให้แก่บุคคลอย่างต่อเนื่อง	
	2. รูปแบบการจัดการศึกษา	1. เป็นหลักสูตรกว้างๆ ที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเนื้อหาที่เป็นวิชาการ 2. ปูพื้นฐานในเรื่องของทฤษฎี จุดประสงค์ของหลักสูตรเป็นไปตามที่ผู้จัดทำหนดไว้ 3. ลักษณะของการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การ	1. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียน 2. เนื้อหาหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ผู้เรียนและผู้สอนตกลงกัน เน้นการปฏิบัติ สิ่งที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือใช้ประกอบอาชีพ 3. มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติ	1. หลักสูตรไม่เป็นทางการ ไม่แน่นอนตายตัว ไม่มีการกำหนดแบบแผนที่ชัดเจน เหมือนการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ 2. ส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ เพื่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคคล 3. ไม่มีการแบ่งระดับการศึกษา ไม่มีชั้นเรียน และ	2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา สามรูปแบบ
1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	2. รูปแบบการจัดการศึกษา (ต่อ)	เรียนรู้ตามเนื้อหาสาระที่กำหนด 4. มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรม เพื่อให้เป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย	ปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	รายวิชา รูปแบบการศึกษามีหลากหลาย 4. เป็นระบบการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน	
	3. วิธีการจัดการศึกษา	1. มีกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติที่เคร่งครัด ตายตัว เช่น มีการกำหนดอายุเข้าออก จากโรงเรียน กำหนดความรู้พื้นฐานของผู้เรียน เป็นต้น	1. มีกฎเกณฑ์บ้าง แต่ไม่มากเท่าการศึกษาในระบบสามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ การเรียนมีการพบกลุ่ม และปรับเปลี่ยนกิจกรรมได้ตามความสนใจของผู้เรียน	1. ไม่มีกฎเกณฑ์ ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ตามความสนใจและเรียนรู้ได้ตามความสามารถ ศักยภาพของบุคคล	3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา 4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา สามรูปแบบ
<p>1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา</p> <p>2. บุคคลโดยทั่วไป</p>	<p>3. วิธีการจัดการศึกษา (ต่อ)</p>	<p>2. มีโรงเรียนที่เป็นอาคารเรียนชัดเจนเป็นสัดส่วน มีห้องเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนแทบทั้งหมดเกิดขึ้นภายในโรงเรียน</p> <p>3. กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลักษณะชั้นเรียนที่ต้องมีการประเมินผลการเรียนให้ผ่านในแต่ละระดับชั้นจึงจะสามารถเรียนในชั้นต่อไปได้ อาจมีกิจกรรมเสริมพิเศษบ้าง แต่ก็อยู่ในกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร</p> <p>4. สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน จัดให้มีขึ้นตามหลักสูตรกำหนด</p>	<p>2. สถานที่เรียนแล้วแต่ความพร้อมของชุมชน ท้องถิ่น และความสะดวกของกลุ่มเป้าหมาย บางครั้งมีหน่วยเคลื่อนที่ออกให้บริการ</p> <p>3. กิจกรรมมีความหลากหลาย การเรียนเป็นลักษณะการฝึกปฏิบัติจริง มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์</p> <p>4. จัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรกำหนด ใช้สื่อและอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น</p>	<p>2. สถานที่เรียนที่ได้ก็ดีขึ้นอยู่กับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิต</p> <p>3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพการณ์ในวิถีชีวิต อันได้แก่ การเรียนรู้ตามสถานการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>4. สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนเป็นแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจ เช่น ห้องสมุด</p>	

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา สามรูปแบบ
<p>1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา</p> <p>2. บุคคลโดยทั่วไป</p>	<p>3. วิธีการจัดการศึกษา (ต่อ)</p>	<p>5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยจัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทุกโรงเรียน มีหน้าที่ในการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา</p> <p>6. ส่งเสริมการดำเนินงานเครือข่ายทางการศึกษา</p>	<p>ลงทุนไม่สูง</p> <p>5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเนื่องจากต้องมีการจัดกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อบริการให้แก่บุคคลทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน</p> <p>6. ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา</p>	<p>ศูนย์วิทยาศาสตร์ ภูมิปัญญา สนามเด็กเล่น แหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่น ฯลฯ</p> <p>5. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนเป็นการถ่ายทอด และการเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นจึงต้องมีผู้จัด ผู้เรียน และผู้ร่วมจัด</p>	

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา สามรูปแบบ
<p>1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา</p> <p>2. บุคคลโดยทั่วไป</p>	<p>4. ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและประเมินผลการศึกษา</p>	<p>1. กำหนดระยะเวลาของการศึกษาแน่นอน ประกอบด้วย การศึกษาภาคบังคับใช้เวลาการเรียน 9 ปี ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 การศึกษาขั้นพื้นฐานใช้เวลาในการเรียนได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6</p> <p>2. ทดสอบความรู้ ทักษะตามจุดประสงค์ของหลักสูตร</p>	<p>1. กำหนดระยะเวลาในการเรียนแน่นอน แต่มีระยะสั้นกว่าการศึกษาในระบบ หรืออาจจัดเป็นระยะสั้นๆ สำหรับหลักสูตรการฝึกอาชีพ</p> <p>2. การประเมินผลเป็นการทดสอบความรู้ ทักษะที่สนองความต้องการของผู้เรียน เนื่องจากการเรียนไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับประกาศนียบัตรเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะสามารถนำไปใช้ในชีวิต</p>	<p>1. ไม่มีการเรียนที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียนในขณะนั้น</p> <p>2. ไม่มีการทดสอบความรู้ที่แน่นอนตายตัว เป็นการวัด ค่านิยม เจตคติ นวัตกรรมและผลลัพธ์ของการปฏิบัติ เป็นส่วนใหญ่</p>	<p>5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา สามรูปแบบ
<p>1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา</p> <p>2. บุคคลโดยทั่วไป</p>	<p>4. ระยะเวลาของการศึกษาและการวัดและประเมินผลการศึกษา</p> <p>(ต่อ)</p>	<p>3. มีการประเมินผลการเรียนในแต่ละกลุ่มสาระหรือรายวิชา</p> <p>4. มีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติในการวัดผลแน่นอนเพื่อจะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรเพื่อจบการศึกษาหรือนำไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น</p> <p>5. มีการเทียบโอนผลการเรียนสู่นอกระบบโรงเรียนได้ และในระบบโรงเรียน</p>	<p>ประจำวันได้จริงทันที</p> <p>3. การประเมินผลจะเป็นการวัดดูว่าผู้เรียนเกิดความรู้เกิดทักษะเพียงใด</p> <p>4. มีการเทียบโอนผลการเรียนสู่นอกระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน</p>	<p>3. เทียบโอนผลการเรียนสู่นอกระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน</p>	

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้แก่ ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถปรับแบบในสถานศึกษามีความครอบคลุมความต้องการได้รับการจัดการศึกษา ของบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสามารถปรับแบบในสถานศึกษา จากการสังเคราะห์ในจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษาและการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถสรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษาจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา 2) มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง 3) ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 5) อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา ซึ่งในแต่ละจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษานั้น มีนักวิชาการ และนักการศึกษาท่านต่าง ๆ ได้ให้หลักการ และแนวคิด ที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามารถปรับแบบเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ความหมายของความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยแก้ปัญหา และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดความเป็นธรรม ดังนั้นในการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ จึงมีนโยบายเกี่ยวกับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (Grams, Guthrie, & Piece. 1978: 12-13; Spring. 2004: 31) และจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักวิชาการและนักการศึกษาท่านต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษา ดังนี้ กอร์ดอน (Gordon. 1972: 423-434) กล่าวว่า ความเสมอภาคทางการศึกษา หมายถึง สภาวะการณ์ 4 ประการ คือ 1) สภาวะการณ์ที่มีหลักประกันแก่บุคคลแต่ละคนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งตามความสามารถของสติปัญญา 2) สภาวะการณ์ที่บุคคลมีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน 3) สภาวะการณ์ที่บุคคลมีโอกาสนพัฒนาทักษะและความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่โดยธรรมชาติ และโดยการสร้างสมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ 4) สภาวะการณ์ที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดและพัฒนาความรู้และทักษะขั้นพื้นฐาน อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม สอดคล้องกับ ฮิลล์ (อรวรรณ มีสูงเนิน. 2545: 29; อ้างอิงจาก Hill. 1982: 42) ที่อธิบายว่า ความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันทางการศึกษา (Equality in Education) คือทุกคนต้องมีโอกาสที่เท่าเทียมกันที่จะได้รับการศึกษา นอกจากนี้ โคห์น (Cohn. 1982: 696) อธิบายว่า ความเสมอภาคทางการศึกษาหรือความเป็นธรรมทางการศึกษา (Education Equity or Fairness) หมายความว่า นักเรียนทุกคนไม่ว่าจะมาจากชนชั้น เผ่าพันธุ์ ลัทธิ หรือสถานะทางเศรษฐกิจใด ๆ ในสังคม จะต้องได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคยังกินความกว้างไปถึงความเสมอภาคของทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งป้อนเข้า (Input) และความเสมอภาคในผลผลิตของทางการศึกษา (Output) สอดคล้องกับ วินไฟล์

(Winfield. 2000: 442) ซึ่งได้กล่าวว่า ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา หมายถึง การปฏิบัติอย่างยุติธรรม โดยไม่คำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อายุและการไร้ความสามารถ รวมถึง การกระทำการแยกแยะมนุษย์ภายในกรอบของความถูกต้องและการทำลาย องค์การที่มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์น้อย จะมีความชำนาญในการสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และ สอดคล้องกับ สุมาลี ปิตยานนท์ (2539: 105-106) ที่อธิบายว่า ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาระหว่างชายและหญิง 2) ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาระหว่างชนบทกับในเมือง และ 3) ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาระหว่างภาคต่างๆ

อย่างไรก็ตามในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประเพณีทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน และส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งเอกสารรายงานการพัฒนาคอนไทยของประเทศ 2546 โดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2546: 22) ซึ่งได้เปรียบเทียบความเสมอภาคทางการศึกษาระหว่างจังหวัดต่างๆ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยพิจารณาจากดัชนีการศึกษา ประกอบด้วย 1) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย 2) การเข้าเรียน จากอัตราการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย 3) คุณภาพการศึกษา จากคะแนนเฉลี่ยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายในการทดสอบระดับชาติ 4) การบริหารการศึกษาจากสัดส่วนนักเรียนต่อครู และสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา หมายถึง การเปิดรับบุคคลทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่คำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อายุ สภาพทาง เศรษฐกิจ และปัญหาอื่นๆ ที่เกิดกับบุคคล ให้เข้ารับการศึกษานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน

หลักการ และการสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประเทศต่างๆ ได้มีการกำหนด หลักการความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา อาทิ ประเทศอังกฤษ ได้กำหนดไว้ 3 ประการ ประกอบด้วย (เบญจมิตร พงษ์ขาว. 2549: 28; อ้างอิงจาก ชนิตา รัชพลเมือง. 2534: 194)

1. นักเรียนที่มีความสามารถเหมือนกันควรมีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน
2. เด็กแต่ละคนควรมีส่วนร่วมในทรัพยากรทางการศึกษาเท่าเทียมกัน โดยไม่

คำนึงถึงความแตกต่างในศักยภาพ

3. กลุ่มที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาควรได้รับความสนใจพิเศษ

ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ประสิทธิภาพ และอิสรภาพ และเน้นหลัก 3 ประการ ประกอบด้วย (Garms, Guther; & Pierce. 1978: 22-24; Sergiovani, et.al. 1987: 8)

1. ใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ผู้รับบริการทางการศึกษามากขึ้น

2. ให้มีความเท่าเทียมกันในการกระจายทรัพยากรด้านการเงินเพื่อการศึกษา
3. ให้ผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนตัดสินใจ

อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาเช่นกัน ดังกำหนดเป็นหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ มาตรา 50 กำหนดให้บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครองทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. 2550: 15) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาในมาตรา 10 ได้มีการกำหนดให้การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 7) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ยังได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ 1 ในการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา และได้กำหนดแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ 1: การพัฒนาทุกคน ตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมาย ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข. 12-14) 1) เด็กปฐมวัยอายุ 0-5 ปีทุกคนได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา 2) เด็กทุกคนจบการศึกษาภาคบังคับเก้าปี 3) คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี 4) มีกำลังคนด้านอาชีวศึกษาระดับต่างๆ ที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ 5) มีการพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย 6) ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จัดในหลากหลายรูปแบบ 7) มีการจัดบริการการศึกษาในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสและทางเลือกในการศึกษาของประชาชนทุกคน

นอกจากนี้ในการสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษานั้น ต้องตอบคำถามให้ได้ว่าเราจะบริหารอย่างไรจึงจะทำให้หน่วยงาน หรือองค์กร และผู้รับบริการได้รับการบริการที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2544: 14) จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

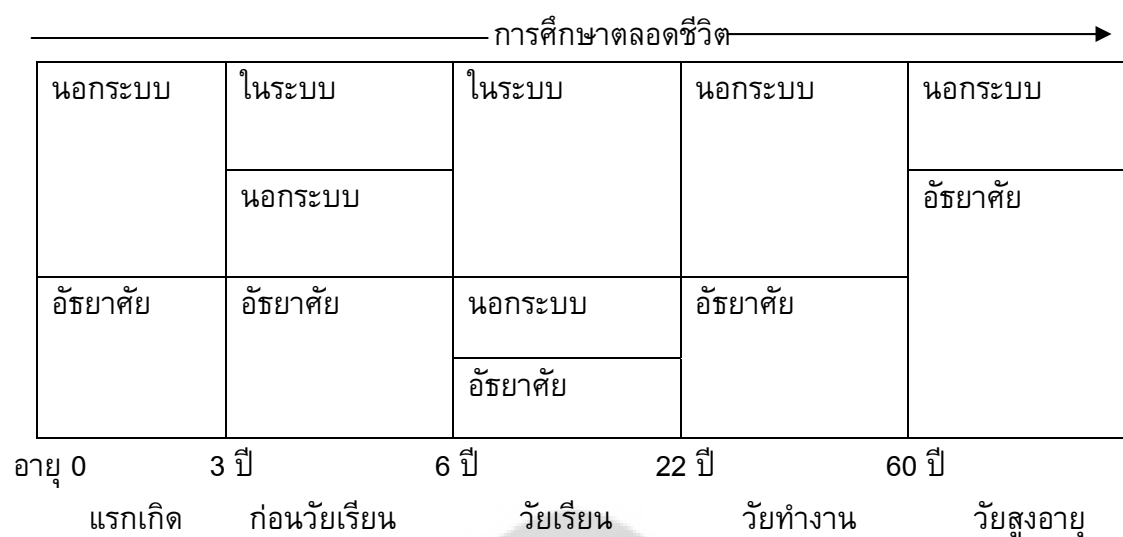
ควรจัดการศึกษาโดยไม่มีการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อายุ ต้องจัดการศึกษาให้ครอบคลุม และมีรูปแบบที่เหมาะสม โดยมีการสนับสนุน ส่งเสริม ทรัพยากร และกระบวนการจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามสภาพบริบทของแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

2.2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

ความสำคัญของระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมโยง

สมรรถนะด้านการศึกษาในภาพรวมของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2547-2550 อยู่ในอันดับที่ 48,46,48 และ 46 จากจำนวน 60,60,61 และ 55 ประเทศตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2550 การศึกษาไทยยังคงมีอันดับต่ำกว่า 45 ประเทศ และเหนือกว่าเพียง 9 ประเทศ ซึ่งจากการวิเคราะห์ของ IMD และ WORLD ECONOMIC FORUM สอดคล้องกับทวิเคราะห์ของธนาคารโลก พบว่า ประเด็นหลักๆ ที่เป็นจุดอ่อนได้แก่ ไทยยังจัดการศึกษา การฝึกอบรมแรงงานให้มีความรู้ความสามารถ ตอบสนองความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจได้ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยังคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ไม่เป็น เรียนแต่ท่องจำตามตำรา (วิทยากร เชียงกูล. 2551: 15,19) และขาดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกันไปตลอดชีวิต เนื่องจากมีความเชื่อว่าการศึกษาลิ้นสุด เมื่อบุคคลพ้นจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาไปแล้วนั่นเอง

การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมให้แก่บุคคลทุกกลุ่ม ทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย เป็นการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงควรมีระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบ เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสนับสนุนให้การจัดการศึกษามีความกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต ทำให้บุคคลสามารถยืดหยุ่นและดำรงตนอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของกระแสสังคมโลกในยุคปัจจุบันได้อย่างมั่นคง ซึ่งความเชื่อมโยง ยืดหยุ่น ระหว่างบุคคลในแต่ละช่วงวัยกับประเภทของการจัดการศึกษาที่พึงได้รับสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ช่วงอายุของบุคคลและประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับ
 ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545ค). *การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. หน้า 6.

จากภาพประกอบ 2 อธิบายความสัมพันธ์ของการศึกษาสามรูปแบบต่อการเรียนรู้ในช่วงชีวิตของบุคคล ได้ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 6-7)

1. ช่วงวัยแรกเกิด (อายุ 0-3 ปี) บุคคลได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่อาจมีการศึกษานอกระบบบ้างเล็กน้อย
2. ช่วงก่อนวัยเรียน (อายุ 3-6 ปี) บุคคลได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหลักอาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง เช่น การเรียนในศูนย์เด็กเล็กในชุมชน หรืออาจมีการศึกษาในระบบบ้าง เช่น การเข้าเรียนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาหรือโรงเรียนอนุบาล
3. ช่วงวัยเรียน (อายุ 6-22 ปี) ในช่วงวัยนี้บุคคลได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นหลัก อาจมีการศึกษานอกระบบบ้างสำหรับคนที่ไม่ได้เข้าเรียนในระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยบางส่วนที่เกิดจากกระบวนการทางสังคม
4. ช่วงวัยทำงาน (อายุ 22-60 ปี) บุคคลในวัยนี้ได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหลัก อันเกิดจากการทำงาน และกระบวนการทางสังคมประภิต (Socialization) สำหรับการศึกษาในระบบนั้นอาจเกิดขึ้นตามความสนใจของบุคคลและการทำงาน
5. ช่วงวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) การศึกษาและการเรียนรู้ของบุคคลในวัยนี้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย และอาจมีการศึกษานอกระบบบ้างเล็กน้อย

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมโยง มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาของบุคคลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมโยง จึงหมายถึง การจัดระบบการศึกษาทั้งสามรูปแบบในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีความเชื่อมโยงในด้านเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีเรียน เวลาเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลทุกกลุ่ม ทำให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ส่งผลต่อการพัฒนา ศักยภาพของบุคคลให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการดำรงชีวิต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย ความรู้ และจิตใจตลอดไป

หลักการเชื่อมโยงการจัดการศึกษารูปแบบ

จากการศึกษา การจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัย พบว่ามีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีรูปแบบที่ยืดหยุ่นสูงในทุกเรื่อง และเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อม แต่การศึกษา ในระบบมีรูปแบบ กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน มีเป้าหมายที่แน่นอนตายตัว แต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ พบว่า ถ้าได้มีการผสมผสานการศึกษาทั้งสามรูปแบบในระบบการศึกษาให้มีความผสมกลมกลืนกัน โดยนำข้อดีของการศึกษาแต่ละระบบมาพัฒนาก็จะทำให้เกิดความต่อเนื่องในระบบการจัดการศึกษา ไม่ขาดช่วงขาดตอน ในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ทำให้การศึกษาทั้งสามระบบที่มีคุณค่าอยู่ในตนเอง มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามในการเชื่อมโยง หรือบูรณาการ การศึกษาทั้งสามรูปแบบนั้น ต้องอาศัย หลักของการเชื่อมโยงทั้งใน ทางราบ (horizontal) ซึ่งหมายถึง ในการเรียนระดับเดียวกันนั้น สามารถที่จะเรียนได้หลายๆ วิธี และเรียนได้ครบทุกด้านทั้งด้านกาย ปัญญา สังคม อารมณ์ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เรียนทั้งตนเอง สังคม และธรรมชาติ ทางตั้ง (Vertical integration) หมายถึง การที่ผู้เรียนเรียนจบจากระดับหนึ่ง ก็สามารถจะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นได้โดยสะดวก การเรียนต่อ นั้นจะเรียนในสถาบันในระบบ หรือนอกระบบก็ควรทำได้ ผู้เรียนสามารถจะเข้ามาเรียนเมื่อใดก็ได้ และจะออกไปเมื่อใดก็ได้ และทางลึก (depth dimension) หมายถึง เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ ผู้เรียนมีโอกาที่จะเลือกเรียนต่อไปในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา หรืออาจจะออกมาทำงานก็ได้ หรือจะเรียนซ่อมเสริมเพื่อให้พื้นฐานความรู้เดิมที่อ่อนอยู่ดีขึ้นก็ได้ ซึ่งในยุโรป เรียกแนวคิดแบบนี้ว่า recurrent education หมายถึง การที่บุคคลไม่จำเป็นจะต้องเรียนรวดเดียวให้ถึงขั้นสุดท้าย แต่อาจจะออกไปในขั้นใดๆ เพื่อไปทำงานแล้วกลับเข้ามาเรียนต่ออีกจากขั้นนั้นขึ้นไปก็ได้ นอกจากนี้ลำดับขั้นของการเรียนรู้ ต้องเริ่มจากการเรียนรู้ความรู้ธรรมดา หรือสิ่งที่ตอบสนอง ความต้องการขั้นต้นแล้วค่อยๆ ลึกซึ่งขึ้นไปตามลำดับ จนถึงแก่นสาระของสิ่งนั้นๆ นั้นเอง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2544: 30-31)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในสถานศึกษา ต้องอาศัยหลักของการเชื่อมโยงทั้งใน ทางราบ (horizontal) ทางตั้ง (Vertical integration) และทาง ลึก (depth dimension) และให้มีความหลากหลายในด้านเนื้อหา เครื่องมือ วิธีการเรียนรู้ และเวลาที่ใช้ในการเรียน โดยมีการจัดการเรียนในระดับเดียวกันให้เรียนได้หลายๆ วิธี ส่งเสริมการเรียนต่อใน

ระดับที่สูงขึ้นให้เป็นไปได้โดยสะดวก และส่งเสริมลำดับขั้นของการเรียนรู้ จากการเรียนรู้ความรู้ ธรรมดาจนถึงแก่นสาระของสิ่งที่เรียนรู้ เพื่อให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอน ในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มี ประสิทธิภาพส่งผลต่อการดำรงชีวิต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย ความรู้ และจิตใจตลอดไป

2.3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา

ความหมายของทรัพยากรในการจัดการศึกษา

การบริหารจัดการขององค์การหรือหน่วยงานในทุกกิจการ มีองค์ประกอบพื้นฐาน ที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ภารกิจขององค์การ ทรัพยากร และคน (Bender. 1983: 6; ปรีชา คัมภีร์ปกรณ. 2541: 5-7) ซึ่งหากจะพิจารณาแล้วจะพบว่า ทรัพยากรเป็นตัวกลางในการ ทำให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมบรรลุเป้าหมายที่ เนื่องจาก ทรัพยากรเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้ กิจกรรมขององค์การหรือหน่วยงานดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จากการศึกษาเอกสาร ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545: 99) พบว่า มีการให้ความหมายของทรัพยากรว่ามีความหมายครอบคลุมถึงทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่ดินและอาคารสถานที่ และเวลาที่บุคคลในสังคมให้การศึกษาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ทองอินทร์ วงศ์โสธร (2544: 153) กล่าวว่า ทรัพยากร มีหลายประเภทที่สำคัญได้แก่ ทรัพยากรบุคคล เช่น เด็กนักเรียน ทรัพยากรวัตถุ เช่น วัสดุ ครุภัณฑ์ ทรัพยากรการเงิน เช่น งบประมาณ ทุนการศึกษาและสารสนเทศ นอกจากนี้ รุ่ง แก้วแดง (กวินทร์เกียรติ นนธ์พล. 2551: 15; อ้างอิงจากรุ่ง แก้วแดง. 2546: 108-109) ได้อธิบายว่า โดยทั่วไปคนมักเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรเพื่อการศึกษาว่า หมายถึง งบประมาณจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว แต่แท้จริงแล้วทรัพยากร คือ ความรู้ทุกเรื่องที่มีอยู่ในชุมชน รวมไปถึง ภูมิปัญญา ซึ่งก็คือเป็นทรัพยากรของชุมชน เทคโนโลยีต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวนิชย์ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ถ้าสามารถนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ได้ก็ถือว่าเป็นทรัพยากรพิเศษต่างๆ บุคลากร และเวลาก็ถือเป็นทรัพยากรโดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ ข้อมูล ข่าวสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ ก็ถือเป็นทรัพยากร สุดท้ายจึงเป็นเรื่อง เงิน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา หมายถึง อาคาร สถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวก ส่งเสริม หรือสนับสนุน ให้การดำเนินงาน หรือการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริการทางการศึกษาให้แก่บุคคลทุกคนโดยทั่วไป

ประเภทของทรัพยากรในการจัดการศึกษา

ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษาโดยทั่วไปนั้น สามารถแบ่งออกได้หลายประเภท หลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะใช้เกณฑ์หรือแนวคิดในการแบ่งประเภท ซึ่ง วิจิตร ศรีสอาน (ศิริพร สุขสวัสดิ์. 2551: 6; อ้างอิงจาก วิจิตร ศรีสอาน. 2534: 42-43) ได้อธิบายว่า ทรัพยากรสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการ

จัดการ (Management) กล่าวคือ งานบริหารจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีจำนวนบุคลากรเพียงพอ ได้รับงบประมาณสนับสนุนมากพอ มีวัสดุสิ่งของตามความต้องการของโครงการและแผนงานเพียงพอ ทั้งยังต้องมีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี และมีประสิทธิภาพด้วย สอดคล้องกับ ปรีชา คัมภีรปกรณ (2541: 8-10) อธิบายว่า ทรัพยากรมี 2 แนวคิด คือ แนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรการเงิน และข้อสนเทศ และแนวคิดทางด้านการบริหาร ประกอบด้วย แนวคิดแบบ 4Ms คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) แนวคิดแบบ 3Ms คือ คน (Man) เงิน (Money) และการจัดการ (Management) และแนวคิดแบบ 6Ms คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) วิธีการ (Method) การตลาด (Market) และ เครื่องจักรกล (Machine)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) คนหรือบุคลากร 2) เงิน 3) พื้นที่หรืออาคารสถานที่ 4) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ อย่างไรก็ตามการใช้ทรัพยากร หรือการบริหารทรัพยากรในการจัดการศึกษาให้ดีและมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก ได้แก่ การประหยัดทรัพยากร ทั้งนี้เนื่องจากองค์การหนึ่งๆ มีทรัพยากรอยู่จำกัด ดังนั้น การใช้ทรัพยากรแต่ละประเภทจึงต้องให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด

หลักในการบริหารทรัพยากรในการจัดการศึกษา

หลักในการบริหารทรัพยากรแต่ละประเภทย่อมแตกต่างกันไป เช่น หลักในการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ ย่อมถือหลักประสิทธิภาพของงาน และความพอใจของคน หลักการบริหารการเงิน มีหลักคือ ประสิทธิภาพของงาน การบริหารอาคารสถานที่ วัสดุ ตลอดจนการบริหารเวลา เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักในการบริหารทรัพยากรอย่างกว้าง 3 ประการ ดังนี้ (ปรีชา คัมภีรปกรณ. 2541: 13-15; ศิริพร สุขสวัสดิ์. 2551: 15-16; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2551: 14)

1. หลักความเสมอภาค (Equity) ในการบริหารทรัพยากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรทรัพยากรนั้น จะต้องถือหลักนี้อย่างเคร่งครัด ความเสมอภาคในด้านคุณภาพเป็นการตอบคำถามว่า เราจะบริหารอย่างไรจึงจะทำให้หน่วยงานหรือองค์การและผู้รับบริการจะได้รับบริการที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา
2. หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการบริหารทรัพยากรสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุด ในขณะที่ทรัพยากรมีจำกัด คือ ประสิทธิภาพ ซึ่งความมีประสิทธิภาพในการบริหารจะรวมทั้ง ประสิทธิภาพในการจัดสรร ประสิทธิภาพในการใช้ ผู้บริหารในฐานะผู้รับผิดชอบการบริหาร ทรัพยากรอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์แก่องค์กรอย่างสูงสุด การใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพจะรวมถึงทรัพยากรทุกประเภท ทั้งคน เงิน วัสดุ อาคารสถานที่ ที่ดิน และเวลา
3. หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หลักการดำเนินงานขององค์การหรือหน่วยงาน คือการบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่กำหนดไว้ การใช้หรือการบริหารทรัพยากร คือการพยายามหาสิ่งมาช่วยเหลือ สนับสนุนให้การดำเนินงานต่างๆ บรรลุเป้าหมาย งานบาง

งานต้องล้มเหลวเพราะขาดทรัพยากร ตัวอย่างในสถานศึกษาที่จะเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบางโรงเรียนประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารได้บริหารผู้รับผิดชอบไว้ โดยเฉพาะมีอุปกรณ์และวัสดุในการจัดทำเรียบร้อยและถูกต้องตามความต้องการ

นอกจากหลักในการบริหารทรัพยากรที่ต้องคำนึงถึงแล้ว กระบวนการบริหารทรัพยากรก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน การบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นจะต้องใช้กระบวนการบริหารงานเข้ามาช่วย โดยกำหนดกระบวนการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ กระบวนการเตรียมการ การดำเนินงานหรือการบริหารงบประมาณ และการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดในการใช้ทรัพยากร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ศิริพร สุขสวัสดิ์. 2551: 17-18)

1. กระบวนการเตรียมการ แนวปฏิบัติในการนำระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา จำเป็นต้องมีการสร้างหรือพัฒนาระบบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องไว้ให้พร้อม รวมทั้งต้องกำหนดระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนด ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานในภาพรวมดังนี้

1.1 พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากร

1.2 พัฒนาระบบงบประมาณและบัญชีของส่วนกลาง และระบบงบประมาณและบัญชีของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

1.3 พัฒนาระบบการตรวจสอบ ติดตามประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการใช้ทรัพยากร และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งการประกันคุณภาพภายในและภายนอก

1.4 พัฒนาระบบ การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา

2. การดำเนินงานหรือการบริหารงบประมาณ

เมื่อสถาบันการศึกษาได้เตรียมการต่างๆ แล้ว ในการบริหารทรัพยากรจะมีแนวปฏิบัติหลายเรื่อง หลายประเด็น บางส่วนก็เป็นสิ่งที่สถาบันการศึกษาทั่วไปปฏิบัติอยู่แล้วเป็นปกติ บางส่วนก็เป็นเรื่องที่จะต้องกำหนดขึ้นมาให้สอดคล้องกับระบบใหญ่ ดังนั้นจึงต้องมีกิจกรรมหลายอย่าง กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การใช้ทรัพยากรด้านเวลา การจัดสรรพื้นที่ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสมและคุ้มค่า สอดคล้องกับบริบทในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

3. ขั้นตอนการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล

ในการบริหารทุกอย่างต้องมีการติดตาม ประเมินผล ซึ่งเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติไปในตัว งานด้านการศึกษาก็เช่นกัน ต้องมีระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลสรุปได้ดังนี้

3.1 ระบบบริหารและการตรวจสอบ ต้องมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและคุณภาพการเรียนการสอน โดยการจัดระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการทางการเงินที่เชื่อมโยงกับผลผลิตและคุณภาพผลผลิต

3.2 ระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางการเงินมีความยืดหยุ่น คล่องตัว เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจทางการเงินมากขึ้น สามารถบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียน โดยมีระบบการรายงาน ติดตาม ประเมินผล และระบบการประกันคุณภาพเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบดูแล

3.3 ส่วนราชการระดับกรมในส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนมาตรฐาน การศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนด้านทรัพยากรและติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา การบริหารงานงบประมาณการเงินและการบัญชีของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่ขึ้นตรงกับหน่วยงานราชการส่วนกลาง (ระดับอุดมศึกษา) โดยมีแนวทางการบริหาร การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานใน 2 ระดับ คือ

3.3.1 ระดับราชการส่วนกลางรวมทั้งสถานศึกษาที่ขึ้นตรงกับหน่วยงานราชการส่วนกลาง

3.3.2 ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาภายใต้เขตพื้นที่การศึกษา

4. เขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่กำกับกำกับการดำเนินงานตามนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา การบริหารงาน การงบประมาณการเงิน และการบัญชีของสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

5. สถานศึกษาทุกระดับต้องจัดให้มีการตรวจสอบภายใน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร นอกจากสถานศึกษาที่ไม่สามารถจัดดำเนินการได้ให้เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา หมายถึง การใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียน และสถานศึกษา ทำให้การดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาประสบความสำเร็จในการบริการทางการศึกษาให้แก่บุคคลทุกคนโดยทั่วไป

2.4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (Participation)

ปัจจุบันแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศเป็นแนวคิด ที่ได้รับการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการในการจัดการศึกษาดังที่กำหนดใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9(6) มาตรา 29 มาตรา 57 และมาตรา 58 สรุปได้คือการให้ทุกส่วนของสังคม ประกอบด้วย บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งในการ วิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมาย และหลักการที่สำคัญของการมีส่วนร่วมตามจุดมุ่งหมายของการ จัดการศึกษาสามารถสรุปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Stakeholder) ประกอบด้วย บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายอันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชน อแลสแตร์ ที ไวท์ (Alastair T. White. 1982: 6) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าประกอบไปด้วย 4 มิติดังกล่าว คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำอะไร ทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมในการเสียสละเพื่อให้เกิดการพัฒนา การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ เอกสารของสภาพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งสหประชาชาติ (สามารถ ไชยพันธ์ุ. 2545: 6; อ้างอิงจาก United Nation, Department of International Economic and Social Affairs. 1981: 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญของการเข้าร่วมในการพัฒนาและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นที่การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท สอดคล้องกับเอกสารของ UNDP (2004: Online) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมนั้นจะรวมเอาชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ การนำแผนไปปฏิบัติ การรับผลประโยชน์จากโครงการ และการประเมินผลโครงการ ซึ่งเป็นการให้ความหมายในลักษณะจำแนกแยกแยะขั้นตอนหลักของโครงการที่การมีส่วนร่วมอาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ โอคเลย์ (Oakley. 1991: 8-9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) เป็นการให้การช่วยเหลือ 2) เป็นการให้อำนาจ และ 3) เป็นงานขององค์กร สอดคล้องกับ อรพิน สฟโซคชัย (2538: 2) ที่อธิบายว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปจะมีความหมายที่กว้างขวาง สำหรับความหมายในเชิงการพัฒนามักจะหมายความถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ในการเข้าร่วมมีบทบาทดำเนินงาน แต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างอาจหมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยตรง และสอดคล้องกับ กุสตาโว (Gustavo. 1992: 4) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเข้าไปมีหน้าที่ร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งต่อมาจะเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง การประสานความร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน

เป็นการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาจะทำให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นถ้าได้เข้าร่วมในการพัฒนาโดยการให้โอกาสและให้การศึกษาซึ่งจะช่วยดึงพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (นริศว์ ปราบมย์. 2548: 18; อ่างอิงจาก เจลีย์ว บุรีภักดี และคณะ. 2545: 112-113) การจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถาบันของชุมชน ที่ตั้งขึ้นโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน (พนารัตน์ สุภาคาร. 2548: 18) ชุมชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมาย รวมทั้งมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อเป็นการเพิ่มความสามารถของนักเรียนและพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางที่เหมาะสมตามสภาพ บริบท และความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างสิ่งที่เกิดประโยชน์ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น

ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดเป็นเจตนารมณ์และแนวทางที่จะทำให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังมาตรา 9(6) ได้กำหนดให้การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคม มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดระบบการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน มาตรา 57 กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 6-7,16-17,32,33)

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมมีความสำคัญก่อให้เกิดการระดมความคิด และอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ทำให้การปฏิบัติมีความเป็นไปได้มากกว่าการคิดเพียงคนเดียว และการมีส่วนร่วมทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลง ในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดการยอมรับมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและ

ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสได้ใช้ความสามารถ และทักษะในการทำงานร่วมกัน เกิดความมีน้ำใจ และความจงรักภักดีต่อหน่วยงานมากขึ้น และทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้นและส่งเสริมให้การปรับปรุงงาน มีความเป็นไปได้อย่างสูง ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. 2544: 11)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน เป็นการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการต่างๆ ตามความเหมาะสมและความรู้ความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นกลไกในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

ปฏิบัติการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมเป็นเหมือนจุดศูนย์กลางของการพัฒนา แต่ลู่ทางที่แต่ละคนจะนำไปปฏิบัตินั้นจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับแนวคิดที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับบทบาทและธรรมชาติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. 2542: 18) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา (Stakeholder) นั้นโดยเฉพาะผู้ปกครองนั้น Epstein (Epstein and Other. 1997: 20) ได้อธิบายไว้ว่า โครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมี 6 แบบ ได้แก่ (Epstein's Framework of Six types of Parent Involvement)

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง (Parenting) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของครอบครัว (Basic responsibilities of families) ได้แก่ การจัดเตรียมที่อยู่อาศัย (Housing) สุขภาพ (Health) โภชนาการ (Nutrition) เครื่องนุ่งห่ม (Clothing) ความปลอดภัย (Safety) ทักษะของผู้ปกครอง (Parenting skills) ต่อเด็กทุกระดับอายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็กในฐานะนักเรียนทุกระดับชั้น ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเพื่อช่วยโรงเรียนให้เข้าใจเด็กและครอบครัว
2. การสื่อสาร (Communicating) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของโรงเรียน (Basic responsibilities of schools) ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน (School to home) และสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน (Home to school)
3. การอาสาสมัคร (Volunteering) หมายถึง การมีส่วนร่วมที่โรงเรียนและเพื่อโรงเรียน (Involvement at and for the school) ได้แก่ 1) การอาสาสมัครในโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน หรือผู้ปกครอง ในด้านต่างๆ 2) การอาสาสมัครเพื่อโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยโครงการของโรงเรียนและความก้าวหน้าของเด็กในทุกที่ทุกเวลา 3) การเป็นผู้ร่วมในทุกการแสดง กีฬา เหตุการณ์ การมอบรางวัล การเฉลิมฉลอง และอื่นๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น
4. การเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at home) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

5. การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือการเป็นผู้นำในองค์กรต่างๆ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู (Parent and Teacher Association: PTA) องค์กรผู้ปกครองและครู (Parent and Teacher Organization: PTO) หรือ สภาที่ปรึกษาคณะกรรมการหรือกลุ่มที่ปรึกษาโรงเรียนอิสระต่างๆ โดยการเป็นสมาชิก ผู้มีส่วนร่วม ผู้นำ หรือตัวแทน เป็นต้น

6. การร่วมมือกับชุมชน (Collaborating With the Community) หมายถึง การเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือโรงเรียน นักเรียน และครอบครัว และการเชื่อมโยงโรงเรียนให้ไปช่วยชุมชน

นอกจากนี้ด้านแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมนั้น โอคเลย์ และมาร์สเดน (1987: 96) กล่าวว่า การจัดลำดับขั้นของการมีส่วนร่วม อาจเริ่มจากชั้นล่างสุดของการเข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นไปโดยการจัดการขึ้นหรือเป็นแบบให้ยาเยียวยาชั่วคราว อาจอยู่ลำดับล่างสุดหรือขั้นต้นๆ ส่วนในระดับกลางการเกิดการมีส่วนร่วมได้โดยการให้ความรู้ ความคิด การให้คำปรึกษาหารือหรือการเข้าร่วมมือกันในทางหนึ่งทางใด สำหรับการมีส่วนร่วมในระดับสูงนั้น ได้แก่ การเป็นเหมือนหุ้นส่วนกันโดยการกระจายอำนาจ การไม่ควบคุมประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ อับเบน และฮิวส์ (Ubben; & Hughes. 1992: 298) ซึ่งได้เสนอแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ประกอบด้วย

1. บุคลากรครู และบุคลากรในโรงเรียนต้องปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับพ่อ แม่ และผู้ปกครอง
2. สัมพันธภาพที่ดีควรเกิดจากการประสานกันของกลุ่มบุคคล 4 กลุ่ม ประกอบด้วย พ่อ แม่ และผู้ปกครอง บุคลากรครู ชุมชน และนักเรียน และบุคลากรครูควรหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดวิกฤตหรือความขัดแย้งโดยไม่มีมูลเหตุอันจำเป็น
3. บุคลากรครู ต้องมีความสนใจ เอาใจใส่ในนักเรียน เนื่องจากนักเรียนเปรียบเสมือนผู้สื่อสารที่สำคัญ ในการนำเรื่องราวต่างๆ ไปสู่พ่อ แม่ ผู้ปกครอง
4. ควรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติที่ดี
5. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นนักวิชาการ หรือนักการศึกษาต่างๆ ไม่ควรผูกขาดความคิดหรือแทรกแซงความคิดของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ควรให้มีการเสนอความคิดอย่างอิสระ เคารพในทุกความคิดเห็น
6. การสร้างความสัมพันธ์ ควรพัฒนาจากระดับบุคคลไปสู่กลุ่ม และสู่สาธารณะอย่างกว้างขวาง
7. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมควรมีความยืดหยุ่น และมีการระดมความคิดเห็น ระดมความร่วมมือจากทุกครัวเรือน เน้นการนำทรัพยากรของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา

อย่างไรก็ตามในส่วนของขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้น โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen; & Uphoff. 1977: 7-10) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน เป็นแนวทางในการดำเนินการปฏิบัติการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา (Stakeholder) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการใดบ้าง จะทำได้โดยวิธีการใด รูปแบบใด เช่น การให้การมีส่วนร่วมในด้านทรัพยากร การบริหาร การประสานงาน ขอความช่วยเหลือ เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในการบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ ความคิดเห็น (Views) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลทำให้พฤติกรรมของบุคคลแปรเปลี่ยนไปได้

นอกจากนี้ภารกิจของโรงเรียน คือการให้บริการทางการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมวิธีการหนึ่งที่จะทราบความต้องการของสังคม คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (ฉลอง คงเจริญ. 2545: 19) ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการร่วมรับผลประโยชน์ โดยบุคคลากรในโรงเรียนต้องมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ยืดหยุ่น เน้นการนำทรัพยากรของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาบรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

2.5 อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา

ความหมายการอำนวยความสะดวก

ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน การจัดการศึกษา จึงควรคำนึงการสร้างความสะดวกให้ผู้เรียนเข้ารับบริการทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนทุกกลุ่ม ทุกเชื้อชาติ ทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ตามความต้องการของตนเอง

ซึ่ง เพจ และโทมัส (Burrow. 1997; citing in Page; & Thomas. 1977) ได้ให้ความหมายของการอำนวยความสะดวก (Facilitation) หมายถึง กระบวนการที่ผู้อำนวยความสะดวกกระตุ้นให้คนในกลุ่มได้วิพากษ์วิจารณ์มากกว่าการบอกหรือแจ้งข้อมูลแก่เขา สอดคล้องกับ เบกเกตต์ และ วอลล์ (Burrow. 1997 citing in Beckett; & Wall. 1985) กล่าวว่า การอำนวยความสะดวก หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการให้คำปรึกษาแก่บุคคลให้พบกับความต้องการและเป้าหมายของตนโดยการใช้ประสบการณ์ของตนเอง นอกจากนี้ เบอร์โรว์ (กนกวรรณ ทองฉวี. 2545: 62; อ้างอิงจาก Burrow. 1997) อธิบายว่า การอำนวยความสะดวก หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยเคารพในการมีส่วนร่วมในการทำงานของผู้เรียนและสร้างบรรยากาศให้มีการเรียนแบบสะท้อนการคิดวิเคราะห์ (Critical Reflection)

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การอำนวยความสะดวก หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติจนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองด้วยวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนรวดเร็วตรงตามความต้องการของบุคคล

หลักการอำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา

หลักการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างยั่งยืนนั้น ต้องคำนึงถึงการปลดปล่อยให้ผู้เรียนเป็นอิสระ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึก เกิดความเข้าใจในตนเอง และสภาพแวดล้อมรอบตัว สามารถคิดวิเคราะห์ วินิจฉัยสภาพแวดล้อมของตนเองได้ เพื่อนำมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคม (กนกวรรณ ทองฉวี. 2545: 62; อ้างอิงจาก อุ่นตา นพคุณ. 2530) กล่าวคือเป็นการยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามในการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น สิ่งที่มีความสำคัญ ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการให้บริการทางการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างกว้างขวางตอบสนองความต้องการของตนเอง และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตนเองกำหนดไว้ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ บุคลากรครู เนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้เรียน ดังนั้นบุคลากรครูควรมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator of Learning) ซึ่ง โรเจอร์ (Roger. 1995: 67) ได้อธิบายว่า ผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ การให้ความไว้วางใจยอมรับในตัวผู้เรียน การมีความจริงใจต่อผู้เรียน และการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้เรียนตั้งใจฟังผู้เรียน นอกจากนี้ได้เสนอแนวทางการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียน ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศในกลุ่มเพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีในชั้นเรียน
2. ช่วยให้เกิดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนของแต่ละบุคคลและกลุ่มในชั้นเรียน
3. ดำเนินการเรียนการสอนไปตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน เพราะถือเป็นพลังแรงจูงใจที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทางการเรียนอันสำคัญยิ่ง
4. ต้องพยายามจัดการเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ (Resource for Learning) ให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง และสามารถใช้อย่างง่าย

5. ต้องมีความเข้าใจตนเองในฐานะเป็น แหล่งความรู้ที่มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นได้ ในการนี้ผู้เรียนอาจจะสามารถนำมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การอำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา หมายถึง วิธีการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียน และรับบริการการจัดการศึกษาได้โดยไม่ยุ่งยากซับซ้อน รวดเร็ว ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึงทุกคน

3. การศึกษาความเป็นไปได้

3.1 ความหมายของการศึกษาความเป็นไปได้

กระบวนการพัฒนาแผนงานหรือโครงการใหม่ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ทำให้เกิดระบบการทำงานใหม่ ที่มีหลักการที่จะทำให้การใช้ระบบการทำงานเหล่านั้นมีปัญหาน้อยที่สุด คือการศึกษาความเป็นไปได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจริงอย่างราบรื่นที่สุด (สมจิตร แก้วนาค. 2543: 119; อ้างอิงจาก ประชุม รอดประเสริฐ. 2535: 76) ซึ่งคอฟแมน (Kaufman. 1972: 127) ได้ให้ความหมายของความเป็นไปได้ว่า หมายถึง การศึกษาความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติ หรือความสามารถที่จะทำให้เสร็จสมบูรณ์ สอดคล้องกับ ฮัสเซน (Hussain. 1973: 196-217) อธิบายว่า ความเป็นไปได้อาจเป็นความพยายามที่จะหาข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจก่อนนำแผนไปปฏิบัติจริง รวมทั้งหาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการวางแผน ประเมินผล และกำหนดแผนปฏิบัติ และเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ว่าควรสนับสนุน หรือระงับโครงการที่เสนอมานอกจากนี้ ฮัสเซน ยังได้มีความเห็นว่า โครงการใหม่ที่น่าไปปฏิบัติยังอาจประสบความล้มเหลวได้ในขั้นนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะจะต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ถ้ามีการลงทุนโครงการใดๆ โดยปราศจากการศึกษาความเป็นไปได้อย่างเหมาะสมแล้วจะไม่สามารถลดหรือจำกัดความเสี่ยงลงได้ ดังนั้น การศึกษาความเป็นไปได้ จะช่วยให้ค้นพบปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไข ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยอันสำคัญในการปรับปรุงโครงการที่เสนอมามีโอกาสประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เวอร์เดลลิน (สมจิตร แก้วนาค. 2543: 116; อ้างอิงจาก Werdelin. 1977: 276) ได้อธิบายความหมายของการศึกษาความเป็นไปได้ทางการจัดการศึกษา ว่าเป็นขั้นตอนการประเมินผลแผนงานหรือโครงการทางการศึกษาเพื่อศึกษาและตรวจสอบดูว่าแผนงานหรือโครงการนั้นนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่ สามารถตรวจสอบควบคุมการดำเนินงานตามแผนนั้นได้หรือไม่ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะสอดคล้องตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ หมายถึง การศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการนำแผนงาน/โครงการ ไปปฏิบัติจริง เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยให้มีอุปสรรคน้อยที่สุดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

3.2 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษา

เวอร์เดลลิน (ไพบูลย์ อ่อนมั่ง. 2541: 28; อ้างอิงจาก Werdelin. 1977: 273-281) อธิบายว่า การศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษาสามารถพิจารณาได้เป็น 2 มิติ คือมิติของผู้เสนอแผน (Introduces) ได้แก่ผู้ดำเนินโครงการ และผู้รับแผน (Receivers) ได้แก่ ผู้ได้รับผลจากโครงการ การวิเคราะห์ในแต่ละมิติต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของทรัพยากร (Resources) ที่จำเป็นต้องใช้และการเตรียมการเพื่อดำเนินโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แนวคิดและปัจจัยที่จำเป็นต้องพิจารณาในการวางแผนทางการศึกษาของเวอร์เดลลิน มีความสัมพันธ์กัน 4 ด้าน ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ปัจจัยที่ต้องพิจารณาในการวางแผนทางการศึกษา

ที่มา: Werdelin. (1977). *Manual of Education Planning: Evaluation*. หน้า 282.

- จากภาพประกอบ 3 การพิจารณาปัจจัยที่ต้องศึกษา แบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ
1. พิจารณาในแง่มิติผู้เสนอแผนและทรัพยากรที่ใช้ ปัจจัยที่ต้องศึกษาความเป็นไปได้ประกอบด้วย ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร และด้านเทคนิค
 2. พิจารณาในแง่ผู้เสนอแผน และการเตรียมการ ปัจจัยที่ต้องศึกษาความเป็นไปได้ประกอบด้วยความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย
 3. พิจารณาในแง่ผู้รับแผนและทรัพยากร ปัจจัยที่ต้องศึกษาความเป็นไปได้ประกอบด้วย ความเป็นไปได้ด้านสติปัญญา และด้านภูมิหลังของผู้เรียน

4. พิจารณาในแง่ผู้รับแผนและการเตรียมการ ปัจจัยที่ต้องศึกษาความเป็นไปได้ ประกอบด้วย ความเป็นไปได้ด้านสังคมที่แวดล้อมและเกี่ยวข้องกับแผน ว่ามีความพร้อมและเต็มใจรับแผนหรือไม่ เพียงใด ได้แก่ ชุมชน ผู้ปกครอง และผู้เรียน

นอกจากนี้ เวิร์ดเดลิน (Werdelin. 1977: 282-283) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของปัจจัยแต่ละด้านดังนี้

1. ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ จะศึกษากำลังเงินและค่าใช้จ่ายที่กำหนดไว้รองรับจำนวนผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป จำนวนอาจารย์ที่เพิ่มขึ้น อาคารสถานที่ วัสดุ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ การปรับปรุงองค์กรและสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยต้องคำนวณออกมาเป็นค่าใช้จ่ายให้เห็นชัดเจนมากที่สุด

2. ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร เป็นการศึกษาความพร้อมของอาจารย์ผู้สอน และบุคลากรที่ร่วมในโครงการ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มต่างๆ แสดงความคิดเห็นหรือสอบถามโดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง

3. ความเป็นไปได้ทางเทคนิค เป็นการวางแผนตรวจสอบเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องฉายวิทยุ หรือทีวี เครื่องพิมพ์ การผลิตวัสดุอุปกรณ์ บริษัทรับเหมาก่อสร้างอาคาร และสิ่งอื่นๆ ว่ามีอยู่พร้อมที่จะดำเนินการตามโครงการหรือไม่

4. ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย เป็นการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง และสัญญาต่างๆ รวมทั้งระบบการบริหารที่จำเป็นต่อการปฏิบัติตามโครงการ สิทธิของอาจารย์ อำนาจและหน้าที่ของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาที่จะดำเนินการหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ

5. ความเป็นไปได้ด้านสังคม เป็นการศึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการศึกษา เช่น ผู้เรียน บิดา มารดาของผู้เรียน อาจารย์ และบุคคลต่างๆ เพื่อศึกษาดูว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพียงใด วิธีการศึกษาอาจสุ่มตัวอย่างมาให้แสดงความเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับการดำเนินงาน

6. ความเป็นไปได้เกี่ยวกับความสามารถของนักเรียน อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจใช้ข้อมูลเก่าที่มีอยู่ หรืออาจรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างใหม่ โดยใช้แบบวัดระดับสติปัญญา ความรู้ ทักษะและทัศนคติหรือแบบวัดอื่นๆ หากมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถวัดภูมิหลังและความสามารถของผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง ผลการคาดคะเนอาจคลาดเคลื่อนไปได้

จากแนวคิดในการศึกษาความเป็นไปได้ดังกล่าว พบว่า จุดมุ่งหมายสำคัญในการศึกษาความเป็นไปได้ คือ การรวบรวมข้อมูล และจัดระเบียบข้อมูลที่เป็นให้สะดวกต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร โครงการในการศึกษานั้นครอบคลุมตั้งแต่ความต้องการกำลังคน ความพร้อมของทรัพยากรที่มีอยู่ บุคลากร งบประมาณ และเทคนิค เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาด้วย เนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาที่ชัดเจน ดังนั้นแนวทางที่ผู้วิจัยศึกษาจึงเป็นแนวทางใหม่ที่นำไปปฏิบัติ อาจประสบความสำเร็จล้มเหลวได้ในขั้นปฏิบัติ เพราะบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน

อาจต้องประสบปัญหาความเสี่ยงและความไม่แน่นอนด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการศึกษาได้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาใน 6 ด้าน เพื่อใช้สำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษาในการประกอบการพิจารณาตัดสินใจจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยให้ค้นพบข้อมูล และปัญหาต่างๆ ที่จำเป็นต้องแก้ไขในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ซึ่งเป็นส่วนช่วยที่สำคัญในการปรับปรุงแนวทางที่ศึกษาให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีขอบเขตของการศึกษาดังนี้

1. ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย มีลักษณะเป็นข้อกำหนด กฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง ต่างๆ รวมทั้งระบบการบริหาร ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
2. ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาสภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษา การวิเคราะห์ต้นทุนการใช้จ่ายต่อรายหัว ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเป็นลักษณะการลงทุนทางด้านการศึกษา ระยะยาว โดยจะเห็นผลได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจครั้งนี้ จึงใช้แนวทางในการศึกษาถึงสภาพในการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานต้นสังกัด และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อรายหัวของนักเรียน ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในปัจจุบันเท่านั้น
3. ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาจะส่งผลต่อการปฏิบัติของบุคลากรครู ที่ต้องมีหน้าที่เพิ่มในด้านต่างๆ การศึกษาความเป็นไปได้ด้านบุคลากรครู จึงเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ จำนวนบุคลากรครู และความพร้อมด้านความรู้ (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) และการปฏิบัติ (Behavioral Component) การสอนของบุคลากรครู ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาการศึกษา
4. ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเทคนิคในครั้งนี้ จึงพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู และชุมชน เกี่ยวกับ ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
5. ความเป็นไปได้ด้านสังคม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน ด้านการยอมรับและการให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ว่าจะมีการยอมรับ หรือให้การสนับสนุนหรือไม่ เพียงใด
6. ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการ และความพร้อมในการศึกษาของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

มิถุนา อนุแสน (2545: 159) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของคุรุสภากระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน ชั้นเตรียมการศึกษาระดับประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) การศึกษาชุมชน ชั้นการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การศึกษาชุมชน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาชุมชน แห่งการเรียนรู้ การหาแหล่งเรียน การจัดแห่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผลแห่งเรียนรู้ มีความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อยู่ในระดับสามารถทำได้แต่ยังไม่ใช้ในขณะนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนเริ่มเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาจากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา และเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดไว้ มีแต่ครูผู้สอนยังมีความต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านการจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และตลอดจนต้องการรับรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

สุพัฒนา ภูมิผักแว่น (2545: 106-107) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้อื่นเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้อื่นเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความเห็นด้วยกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาต่างก็มีภาระงานการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเต็มเวลา และยังไม่ีประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้เรื่องการศึกษา และการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นเรื่องใหม่ยังไม่มีสถานศึกษาใดดำเนินการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ

ด้านการศึกษาสภาพความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในจังหวัดเพชรบุรี ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 58) พบว่า สถานศึกษาโดยรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย ในด้านการจัดองค์กรเพื่อรองรับการดำเนินงานด้านการศึกษานอกระบบ เช่น การเตรียมการด้านบุคลากร การวางแผนการจัดการศึกษา การวางแผนการนิเทศ ติดตามและประเมินผล การวางแผนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การพัฒนาหลักสูตร การศึกษาความต้องการของชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ในด้านบุคลากรในสถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิธีเรียนแบบทางไกล

และวิธีเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่กลุ่มเป้าหมายนอก ระบบระดับปานกลาง อีกทั้งครูผู้สอนบางส่วนยังคงมีประสบการณ์เป็นครูประจำกลุ่มในการสอน ให้แก่ศูนย์บริการการศึกษาของโรงเรียนอำเภอ ซึ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษาของโรงเรียน ทำให้มีประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ยังพบอีกว่า ผู้สอนในระบบมีความพร้อมในการสอนเชิงตั้งรับ กล่าวคือ หากกลุ่มเป้าหมายนอกระบบเข้ามาสมัครเรียนในสถานศึกษาจะสามารถดำเนินการให้ได้ แต่ไม่พร้อมในการรุกเข้าไปจัดการศึกษาให้ชุมชน หมู่บ้าน

เอกศักดิ์ แดงเดช (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ พัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วยวิธีการวิจัยคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า 1) โครงสร้างการดำเนินงานการศึกษาต่อเนื่องควรเป็น หน่วยงานหารายได้ในรูปแบบวิสาหกิจ มีการบริหารแบบโครงการพึ่งตนเองมีกำไรเหลือที่จะ สนับสนุนโครงการบริการสังคม และผู้ด้อยโอกาส สำรวจความต้องการสังคมสม่ำเสมอ ใช้ เทคโนโลยีช่วยเสริมระบบงาน 2) การบริการวิชาการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชน ทุกกลุ่ม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีหลักสูตรหลากหลายตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ใช้เทคนิคการเรียนทางไกล และการใช้สื่อสารมวลชนขยายโอกาสพัฒนา คุณภาพมาตรฐาน ประเมินผลที่มีการติดตามผลพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เน้นการศึกษาเป็นเรื่อง สนุก และ 3) เครือข่ายในการบริการร่วมมือกับองค์กรการศึกษาอื่นๆ เพื่อขยายการให้บริการ ระดม ทรัพยากรจากทุกองคาพยพในสังคม ร่วมจัดการศึกษาร่วมกับแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดเครือข่ายการ เข้าถึงความรู้อย่างไม่มีขอบเขต ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสของแต่ละบุคคล เพื่อก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

จุรีพร กาญจนการุณ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนา และการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อ 1) นำเสนอและจำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบาง ขุนเทียน 2) ศึกษาการรับรู้ถึงคุณค่า และการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน บางขุนเทียน 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน ชุมชนเขตบางขุนเทียน วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร การสำรวจ และการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค EDFA ผลการวิจัย พบว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และยอมรับ ร้อยละ 10 ขึ้นไป มี 22 แห่ง จำแนกได้เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 1 แห่ง และแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 21 แห่ง นอกจากนี้มีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการ เสนอแนะเพิ่มเติม โดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก 2 แห่ง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของ แหล่งการเรียนรู้แต่ละแห่งที่มีต่อตัวเอง และต่อชุมชนแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ป้าชายเลนเป็น แหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนรู้จัก และรับรู้มากที่สุดว่ามีความสำคัญมีคุณค่าต่อตนเองและต่อชุมชน ระดับสูง เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนเห็นประโยชน์มากที่สุดและเห็นว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ ควรนำมาพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ แนวทางการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนบาง

ชุมชนในอนาคตเป็นแนวทางที่ควรต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงพัฒนาป่าชายเลนบางชุมชนที่ยังต้องเน้นผสมผสานการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน ความต้องการและความเจริญความทันสมัยของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยต้องใช้การมีส่วนร่วมและอาศัยความร่วมมือจากชุมชนทุกชั้นตอน

อมรรัตน์ ภิญโญนันต์พงษ์. (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดองค์ประกอบรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน โดยนำข้อมูลจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วสรุปเป็นองค์ประกอบของรูปแบบฯ ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คนเกี่ยวกับองค์ประกอบและสาระสำคัญของรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยใช้เทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยสอบถามความคิดเห็นของคณบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 23 แห่ง จำนวน 147 คน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1. หลักการของความร่วมมือทางวิชาการ 2. โครงสร้างและกลไกความร่วมมือทางวิชาการ 3. ประเภทของกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน และ 4. การจัดและดำเนินกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน

ชนินทร สุขเจริญ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติด้วยระบบการเรียนรู้ออนไลน์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองยังคงยึดติดระบบการเรียนรูแบบเดิมที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลา อุปกรณ์ กรอบแนวคิดเดิม นักเรียนยังขาดความสามารถในการบริหารความคิดตามขั้นตอนการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้อัตโนมัติด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติเกี่ยวกับการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้น ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้อัตโนมัติด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า บริบทการทดลองสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ปัจจัยนำเข้าของการทดลองยังไม่สมบูรณ์ แต่นักเรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ สามารถสืบค้นอิเล็กทรอนิกส์ได้เร็วขึ้น และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองโดยปราศจากครู

ศักรินทร์ ชนประชา (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า

การตรวจสอบหาประสิทธิภาพชุดการฝึกอบรมการศึกษาของระบบโรงเรียนแบบรายบุคคล และผลการตรวจสอบหาประสิทธิภาพชุดการฝึกอบรมการศึกษาของระบบโรงเรียนแบบกลุ่ม พบว่า ประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ผ่านตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกอบรมการศึกษาของระบบโรงเรียน ผลการทดลองสรุปได้ว่า คะแนนหลักการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการฝึกอบรม จากการใช้ชุดฝึกอบรมการศึกษาของระบบโรงเรียน พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมการศึกษาของระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด การติดตามผลการฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาของระบบโรงเรียน พบว่า มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุกด้าน คือ ด้านบริหารทั่วไป ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านการนำไปใช้ โดยครูผู้สอนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และสามารถขยายความคิดให้แก่ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นการนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อัมพร พงษ์กังสนานันท์ (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) ประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการสร้างรูปแบบผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันระดับมากที่สุด และขั้นตอนประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ พบว่า มีความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของทั้ง 2 กลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สูงกว่าผู้บริหารที่มีความคิดเห็นในระดับมาก และเมื่อพิจารณาทุกองค์ประกอบ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 138 ข้อ และมีจำนวน 1 ข้อที่ไม่แตกต่างกัน รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา เป็นการผสมผสานความเชื่อและความคิดของปรัชญาเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) หลักสูตร มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพปัญหาผู้เรียน เน้นคุณธรรม จริยธรรม 3) การจัดการเรียนรู้ โดยในด้านการจัดวิธีการเรียนรู้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ คุณธรรม จริยธรรม และผู้เรียนต้องได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน 5) การเทียบโอนความรู้และประสพการณ์และการเทียบระดับการศึกษา ให้ผู้เรียนนำความรู้ ประสพการณ์ที่สะสมไว้มากเทียบโอน เพื่อศึกษาต่อในระดับเดียวกันหรือระดับที่สูงขึ้น 6) การบริหารและการจัดการศึกษา ต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบ 7) กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่างๆ ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยเหตุใดก็ตาม 8) การมีส่วนร่วมของ

พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องการให้สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานร่วมกิจกรรมและสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คูล์มส์ (Coombs. 1981: 31-35) ได้ศึกษารูปแบบของความร่วมมือโดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของระบบต่างๆ ที่จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพื่อสนับสนุนให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวชนบทดีขึ้น โดยเขาเรียกรูปแบบของความร่วมมือว่า การผสมผสานความร่วมมือ (Integration co-ordination) โดยภายใต้การผสมผสานความร่วมมือที่ดีจะต้องเริ่มต้นจากการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดนโยบายและการวางแผน การรวมกลุ่มพลังเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการปรับระบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น โดยการรวมกลุ่มพลังดังกล่าวควรมีการก่อตั้งองค์กรที่เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อการวิเคราะห์ปัญหา เลือกรร วางแผน และดำเนินงานโครงการพัฒนาต่างๆ ความชัดเจนขององค์กรความร่วมมือดังกล่าว จะช่วยทำให้มีการผสมผสานทั้งทรัพยากรและวิธีการทำงานให้สอดคล้องมากยิ่งขึ้น และลดความสับสนในการปฏิบัติงานและผู้ร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ และจากการศึกษาของ คูล์มส์ ในโครงการต่างๆ พบว่า ความสำเร็จของการผสมผสานความร่วมมืออยู่การผสมผสานระหว่างองค์กรผู้ปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าองค์กรในระดับเหนือขึ้นไป

ยีน ชอง เชง; และ เวย หมิง ตาม (Yin Cheong Cheng.; & Wai Ming Tam. 1997: Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบคุณลักษณะที่เพิ่มคุณภาพของการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ เสนอแนะหลักการในการดำเนินงานสร้างความเข้มแข็ง และติดตามคุณภาพของการศึกษาจากการปฏิรูปการศึกษาทั้งในเมืองหลวง และในชนบท ประเด็นหลักที่เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงมีคุณภาพที่ไม่ดี ได้แก่ การขาดความเข้าใจที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการสร้างคุณภาพของโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งจากการศึกษา พบว่า รูปแบบที่จะทำให้เกิดการเพิ่มคุณภาพในการจัดการศึกษา ประกอบไปด้วย 7 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการกำหนดจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะ, รูปแบบทรัพยากรและปัจจัยนำเข้า, รูปแบบกระบวนการปฏิบัติงาน, รูปแบบการสร้างควมพึงพอใจ, รูปแบบการเรียนรู้กฎระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, รูปแบบการจำกัดปัญหา และรูปแบบการเรียนรู้การสร้างองค์กร การดำเนินงานทั้ง 7 รูปแบบจะประสบความสำเร็จได้ต้องมาจากความเข้าใจและความต้องการในการเพิ่มคุณภาพในการจัดการศึกษา การยอมรับในความแตกต่าง และความมุ่งมั่นในการพัฒนาทั้งการบริหารจัดการ และการสนับสนุนการศึกษา มีการกำหนดโครงสร้าง มีการให้การสนับสนุน และกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน ส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษา และส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของสถาบันการศึกษา

โรสแมรี่ (Rosemary. 1999: 159-179) ได้ศึกษาการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต: บทบาทของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมาย

ของการศึกษาเพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้มีความเข้าใจในหลักการ และพื้นฐานของการจัดการศึกษาของประเทศไอร์แลนด์ ในด้านการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้และการศึกษา เพื่อให้ได้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ การศึกษาค้นคว้า พบว่า การศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะการศึกษาผู้ใหญ่ ที่ควรจัดให้อย่างต่อเนื่อง โดยมีการวางแผน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อให้เห็นความสำคัญของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

มาลคอม; ฮอดกินสัน และ เฮเลน (Malcolm.; Hodkinson.; & Hellen. : 2003: Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์กับการศึกษาในระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อสำรวจหน้าที่ วิเคราะห์ และสรุปความสัมพันธ์ของการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการจัดการศึกษา หรือทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในนิยาม และความหมายของการศึกษาแต่ละรูปแบบ ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้เกิดการวิเคราะห์ทางเลือก และเหตุผลในการเลือกเรียนในระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ คำแนะนำ และปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนโดยการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ และปัจจัยในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์โดยการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งการจัดการศึกษาทั้งสองรูปแบบมีความสัมพันธ์กัน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้เรียน ได้แก่ ระบบโครงสร้างองค์การ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ภูมิหลัง และการเมือง นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการเรียนรู้ และนโยบาย และการฝึกฝนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์

บาบารา และไดนา (Barbara; & Dina. 2006: Online) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน โดยใช้กรณีศึกษาการเรียนรู้จากสภาพจริง และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 4 ปี ผลการวิจัยพบว่าการเรียนรู้ของบุคคล เกิดจากการปฏิบัติจริง และการประกอบอาชีพ ที่สามารถนำไปสู่ความชำนาญการได้ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสภาพจริงใหม่ๆ ในชุมชน จะทำให้สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนาอาชีพ และส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดนวัตกรรมในการเรียนรู้และดำรงชีวิต

ฮาม (Haim. 2006: 171-190) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ โดยมีขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การศึกษาความแตกต่างของการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ขั้นที่ 2 การศึกษาวิธีการสนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียนในระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู และนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน และกำหนดแนวทางการจัดการเรียน ขั้นที่ 3 เป็นการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อคิดเห็นร่วมกันด้านความรู้ และทักษะที่นักเรียนควรได้รับจากการจัดการศึกษานอกห้องเรียน ขั้นที่ 4 เป็นการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ และการศึกษาความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย ขั้นที่ 5 นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุง และดำเนินแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ การศึกษา

การเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนครั้งนี้ จะเป็นแนวทางสำหรับนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษามีความหลากหลาย กว้างขวาง และเป็นการจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการของทุกกลุ่ม ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

เซียว และแครอล (Xiao; & Carroll. 2007: Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ของชุมชนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน พบว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์ไม่ควรสอนให้ผู้เรียนรู้ทักษะการใช้พื้นฐานของคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถ และทักษะในการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่เติบโตขึ้นในโลกดิจิทัล มีความสามารถพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้มากกว่าครู ผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนสามารถออกแบบโครงการต่างๆ ได้ระดับ ปานกลาง ผู้วิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ว่าครูควรแสดงบทบาทสมมติ และการเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ในขณะที่โรงเรียนควรสร้างโอกาส และสถานที่เพื่อให้นักเรียนได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และการแก้ปัญหาในชีวิตจริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาเปรียบเสมือนเป็นรากฐานของประเทศ เมื่อประชาชนในประเทศไม่ได้รับการศึกษาแล้ว ย่อมทำให้ยากต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญทัดเทียมนานาประเทศ การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องจัดให้ครอบคลุมทุกความต้องการของประชากรวัยเรียนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสไม่สามารถเข้าเรียนในระบบได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูง ถ้ามีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังแล้ว ย่อมนำมาซึ่งประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการศึกษา ทำให้เกิดความเชื่อมโยงในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้บุคคลเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน ไม่ช้าช้อนในการทำงาน และเป็นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคในการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ที่ต้องออกกลางคัน และไม่ได้รับการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการบูรณาการที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการศึกษาควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมภารกิจจัดการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จเป็นการศึกษาเพื่อปวงชนตลอดไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนากรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical approach) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลด้านหลักการ และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา จากข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นที่ 3 กำหนดโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา และทดลองนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นที่ 4 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) และสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ความเป็นไปได้ทางเทคนิค ความเป็นไปได้ด้านสังคม และความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารอบแนวคิดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical approach)

การศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical approach) ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2545-2554 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ดังนี้

- 1.1 ใ้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
- 1.2 มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน
- 1.3 ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา
- 1.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 1.5 อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา

ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงทฤษฎีมาประมวลเชิงพรรณนา เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดในตอนที่ 1 โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

พื้นที่ที่ศึกษา (Field)

พื้นที่ที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลตั้งแต่การอ่านออก เขียนได้ สื่อสาร และการเรียนรู้ทักษะทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น โดยตรงให้แก่

ประชากรวัยเรียนอายุย่างเข้าปีที่ 7 จนถึงย่างเข้าปีที่ 16 ซึ่งผู้วิจัยเลือกสถานศึกษาที่ใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ โดยอาศัยการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษาที่มีปัญหานักเรียนออกกลางคัน หรือไม่สามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาได้
2. มีโครงการ/กิจกรรมพิเศษ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนออกกลางคัน หรือไม่สามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาได้
3. เป็นสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน สมศ. รอบที่ 2 ในระดับดี ขึ้นไป ข้อมูลเบื้องต้นด้านบริบทของสถานศึกษาได้จากการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจาก Internet ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย จำนวนนักเรียนที่ออกกลางคัน หรือไม่ได้เข้าเรียนในเขตบริการ การบริหารจัดการเพื่อลดอัตราการเสี่ยงในการออกกลางคัน หรือไม่ได้เข้าเรียนของนักเรียน การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม/สนับสนุนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และลักษณะทางกายภาพของชุมชน ประกอบด้วย โครงสร้างของชุมชน การตั้งถิ่นฐานของชุมชน และทรัพยากรกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่ใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้

การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา

หลังจากเลือกพื้นที่ที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา ดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งใช้ประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามจุดมุ่งหมาย

ประกอบด้วย เพื่อให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา และเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

นอกจากนี้ ได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เรียนปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายนามในภาคผนวก ง) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแนวคำถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลว่ามีความชัดเจนและตรงประเด็นหรือไม่ การสื่อความหมายในคำถามระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลตรงกันหรือไม่ และควรปรับปรุง แก้ไขอย่างไร จากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้ในพื้นที่ที่ศึกษา

2. ติดต่อประสานงานล่วงหน้า เพื่อบันทึกหมายวัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์ จากสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา มีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการผ่านทางโทรศัพท์ และทาง Internet เพื่อสร้างความคุ้นเคย ก่อนการสัมภาษณ์ สถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนหนองชุมแสง

วิทยา อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนบ้านกอม่องทะ อำเภอกองคา จังหวัดกาญจนบุรี และโรงเรียนเทพศิรินทร์ (นั้บอหลวงวิทยาคม) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) โดยใช้แนวคำถามตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และการสร้างความคุ้นเคยโดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น กับผู้บริหาร บุคลากรครู และชุมชน เพื่อให้ได้รายละเอียดที่จะทำได้ข้อมูลที่ศึกษาครอบคลุมมากขึ้น

การศึกษาข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลจากสถานศึกษาอย่างละเอียดและครบถ้วน เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สามารถรูปแบบในสถานศึกษา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการในการศึกษารวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) วิธีการสังเกต (Observation) การบันทึกเสียง (Record) การจดบันทึก (Field-note) และการศึกษาเอกสารของสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การสนทนากลุ่มนี้ เป็นวิธีการหนึ่งในการศึกษาข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นพลวัตรของกลุ่ม (Group dynamic) โดยใช้หลักการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม (Group interaction) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากัน เป็นการกระตุ้นให้แต่ละคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นและทัศนะของตนออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจ ในขณะที่ดำเนินการ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ลุ่มลึก และมีแง่มุมต่างๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่ม สามารถดำเนินการได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา การจัดสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะจงเลือกสมาชิกมาร่วมกลุ่มที่มีคุณลักษณะพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน (Homogeneous) ซึ่งจะมีผลต่อความเห็นหรือทัศนะของตนในกลุ่ม และเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนามีความรู้สึกสบายใจที่จะแสดงทัศนะของตน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการจัดสนทนากลุ่ม

1.1 การกำหนดแนวคำถามที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามจากวัตถุประสงค์ในการวิจัย และปัญหาในการวิจัย ออกมาเป็นร่างแนวคำถาม แล้วนำมาสร้างเป็นข้อคำถามที่ถามถึงฐานคิด การตัดสินใจ การใช้เหตุผล แรงจูงใจ กระบวนการหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา และนำมาจัดลำดับความคิดให้เป็นหมวดหมู่ หรือหัวข้อใหญ่ และเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราวเพื่อนำการสนทนาให้เป็นขั้นตอนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

1.2 การเตรียมบุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยได้เตรียมบุคลากรในการร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้

1.2.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้จุดประเด็นการสนทนา ดำเนินการถามคำถาม และกำกับการสนทนาให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อที่จะศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับประเด็นที่จะศึกษาอย่างละเอียดที่สุดในเวลาที่กำหนด และไม่สร้างความตึงเครียดให้แก่ผู้ร่วมสนทนา นอกจากนี้ผู้ดำเนินการสนทนา ต้องให้ความสนใจกับสมาชิกที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความรู้สึทางบวก แสดงบทบาทเป็นผู้ดำเนินการ ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งจะฟังสิ่งที่อาจจะไม่เป็นที่พอใจ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียนเชิญ ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศวลาภรณ์ ราชบัณฑิต เป็นประธานในการดำเนินการสนทนากลุ่ม เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษามาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงมีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างดี

1.2.2 ผู้เข้าร่วมสนทนา ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนา โดยเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้บริหารสถานศึกษา ที่เกี่ยวกับการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 12 คน ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษา จำนวน 4 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย แผนการจัดการศึกษา และการบริหารการศึกษา กำหนดคุณสมบัติ มีความรู้ไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก หรือมีความรู้ด้านการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. นักวิชาการ ด้านการศึกษาจำนวน 4 คน ซึ่งกำหนดคุณสมบัติมีความรู้ ไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก และ/หรือ มีความรู้ด้านการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี
3. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ซึ่งกำหนดให้เป็นบุคลากรที่ ปฏิบัติงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกำหนดคุณสมบัติมีความรู้ ไม่ต่ำกว่าปริญญาโท วิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ

1.2.3 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-Taker) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ เขียนแผนผังการ นั่งสนทนากลุ่ม การจดคำพูดทุกคำพูดในการสนทนากลุ่มให้ได้มากที่สุด และบันทึกท่าทางของ ผู้สนทนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำพูดและท่าทางของผู้ร่วมสนทนา นอกจากนี้ ผู้จดบันทึกคำสนทนาจะเป็นผู้ดำเนินการสนทนาในการถามคำถามบางคำถามที่ ลืมถาม หรือข้ามไป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากนิสิตปริญญาเอก สาขาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้จดบันทึกคำสนทนาในการ สนทนากลุ่ม จำนวน 2 คน

1.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง MP4 ไมโครโฟน เครื่องขยายเสียง เนื่องจากในการสนทนากลุ่มนั้น ผู้จดบันทึกคำสนทนาอาจจะบันทึก ไม่ทัน เนื่องจากในการสนทนานั้นอาจมีการถกประเด็นปัญหา การโต้แย้ง การเสนอความคิด ที่สวนกันไปมา บางครั้งอาจมีการพูดพร้อมกันหลายคน หรือมีการโต้ตอบกันอย่างรวดเร็ว จึงต้องมี การบันทึกเสียงไว้ เพราะจะทำให้เก็บรายละเอียดของข้อมูลได้ดีที่สุด สำหรับให้ผู้วิจัยสามารถนำมา วิเคราะห์ ตีความ และหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีในภายหลัง เทปบันทึกเสียงที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา

ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ 2 ชุด และเหลื่อมเวลากันประมาณ 5 นาที เพื่อให้มีการบันทึกข้อมูลส่วนที่เสียไป ระหว่างการเปลี่ยนไฟล์ข้อมูล หรือการเปลี่ยนแบตเตอรี่ หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

1.4 จัดสถานที่จัดสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเลือกสถานที่ห้องประชุมสำนักสื่อและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นที่จัดสนทนากลุ่ม เนื่องจากเป็นที่สะดวกสำหรับสมาชิกทุกคนมากที่สุด และเป็นที่มีบรรยากาศเงียบ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่มีเสียงรบกวนไม่ร้อน และกัน ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ออกไปจากพื้นที่ที่ใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม

1.5 นัดหมายผู้เข้าร่วมสนทนา โดยผู้วิจัยประสานงาน แจ้งกำหนดวัน เวลา สถานที่ ให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทราบ และขอความอนุเคราะห์เรื่องการเข้าประชุมตรงตามวัน เวลา และสถานที่ นัดหมาย

2. ขั้นตอนการดำเนินการสนทนากลุ่ม

การดำเนินการสนทนากลุ่ม ประธานการสนทนากลุ่มได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมสนทนา และพูดคุยเรื่องทั่วไป เพื่อให้สมาชิกรู้สึกผ่อนคลาย และเป็นกันเอง จากนั้นเมื่อถึงเวลาจึงเริ่มสนทนา ประธานได้แนะนำตนเอง ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมสนทนาทุกท่าน จากนั้นจึงอธิบายจุดมุ่งหมายของการจัดสนทนา และขออนุญาตในการบันทึกเสียงและการจดบันทึกการสนทนา และดำเนินการสนทนา จากคำถามโดยทั่วไป จนถึงคำถามเจาะลึก ใช้คำถามง่าย ไม่ลำเอียง แต่เจาะจง การดำเนินการสนทนาให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการให้เกิดการอภิปรายครบถ้วน ควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็น เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการชี้นำคำตอบที่ต้องการให้เกิด นอกจากนี้การกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการสนทนาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มสะดวก และใช้เวลาในการสนทนา ประมาณ 2 ชั่วโมง ส่วนในกรณีที่มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ได้อภิปรายประเด็นนั้นๆ และปรับสาระของแนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา จนกระทั่งมีความเห็นสอดคล้องกัน (Consensus)

3. ขั้นตอนการยุติการสนทนา

ขั้นตอนการยุติการสนทนา เมื่อประธานการสนทนากลุ่มเห็นว่าได้เวลาสมควร และมีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้ว จึงยุติการสนทนา และกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคน

4. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อภิปราย โดยใช้การวิเคราะห์จากการจดบันทึก (Note-based analysis) และการวิเคราะห์จากการถอดคำบันทึกเสียง (Tape-based analysis) และการวิเคราะห์จากความจำ (Memory-based analysis) จัดพิมพ์ข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ข้อมูลทั้งหมด เพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Category Data) ตามคุณสมบัติ (Properties) ของมโนทัศน์ (Concept) แต่ละกลุ่มสนทนา และแยกข้อมูลที่มีความหมายสามารถอธิบายเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาในรูปแบบในสถานศึกษาออกจากข้อมูลที่ไม่มีความหมาย และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่ แล้วมาแปลความหมายข้อมูล

(Interpreting Data) และเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไข ความสัมพันธ์ บริบท กระบวนการที่ปรากฏ จากประสบการณ์ในการศึกษา การวิเคราะห์วาทกรรม และอาศัยแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มในครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการเขียนที่เรียงร้อยความคิดเห็นของกลุ่มโดยมีการสรุปจากการตีความจากข้อมูลที่ได้จากการสนทนาแทรกเป็นระยะ ๆ โดยใช้ตัวอักษรตัวเออนอยู่ในเครื่องหมายคำพูด และในตอนต้นของประโยคจะมีการอ้างอิงว่าข้อมูลที่นำมากล่าวอ้างเป็นคำพูดของใคร โดยใช้วิธีการระบุเลขที่ประจำตัวของผู้พูด โดยผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 1 หมายถึงผู้ที่เข้าร่วมสนทนาที่นั่งอยู่ด้านขวามือของประธาน คนที่ 1 และเรียงลำดับมาตามเข็มนาฬิกา เป็นคนที่ 2 คนที่ 3 ...คนที่ 12 ตามลำดับ

ขั้นที่ 3 กำหนดโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา และทดลองนำโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกสถานศึกษาที่ใช้ในการทดลองแบบเจาะจง ได้แก่ โรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (เลี่ยมชนะปริยาประชาสรรค์) หมู่ที่ 3 ตำบล ดอนไผ่ อำเภอ ดำเนินสะดวก จังหวัด ราชบุรี เนื่องจากเป็นสถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่ได้เข้าเรียน และออกกลางคันเนื่องจากสาเหตุต่างๆ และยังเป็นสถานศึกษาที่มีโครงการ/กิจกรรมในการแก้ไขปัญหาให้นักเรียนไม่ได้เข้าเรียน นักเรียนออกกลางคัน และส่งเสริมการเรียนรู้แก่ชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงสามารถที่จะทำความเข้าใจ/ประสานงาน แก่บุคลากรครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้ดี ทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างทดลองนำแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบไปปฏิบัติ การทดลองในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลา จำนวน 1 ภาคเรียน ได้แก่ ภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2553

ขั้นที่ 4 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา การสนทนากลุ่ม และการทดลองนำแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษา มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษาตามแนวคิดของเวอร์เดลิน (Werdelin, 1977: 273-282) ใน 6 ด้าน ประกอบด้วย ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค ความเป็นไปได้ด้านสังคม และความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน โดยศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ

ตัวแทนนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

1. ประเด็นการศึกษา

1.1 ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย มุ่งศึกษากฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

1.2 ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ มุ่งศึกษาสภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

1.3 ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร มุ่งศึกษาความพร้อมของบุคลากรด้านความรู้ (Cognitive Component) ด้านความรู้สึก (Affective Component) และด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) ต่อการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

1.4 ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค มุ่งศึกษาความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินงานจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา จากทะเบียนวัสดุ ครุภัณฑ์ การจัดแหล่งเรียนรู้ และการใช้การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เพื่อศึกษาความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

1.5 ความเป็นไปได้ด้านสังคม มุ่งศึกษาการยอมรับ และการให้การสนับสนุนการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.6 ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน มุ่งศึกษาความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา

2. แหล่งข้อมูลในการศึกษาความเป็นไปได้

แหล่งข้อมูลในการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ อัตราค่าสิ่งบุคลากรครู งบประมาณ บัญชีวัสดุ/ครุภัณฑ์ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

2.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นบุคคล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนนักเรียน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้

2.2.1 แบ่งเขตพื้นที่ศึกษาตามการแบ่งเขตภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ ของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งได้เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2520 ซึ่งการแบ่งดังกล่าวได้อาศัยเกณฑ์ในด้านลักษณะภูมิประเทศเป็นสำคัญ และได้นำลักษณะทางภูมิอากาศ วัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา

และความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา โดยได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2553: ออนไลน์)

2.2.2 เลือกจังหวัดที่ต้องการศึกษาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลาก (Lottery Method) ได้จังหวัดที่ศึกษา ประกอบด้วย ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย ภาคกลาง จังหวัดนครนายก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดบุรีรัมย์ ภาคตะวันตก จังหวัดเพชรบุรี ภาคตะวันออก จังหวัดปราจีนบุรี และภาคใต้ จังหวัดชุมพร

2.2.3 เลือกเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่ต้องการเก็บข้อมูล แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดลักษณะของเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีสถานศึกษาที่มีอัตรา นักเรียนออกกลางคัน หรือไม่ได้เข้าเรียนตามข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (สำนักนโยบายและแผน. 2553: ออนไลน์) และสถานศึกษาที่ศึกษาความเป็นไปได้ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

2.2.3.1 เป็นสถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่ได้เข้าเรียน หรือออกกลางคัน หรือ แนวโน้มการออกกลางคัน

2.2.3.2 เป็นสถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.3.3 กำหนดผู้ให้ข้อมูลในแต่ละสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 1 คน บุคลากรครู จำนวน 3 คน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน ตัวแทนนักเรียน ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นสูงสุดของสถานศึกษา จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.1. แบบวิเคราะห์เอกสาร เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย และด้าน เศรษฐกิจมีลักษณะเป็นแบบเติมข้อความ

3.2. แบบสอบถาม เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านผู้เรียน รายละเอียดดังนี้

3.2.1 ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความพร้อมด้านบุคลากรครูในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย ด้านความรู้ (Cognitive Component) ด้านความรู้สึก (Affective Component) และ ด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) มีลักษณะเป็นแบบเติมข้อความและแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3.2.2 ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา

ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ไม่พร้อม ค่อนข้างไม่พร้อม พร้อมปานกลาง ค่อนข้างพร้อม และพร้อม

3.2.3 ความเป็นไปได้ด้านสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านสังคม ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับการให้การยอมรับ และสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ไม่ยอมรับ/ไม่ให้การสนับสนุน ค่อนข้างไม่ยอมรับ/ค่อนข้างไม่ให้การสนับสนุน เฉยๆ ค่อนข้างยอมรับ/ค่อนข้างให้การสนับสนุน และยอมรับ/ให้การสนับสนุน

3.2.4 ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการ และความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ไม่ต้องการ/ไม่พร้อม ค่อนข้างไม่ต้องการ/ค่อนข้างไม่พร้อม เฉยๆ/พร้อมปานกลาง ค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม และต้องการ/พร้อม

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาความรู้พื้นฐาน หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ และการศึกษาความเป็นไปได้ทางการศึกษาตามแนวคิดของ เวิร์ดเดลิน (Werdelin. 1977: 273-282)
2. สร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถาม โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมขอบข่ายการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา และการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษา
3. นำเครื่องมือเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความถูกต้องเหมาะสมของภาษา นำมาปรับปรุงแก้ไข
4. นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การวิจัยและการใช้สถิติ จำนวน 5 ท่าน (รายชื่อในภาคผนวก ง) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความถูกต้องเหมาะสมของภาษา ของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแต่ละข้อคำถาม เลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC 0.6 ขึ้นไป
5. ปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อขอความเห็นชอบใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาความเป็นไปได้ต่อไป

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยนำแบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถาม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง

เชิงเนื้อหา และความถูกต้องเหมาะสมของภาษา เลือกข้อความที่มีค่า 0.6 ขึ้นไป พบว่า ข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.6-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

4.1. ผู้วิจัยขอหนังสือ ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังผู้บริหารสถานศึกษาต่างๆ ที่เป็นพื้นที่ศึกษาที่ต้องการเก็บข้อมูลโดยตรง

4.2. นำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ณ สถานศึกษาที่กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกข้อมูล จากกฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลงต่างๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

4.2.2 ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกงบประมาณที่สถานศึกษาได้รับ และการใช้จ่ายทุกประเภทของสถานศึกษา

4.2.3 ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู

4.2.4 ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรครู

4.2.5 ความเป็นไปได้ด้านสังคม เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.6 ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามจากตัวแทนนักเรียนในสถานศึกษา

5. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาความเป็นไปได้ในแต่ละด้าน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ โดยแบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) เพื่อศึกษาความสอดคล้องเกี่ยวกับ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และ แนวปฏิบัติของทางราชการ ที่ส่งเสริมให้สามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาได้ นำเสนอข้อมูลโดยการบรรยาย

5.2 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) เพื่อศึกษาสภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา นำเสนอข้อมูลโดยการบรรยาย

5.3 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร โดยการวิเคราะห์ความพร้อมของบุคลากรครู ต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ไม่พร้อม	0	คะแนน
ค่อนข้างไม่พร้อม	1	คะแนน
พร้อมปานกลาง	2	คะแนน
ค่อนข้างพร้อม	3	คะแนน
พร้อม	4	คะแนน

จากนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	0.00 – 0.49	หมายถึง	ไม่พร้อม
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	0.50 - 1.49	หมายถึง	ค่อนข้างไม่พร้อม
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 - 2.49	หมายถึง	พร้อมปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50 - 3.49	หมายถึง	ค่อนข้างพร้อม
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 - 4.00	หมายถึง	พร้อม

5.4 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเทคนิค เพื่อศึกษาความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ไม่พร้อม	0	คะแนน
ค่อนข้างไม่พร้อม	1	คะแนน
พร้อมปานกลาง	2	คะแนน
ค่อนข้างพร้อม	3	คะแนน
พร้อม	4	คะแนน

จากนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	0.00 – 0.49	หมายถึง	ไม่พร้อม
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	0.50 - 1.49	หมายถึง	ค่อนข้างไม่พร้อม
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 - 2.49	หมายถึง	พร้อมปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50 - 3.49	หมายถึง	ค่อนข้างพร้อม
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 - 4.00	หมายถึง	พร้อม

5.5 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม

5.5.1 เพื่อศึกษาการให้การยอมรับในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ไม่ยอมรับ	0	คะแนน
ค่อนข้างไม่ยอมรับ	1	คะแนน
เฉยๆ	2	คะแนน
ค่อนข้างยอมรับ	3	คะแนน
ยอมรับ	4	คะแนน

จากนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลเป็นตาราง

ประกอบคำบรรยาย แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 – 0.49 หมายถึง ไม่ยอมรับ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.50 - 1.49 หมายถึง ค่อนข้างยอมรับ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง เฉยๆ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง ค่อนข้างยอมรับ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.00 หมายถึง ยอมรับ

5.5.2 การให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา วิเคราะห์

ข้อมูลโดยการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ไม่ให้การสนับสนุน	0	คะแนน
ค่อนข้างไม่ให้การสนับสนุน	1	คะแนน
เฉยๆ	2	คะแนน
ค่อนข้างให้การสนับสนุน	3	คะแนน
ให้การสนับสนุน	4	คะแนน

จากนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลเป็นตาราง

ประกอบคำบรรยาย แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 – 0.49 หมายถึง ไม่ให้การสนับสนุน

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.50 - 1.49 หมายถึง ค่อนข้างไม่ให้การสนับสนุน

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง เฉยๆ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง ค่อนข้างให้การสนับสนุน

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.00 หมายถึง ให้การสนับสนุน

5.6 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

5.6.1 ความต้องการและความพร้อมของนักเรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบ

ในสถานศึกษา กำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ไม่ต้องการ/ไม่พร้อม	0	คะแนน
ค่อนข้างไม่ต้องการ/ค่อนข้างไม่พร้อม	1	คะแนน
เฉยๆ/พร้อมปานกลาง	2	คะแนน
ค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม	3	คะแนน
ต้องการ/พร้อม	4	คะแนน

จากนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลเป็นตาราง ประกอบคำบรรยาย แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 – 0.49 หมายถึง ไม่ต้องการ/ไม่พร้อม

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.50 - 1.49 หมายถึง ค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างไม่พร้อม

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง ต้องการปานกลาง/พร้อมปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง ค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.00 หมายถึง ต้องการ/พร้อม

เกณฑ์การแปลผลความเป็นไปได้

1. การแปลผลความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย

มีกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาได้ และไม่มีข้อกำหนดที่ขัดต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบ หมายถึง มีความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย

มีข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง ที่ขัดต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย

2. การแปลผลความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ

มีการใช้จ่ายเงินตามโครงการ/กิจกรรมในแผนปฏิบัติการ และไม่เกินเงินที่สถานศึกษาได้รับทุกประเภท หมายถึง มีความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ

ไม่มีการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรมในแผนปฏิบัติการ และมีการใช้จ่ายเงินเกินจากที่สถานศึกษาได้รับทุกประเภท หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ

3. การแปลผลความเป็นไปได้ด้านบุคลากรครู

ความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างพร้อมขึ้นไป หมายถึง มีความเป็นไปได้ด้านบุคลากรครู

ความพร้อมอยู่ในระดับพร้อมปานกลางลงไป หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ด้านบุคลากรครู

4. การแปลผลความเป็นไปได้ด้านเทคนิค

ความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างพร้อมขึ้นไป หมายถึง มีความเป็นไปได้ด้านเทคนิค

ความพร้อมอยู่ในระดับพร้อมปานกลางลงไป หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ด้านเทคนิค

5. การแปลผลความเป็นไปได้ด้านสังคม

การยอมรับอยู่ในระดับค่อนข้างยอมรับขึ้นไป หมายถึง มีความเป็นไปได้ด้านสังคม

การยอมรับอยู่ในระดับเฉยๆ ลงไป หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ด้านสังคม

6. การแปลผลความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

ความต้องการและความพร้อม อยู่ในระดับค่อนข้างพร้อมขึ้นไป หมายถึง มีความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

ความต้องการและความพร้อม อยู่ในระดับพร้อมปานกลางลงไป หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

7. การแปลผลความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

มีความเป็นไปได้ทุกด้าน หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ

มีความเป็นไปได้ตั้งแต่ 4 ด้านขึ้นไป หมายถึง มีความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษา

สามรูปแบบในสถานศึกษา แต่ต้องปรับปรุง

ไม่มีความเป็นไปได้ในทุกด้าน หมายถึง ไม่มีความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ

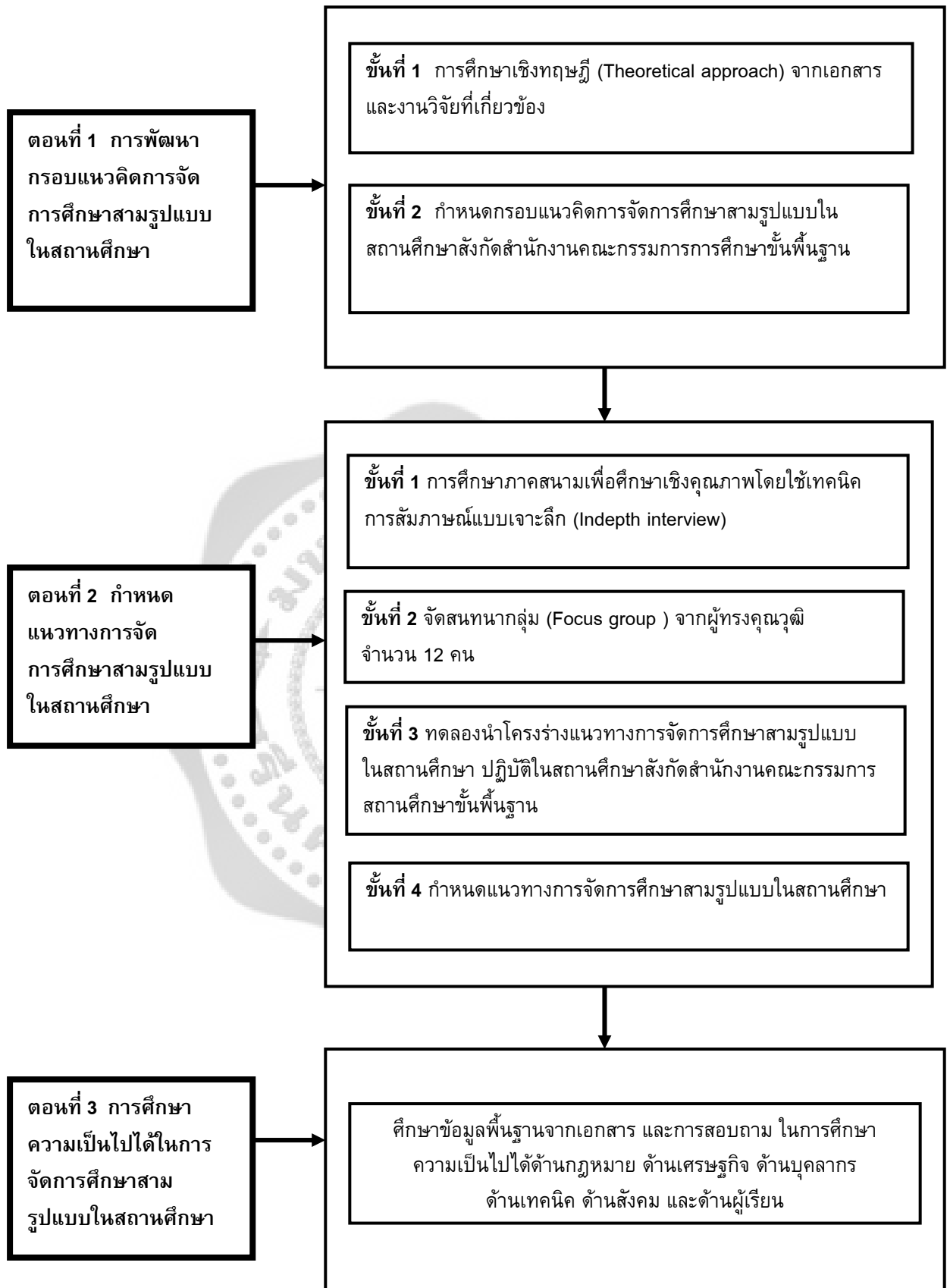
จากที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษา
สามรูปแบบในสถานศึกษาดังตาราง 2 และสรุปขั้นตอนการวิจัยที่กล่าวข้างต้น ดังภาพประกอบ 4

ตาราง 2 ขอบข่ายการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ประเด็นการศึกษา	ตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์
1. ความเป็นไปได้ด้าน กฎหมาย	1. กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติ ของทางราชการที่ จำเป็นต่อการจัด การศึกษาสาม รูปแบบใน สถานศึกษา	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 2. กฎกระทรวง 3. ระเบียบ ข้อตกลงต่างๆ	1. แบบวิเคราะห์ เอกสาร กฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง ต่างๆ	1. วิเคราะห์ความ สอดคล้องของ หลักการ และ เหตุผลของการจัด การศึกษาสาม รูปแบบใน สถานศึกษากับ กฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลงต่างๆ
2. ความเป็นไปได้ด้าน เศรษฐกิจ	1. งบประมาณที่ พอเพียงสำหรับการ จัดการศึกษาสาม รูปแบบใน สถานศึกษา	1. เอกสาร งบประมาณของ สถานศึกษา 2. บุคลากรครู รับผิดชอบด้าน การเงิน	1. แบบวิเคราะห์ เอกสารด้าน เศรษฐกิจของ สถานศึกษา	1. วิเคราะห์จำนวน งบประมาณที่ สถานศึกษาได้รับ 2. วิเคราะห์ความ พอเพียงระหว่าง รายรับและรายจ่าย ของสถานศึกษา
3. ความเป็นไปได้ด้าน บุคลากร	1. ความพร้อมของ บุคลากรครูต่อการ จัดการศึกษาสาม รูปแบบใน สถานศึกษา	1. ข้อมูลภาระงาน ที่ได้รับมอบหมาย และบันทึกการ อบรม สัมมนา ศึกษาดูงานของ บุคลากรครู 2. บุคลากรครู	1. แบบสอบถาม ความพร้อมของ บุคลากรครูต่อการ จัดการศึกษาสาม รูปแบบใน สถานศึกษา	1. ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานความ พร้อมของบุคลากร ครูต่อการจัดการ การศึกษาสาม รูปแบบใน สถานศึกษา

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นการศึกษา	ตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์
4. ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค	1. ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	1. ทะเบียนสิ่งก่อสร้าง 2. ทะเบียนวัสดุอุปกรณ์ 3. ทะเบียนแหล่งเรียนรู้ 4. บุคลากรครู 5. ผู้อำนวยการสถานศึกษา	1. แบบสอบถามความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา	1. ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
5. ความเป็นไปได้ด้านสังคม	1. การยอมรับและการให้การสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	1. แบบสอบถามการให้การยอมรับและสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	1. ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการยอมรับและการให้การสนับสนุนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
6. ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน	1. ความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	1. ผู้เรียน	1. แบบสอบถามความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	1. ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความต้องการและความพร้อมในการศึกษาของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบ

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา แบ่งเป็น

1. ผลการศึกษาภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา
2. ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน
3. ผลการทดลองนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา แบ่งเป็น

1. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย
2. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ
3. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร
4. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเทคนิค
5. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม
6. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา แบ่งเป็น

1. ผลการศึกษภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรณีศึกษาจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนบ้านกองมั่งมอทะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และโรงเรียนเทพศิรินทร์ เชียงใหม่ (น้ำบ่อหลวงวิทยาคม) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจาก ทั้ง 3 โรงเรียนมีโครงการ/กิจกรรมพิเศษ ในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ออกกลางคัน หรือไม่ได้เข้าเรียน และบุคคลโดยทั่วไปที่ต้องการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 318 หมู่ 4 ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ที่เกิดจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ได้รับการอุปถัมภ์จากพระครูพิศิษฐ์ไพฑูรย์ เจ้าอาวาสวัดศรีชุมแสง ได้บริจาคที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของวัด จำนวน 35 ไร่ 2 งาน เพื่อสร้างโรงเรียน และต่อมาได้บริจาคเพิ่มเติมอีก รวมมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 50 ไร่ 2 งาน 9 ตารางวา

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา กำหนดวิสัยทัศน์ “ภายในปี 2555 โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา ซึ่งเป็นของชุมชน ส่งเสริมสิทธิโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง พัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีและใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม นำความรู้ใช้ในชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา มีโครงการที่สร้างชื่อเสียงทำให้โด่งดังไปทั่วประเทศ ได้แก่ “โครงการ น.ส.ว. ขอโอกาส” ซึ่งเป็นโครงการเดียวในประเทศไทย ที่มีหลักการแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 15 มาดำเนินการจัดการเรียนการสอนทั้งสามรูปแบบในสถานศึกษา มาตรา 4 การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือนักเรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบปกติ นักเรียนขาดโอกาส นักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม ปัญหาสุขภาพ รวมถึงปัญหาครอบครัวยากจน

จากการสัมภาษณ์ นายไมตรี ศรีสกุลไทย ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2552 พบว่า โครงการ น.ส.ว. ขอโอกาส เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ภายใต้แนวคิดของนายไมตรี ศรีสกุลไทย และมีทีมงานผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ เพื่อเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาต่อ เทียบชั้น ได้เข้ามาสู่กระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาทางเลือก โดยใช้วิธีการเรียนรู้ของการศึกษาทั้งสามรูปแบบมาผสมผสานกัน แต่ยังไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานของการศึกษานอกระบบ (กศน.) และการศึกษาตามอัธยาศัย ในการให้ร่วมมือในการจัดการศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียนที่มีปัญหาต่างๆ ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัจจุบันมีนักเรียนกว่า 4,000 คน จากทั่วประเทศ เป้าหมายของโครงการ น.ส.ว. ขอโอกาส เป็นกลุ่มนักเรียนที่ด้อยโอกาส และมีปัญหาในการเรียนในทุกด้าน เป็นโครงการที่ต้องการแก้ปัญหาให้นักเรียนที่ติด 0 ติด ร, มส, มผ, มีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเปิดรับนักเรียน โดยจะทำการเปิดรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านต่างๆ นักเรียนออกกลางคัน และนักเรียนที่ขาดโอกาสในการเรียน ทุกวันศุกร์ของแต่ละสัปดาห์ หลังจากที่มีการรับนักเรียนแล้วจะทำการวิเคราะห์ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน โดยจะสอบวัดความรู้ของนักเรียนตามระดับชั้นที่นักเรียนเรียนเป็นชั้นสุดท้าย และดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากระเบียบสะสมต่างๆ ที่นักเรียนมีมาจากโรงเรียนเดิม

2. มีการเทียบโอนผลการเรียน คือ เทียบโอนระหว่างระบบ สายสามัญกับสายสามัญ สายสามัญกับสายอาชีพ และเทียบโอนประสบการณ์ เทียบโอนทั้งวิชา หรือแม้แต่เทียบโอนบางเนื้อหา เป็นต้น และเติมเต็มในการให้ความรู้แก่นักเรียนทุกคน โดยการใช้กระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบตามความสนใจ และความสามารถของนักเรียน มีการเทียบโอนความรู้จากการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการใช้เกียรติบัตร/วุฒิบัตร หรือหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทียบโอนความรู้ในแต่ละรายวิชาโดยเทียบโอนได้ตามหลักเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งจัดโครงสร้างรายวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบ่งออกเป็น 53 วิชา มัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งออกเป็น 84 วิชา ใน 8 กลุ่มสาระเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมี การสอนทางไกลผ่านดาวเทียม การใช้ชุดการสอน เป็นต้น

3. ในกรณีนักเรียนที่มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หรือไม่ต้องการมาเรียน โรงเรียนจะใช้การรับชุดการเรียนจากโรงเรียนนำไปศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน โดยมีกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติ และต้องส่งตามกำหนดที่มอบหมาย นอกจากนี้ยังมีการพบกลุ่มหรือจัดการเรียนรู้เสริมให้แก่ นักเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ หรืออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และการทัศนศึกษาเพื่อศึกษาสภาพจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา (Stakeholder) สถานศึกษาให้เห็นความสำคัญและร่วมมือกันปฏิบัติงานในการจัดการศึกษา สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง สถานศึกษา และสหวิทยาเขตต่างๆ อย่าง

ต่อเนื่อง มีการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และโรงเรียน ทำให้เกิดการประสานสัมพันธ์การยอมรับและให้โอกาสแก่นักเรียนมากยิ่งขึ้น

5. มีการประเมินผลการเรียน ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ให้อำนาจสถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน การทดสอบวัดความรู้ จากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ และพิจารณาจากความประพฤติ และอื่นๆ ใช้หลักในการประเมินผลการเรียนได้แก่ การพิจารณาเกณฑ์ตามระเบียบการวัดและประเมินผลของโรงเรียน การประเมินผลตามมาตรฐานการศึกษาชาติ และการใช้หลักดุลยพินิจของคณะกรรมการวัดและประเมินผล

6. การอำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา มีการประชาสัมพันธ์การรับนักเรียน โดยการจัดทำคู่มือประกอบการเรียน ปิดประกาศ และการบอกต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เว็บไซต์หน่วยงานต่างๆ ที่มาศึกษาดูงาน ณ โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา และมีการกำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาทั้งสามรูปแบบ

สำหรับปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานนั้น จากการสัมภาษณ์นายไมตรี ศรีสกุลไทย พบปัญหาในการปฏิบัติงานดังนี้

1. แนวปฏิบัติด้านรอบปีการศึกษา เนื่องจากนักเรียนตามโครงการ น.ส.ว.ขอโอกาส เป็นนักเรียนที่มีปัญหาออกกลางคัน หรือขาดโอกาสในการเรียน ดังนั้นรอบปีการศึกษาจึงไม่มีความต่อเนื่อง แต่ในการออกหลักฐานทางการศึกษา ระบบการปฏิบัติยังคงยึดติดกับรอบปีการศึกษาทำให้มีปัญหาในการออกหลักฐานทางการเรียน ซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการขออนุมัติจากคณะกรรมการวัดและประเมินผลในการออกหลักฐานทางการเรียน ทำให้เกิดความล่าช้าและยุ่งยากในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น

2. การขาดงบประมาณ เนื่องจากนักเรียนที่เข้าเรียนเกือบทั้งหมด ไม่ได้มาทันกำหนดเวลาในการสำรวจนักเรียนเข้าเรียน หรือเรียกว่า ข้อมูล 10 มิถุนายน ของแต่ละปีการศึกษา ทำให้ไม่ได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวของนักเรียน แต่ยังคงต้องจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนกลุ่มนี้เท่าเทียมกับนักเรียนในระบบตามปกติ ทำให้ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ โรงเรียนจึงต้องขออนุมัติจากคณะกรรมการสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดเก็บค่าเล่าเรียน ภาคเรียนละ 910 บาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้อให้แก่นักเรียน

3. ขาดสื่อ เทคโนโลยี ที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ และระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยรอบของโรงเรียนเป็นภูเขา ทำให้สัญญาณติดต่อได้ยากลำบาก

ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. ยกเลิกระเบียบปีการศึกษา เนื่องจากขัดต่อการออกหลักฐานทางการศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการออกกลางคัน หรือมีปัญหาด้านการขาดโอกาสทางการศึกษา ให้การออกหลักฐานทางการศึกษามีความต่อเนื่องตามวัน เดือน ปี ที่รับนักเรียน

2. ระบบการดำเนินงานทุกส่วนของการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับต้องสอดคล้องและเอื้อต่อการส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เช่น ระบบการสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยทั้งมหาวิทยาลัยเปิด และมหาวิทยาลัยปิด ต้องส่งเสริม สนับสนุน และสอดคล้องกับการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในทุกสาขาวิชา

3. หน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับ ตั้งแต่เขตพื้นที่การศึกษา จนถึงระดับกระทรวงศึกษาธิการ ต้องมีนโยบายด้านการจัดการศึกษาในรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างชัดเจน เพื่อให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเห็นความสำคัญ และร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริม ขับเคลื่อนให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ มีการจัดสรรให้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ อย่างพอเพียงในการดำเนินงานจัดการศึกษา

โรงเรียนบ้านกอม่งทะ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

โรงเรียนบ้านกอม่งทะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลไล่โว่ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรี เป็นระยะทาง 210 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอสงขลาบุรี 23 กิโลเมตร ไม่มีไฟฟ้าใช้ เริ่มก่อตั้งพุทธศักราช 2519 โดยกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นให้ความสนใจเป็นอย่างดีได้ส่งบุตรธิดาเข้าเรียนเป็นจำนวนมากแต่เนื่องจากอาคารเรียนและสิ่งอื่นๆ ยังไม่พร้อมจึงได้สำรวจเด็กไว้ก่อนจนกระทั่งเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2521 ได้อาคารเรียนชั่วคราวขนาด 6x9 เมตร 2 ห้องเรียนโดยงบประมาณของกรมประชาสงเคราะห์ และแรงงานจากประชาชนในท้องถิ่น จึงได้เปิดสอน เรื่อยมา วันที่ 28 พฤศจิกายน 2522 องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้จัดส่งครู สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน คือ นายสวัสดิ์ โภคา ทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ และ นายสุวิทย์ พัดอินทร์ มาทำหน้าที่อยู่ที่โรงเรียนแห่งนี้โดยรับโอนเด็กจากครูพัฒนาชาวเขา และได้สำรวจใหม่ มีเด็กที่สำรวจได้ทั้งหมด 25 คน และจัดลงทะเบียนนักเรียนตามระเบียบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในอดีตโรงเรียนบ้านกอม่งทะ จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากนักเรียนที่สนใจเรียนต่อแต่ไม่สามารถเรียนต่อได้เพราะมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครองและการเดินทางไปเรียนที่อื่น โรงเรียนจึงได้เปิดทำการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ในปีพุทธศักราช 2541 และห้องเรียนพิเศษแบบเรียนรวมสำหรับนักเรียนในพื้นที่ชายแดน พื้นที่จุดอับและพื้นที่พิเศษ จำนวน 4 ห้องเรียน ได้แก่ ห้องเรียนบ้านเกาะสะเดิง ห้องเรียนบ้านไล่โว่ ห้องเรียนบ้านไล่โว่ซาละวะ และห้องเรียนบ้านช้าง

การเดินทางของโรงเรียนบ้านกอม่งทะ มีความยากลำบากมาก เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ด้านตะวันตก จึงไม่สามารถก่อสร้างทางลาดยาง หรือตั้งเสาไฟฟ้าได้ ในฤดูฝนรถจักรยานยนต์ และรถยนต์ ไม่สามารถเข้าถึงได้ การเดินทางเข้าโรงเรียนจึงต้องใช้การเดินทางเท้าเป็นระยะทางถึง 10 กิโลเมตร ซึ่งเป็นทางป่าสลักร่องเขาและแม่น้ำ ปัจจุบันโรงเรียนบ้านกอม่งทะ มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล

ถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ตามยุทธศาสตร์ ของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ให้บรรลุเป้าประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะ ตามหลักสูตร การจัดการศึกษา เป็นคนดี มีความรู้ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงได้ดำเนินงานจัดการเรียนการสอนสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยดำเนินงานตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และใช้หลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรในการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนทุกคน

จากการสัมภาษณ์ นายประยูร สุทธาบุรณ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกอม่งมอ่งทะเล เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2552 และนายศักดิ์ ภูมรินทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกอม่งมอ่งทะเล คนปัจจุบัน เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2552 พบว่า สาเหตุของการดำเนินงานจัดการศึกษา สามรูปแบบในโรงเรียนบ้านกอม่งมอ่งทะเล เนื่องจากสภาพความยากไร้ ความห่างไกล วัฒนธรรม และความเชื่อของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่ส่วนใหญ่เป็นคนชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ไม่นิยมส่งบุตรหลาน เข้าเรียน เมื่อนักเรียนสามารถทำงานช่วยครอบครัวได้ก็จะให้ออกจากโรงเรียนเด็กผู้ชายจะให้ ช่วยทำไร่ ทำนา ส่วนเด็กผู้หญิงจะให้แต่งงาน แม้จะอยู่ในวัยเรียนก็ตามการดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในโรงเรียน ในการร่วมแรง ร่วมใจ เพื่อเปิด โอกาสให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาต่อ เทียบชั้น ได้เข้ามาสู่กระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยมี แนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1. คัดกรองนักเรียนโดยแบ่งตามปัญหาที่พบ เช่น นักเรียนที่อยู่ห่างไกล นักเรียนที่มี ปัญหาด้านเศรษฐกิจ นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเดินทาง และนักเรียนที่มีปัญหาด้านอื่น ๆ ตามความ เหมาะสม

2. คำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา มีการจัดการศึกษาตามปัญหาที่พบ เช่น นักเรียนที่อยู่ห่างไกล เดินทางมาไม่สะดวกใช้การจัดตั้งโรงเรียนสาขา หรือเรียกว่า “ห้องเรียน พิเศษ” ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 สาขา/ห้องเรียน ได้แก่ ห้องเรียนบ้านเกาะสะเดิง ห้องเรียนบ้านไล่โว่ ห้องเรียนบ้านไล่โว่ซาละวะ และห้องเรียนบ้านซ่าง แต่ละห้องเรียนจะมีครูประจำห้องเรียนละ 1 คน โดยจะได้กลับบ้าน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง นักเรียนที่สามารถมาเรียนได้ที่โรงเรียน แต่มีปัญหาคืออื่น ๆ ที่ทำให้ต้องออกกลางคัน หรือไม่ได้รับการศึกษา จัดสถานที่ให้นักเรียนได้พักนอนที่โรงเรียน บ้านกอม่งมอ่งทะเล

3. รูปแบบการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบ ใช้กระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน ให้นักเรียนเข้าเรียนตามปกติเหมือนโรงเรียนอื่นๆ ที่กำหนดเวลาเข้าเรียน 08.30 และ เลิกเรียน เวลา 16.00 น. การศึกษานอกระบบ ใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการ เรียนที่ครูร่วมกันผลิตขึ้น และมีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับการศึกษานอกโรงเรียน ในการส่งเสริม การจัดการศึกษา ด้านบุคลากร สื่อ และงบประมาณ การศึกษาตามอัธยาศัย เน้นการเรียนรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำปราชญ์ท้องถิ่น มาเป็นครูให้ความรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนซึมซับ

วัฒนธรรม ประเพณี ของตนเองเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติภูมิ ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเป็นการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

4. ด้านการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น เชื่อมโยงไม่ซ้ำซ้อนนั้น โรงเรียนได้ดำเนินงาน โดยใช้วิธีการโอนอ่อนผ่อนตาม ตามปัญหาของนักเรียนแต่ละบุคคล มีการจัดการเทียบโอนโดยยึดตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ มีการส่งเสริมอาชีพให้แก่เด็กนักเรียนที่มีปัญหา ด้านการขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม ชุมนุม ชมรมต่างๆ เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ การปลูกข้าว ฯลฯ และให้มีการเทียบโอนในแต่ละวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ต่างๆ

5. มีการส่งเสริมให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในเกือบทุกกระบวนการ เช่น มีการนำผู้ปกครอง ตามห้องเรียนสาขาต่างๆ มาอบรมให้ความรู้ และเป็นครูพี่เลี้ยงช่วยสอนในระดับ อนุบาล และชั้นประถม ในสาระที่ผู้ปกครองมีความถนัด หรือได้รับการอบรมจนมีความชำนาญ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ มีการส่งเสริมให้ องค์การบริหารส่วนตำบล ช่วยสนับสนุนเรื่องงบประมาณสำหรับดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา

6. ผู้บริหารมีการเสริมแรง และให้กำลังใจครูที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทุ่มเท เสียสละ และมีการส่งเสริมการประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา โดยใช้ระบบการสอนลักษณะเครือข่ายในการปฏิบัติการสอน มีการแลกเปลี่ยนชุดการสอน และทรัพยากรต่างๆ ในการเรียนร่วมกัน มีการพบกลุ่มในนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน เพื่อร่วมกันซ่อมเสริมความรู้ให้แก่เด็กนักเรียน

7. มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการรับบริการทางการศึกษา โดยมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานหลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดทำเอกสาร วิทยุกระจายเสียง ระบบออนไลน์ การบอกต่อ ฯลฯ และมีการดำเนินงานจัดการสอนแบบทางไกลผ่านดาวเทียม การใช้ระบบสื่อสารในการเรียน และติดต่อกับครูผู้สอน การใช้ชุดการสอน การจัดกิจกรรมชุมนุม หรือชมรมตามที่นักเรียนสนใจ และมีการเทียบโอนผลการเรียน ระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบ

สำหรับปัญหาที่พบในการปฏิบัติงาน จากการสัมภาษณ์ นายประยูร สุทธาบูรณ์ และ นายศักดิ์ ภูรินทร์ พบปัญหาที่สำคัญดังนี้

1. การสื่อสารกับนักเรียน ทั้งด้านภาษาที่ใช้เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่มีสัญชาติกะเหรี่ยง และบุคลากรครูเป็นคนภาคกลาง อีสาน และใต้ ทำให้มีปัญหาด้านการสื่อสาร และปัญหาด้านระยะทางของโรงเรียนสาขา หรือห้องเรียนสาขา แต่ละแห่งอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ในฤดูฝนไม่สามารถเดินทางเข้าไปได้ ดังนั้นการติดต่อสื่อสารจึงมีความยากลำบาก ทางโรงเรียนได้ประสานงานกับ ทศท. ในการดำเนินงานขอสัญญาณเครือข่ายความเร็วสูงที่ทำให้การสื่อสารมีความสะดวก และใช้งานได้ดี เพื่อติดต่อกับครูและนักเรียนให้การเรียนของห้องเรียนสาขาต่างๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. การเทียบโอนผลการเรียน การรับนักเรียนกลางคัน ต้องมีการทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐานของนักเรียนในแต่ละระดับ สถานศึกษายังไม่สามารถออกหลักฐานการเทียบโอนได้ต้องประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้เกิดความล่าช้า และไม่ทันต่อการตัดสินใจกรณีที่มีความเร่งด่วน

3. ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา ถึงแม้จะมีการส่งเสริมการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เนื่องจากวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม

4. การเดินทาง และการรักษาพยาบาล เนื่องจากเป็นพื้นที่ภูเขา มีป่าหนาทึบ จึงมีโรคภัยต่างๆ มาก โดยเฉพาะโรคมาเลเรีย และโรงเรียนสาขาต่างๆ ไม่มีโรงพยาบาล ดังนั้นบุคลากรครูจึงเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายจากโรคต่างๆ

ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินการ การดูแลคุณภาพชีวิต สวัสดิการของบุคลากรครู ส่งเสริมให้มีการนำระบบ e-learning มาใช้ในการจัดการศึกษา และส่งเสริมอุปกรณ์ และบุคลากรในการดำเนินงาน

2. ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และให้มีการเทียบโอนในสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง หรือให้เป็นวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียนเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา ว่าไม่ได้แยกออกจากชีวิตประจำวัน และทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันมีคุณค่า มีคุณภาพ และมีความสมบูรณ์ขึ้นเมื่อได้รับการศึกษา

3. ส่งเสริมการศึกษาควบคู่กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ให้นักเรียนได้เรียนแต่เพียงทฤษฎีในห้องเรียนเท่านั้น ควรมีการส่งเสริมความรู้ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของนักเรียน โดยการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมต่างๆ เข้ามาผสมผสานทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันมีการพัฒนา และก้าวทันโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง

โรงเรียนเทพศิรินทร์ (นํ้าบ่อหลวงวิทยาคม) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนเทพศิรินทร์ เชียงใหม่ เดิมชื่อโรงเรียนนํ้าบ่อหลวงวิทยาคม ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นจากคณะสงฆ์ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครู พ่อค้าคหบดี ในตำบลสันกลาง ตำบลบ้านแม และตำบลยุหว่า ซึ่งได้มีความเห็นร่วมกันว่า สมควรจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลขึ้น โดยใช้พื้นที่สาธารณะหน้าวัดนารามนํ้าบ่อหลวง หมู่ที่ 5 ตำบลสันกลาง (หมู่ที่ 2 ตำบลนํ้าบ่อหลวงในปัจจุบัน) โดยได้เสนอผ่านอำเภอสันป่าตอง ตามหนังสือที่ ชม.61/4520 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2521 และกรมสามัญศึกษาได้ประกาศให้ตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล ใช้ชื่อ "โรงเรียนนํ้าบ่อหลวงวิทยาคม" ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ปัจจุบันเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนได้เข้าร่วมเครือข่ายโรงเรียนเทพศิรินทร์ ในปีการศึกษา 2550 โดยได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณะกรรมการโรงเรียนเทพศิรินทร์ และสมาคมนักเรียนเก่า

เทพศิรินทร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โรงเรียนเทพศิรินทร์ เชียงใหม่ เป็นโรงเรียนเครือข่าย ลำดับที่ 8 ปัจจุบันมี นายทีปชัย วงษ์วรศรีโรจน์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และ นายสุทัศน์ สุทัศน์รักษ์ กำหนดตำบลน้ำบ่อหลวง เป็นประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์ผ่านระบบออนไลน์ นางฉวีภรณ์ นงนันทน์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์ ฝ่ายวิชาการ อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2552 พบว่า ได้เริ่ม โครงการโรงเรียนมัธยมประจำบ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนทุกคน และเป็นขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ยากจน บ้านอยู่ห่างไกล และมีปัญหาด้านการเรียน โดยมีการดำเนินงานดังนี้

1. ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในระยะเริ่มต้นโครงการ มีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพในตัวนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ
2. ใช้ชุดการเรียน เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา ซึ่งบุคลากรครูในสถานศึกษาเป็นผู้ผลิตสำหรับให้นักเรียนนำไปศึกษาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด
3. ส่งเสริมให้นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บุคลากรครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา กำกับนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลา ไม่มีการจำกัดตามระบบเวลาเรียนในชั้นเรียนปกติ
4. มีการส่งเสริมให้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน และยึดหลักการแนวคิดว่า ทุกหนทุกแห่ง ทุกสถานที่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา
5. มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมของหมู่บ้าน กิจกรรมของชุมชน ทั้งด้านศาสนา กีฬา และการอาชีพต่างๆ
6. ในปัจจุบันมีระบบออนไลน์ให้ผู้ที่สนใจโดยทั่วไปสามารถสมัครเข้าเรียนได้ และมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามาใช้ทรัพยากร สื่อ วัสดุ ในโรงเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ การส่งเสริมการประกอบอาชีพ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปสภาพการจัดการศึกษาในแต่ละสถานศึกษา โดยจำแนกตามรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากสภาพของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และสังเคราะห์ในประเด็นของจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังตาราง 3-5

ตาราง 3 การจัดการศึกษาของโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา จ.เพชรบุรี

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. รับนักเรียนตามเกณฑ์การเข้าเรียนของกระทรวงศึกษาธิการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกสัญชาติ โดยไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน 2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการบริการทุกด้าน เช่น แบบเรียน อุปกรณ์การเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก อย่างเท่าเทียมกัน 3. มีการคัดกรองวิเคราะห์ผู้เรียนตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน จากการสอบวัดประเมินผลเมื่อจบภาคเรียน	1. รับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียนทุกวันศุกร์ ในแต่ละสัปดาห์ 2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการเท่าเทียมกัน โดยมีการจัดทำบัตรตรวจเอ็กซเรย์ (เหมือนใบนัดพบแพทย์) ตามลำดับผู้มาสมัครขอใช้บริการ 3. มีการคัดกรองวิเคราะห์ผู้เรียนโดยแบ่งตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน ใช้การวิเคราะห์จากการสอบวัดความรู้จากระเบียบสะสมที่นักเรียนนำมาประกอบการรับบริการ และใช้ดุลยพินิจของ	1. นักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เข้ารับการศึกษาได้ทุกวัน โดยไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน 2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการทุกด้าน เช่น อุปกรณ์ การฝึกอบรวม การใช้พื้นที่ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ เท่าเทียมกัน 3. มีการคัดกรองวิเคราะห์ผู้เรียนตามความสนใจ และจัดกิจกรรมตามความต้องการของผู้เรียน

ตาราง 3 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	4. ผู้เรียนเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ แต่สามารถเลือกเข้าชมรม/กิจกรรมตามที่ตนสนใจ 5. จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศฐานข้อมูล กลไก ด้วยระบบออนไลน์	คณะกรรมาการวัดและประเมินผล 4. ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ การใช้ชุดการเรียน และการพบกลุ่ม 5. จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศฐานข้อมูล กลไก ด้วยระบบออนไลน์	4. ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการพบกลุ่ม การฝึกอบรม การเรียนรู้ด้วยระบบออนไลน์ 5. จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศฐานข้อมูล กลไก ด้วยระบบออนไลน์
2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544	1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้โดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความแตกต่างของบุคคล ชุมชนและสังคม ประกอบด้วยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 53 วิชา มัธยมศึกษาตอนปลาย 84 วิชา ผู้สูงวัย 8 กลุ่มสาระ	1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามความต้องการของนักเรียน โดยจัดเป็นโครงการ (On-the Job Training)

ตาราง 3 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
2. มีระบบการจัด การศึกษาที่ ยืดหยุ่น มีความ เชื่อมโยง (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	2. กำหนดแผนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามมาตรฐานการ เรียนรู้ และความสนใจ ของนักเรียน 3. กำหนดรูปแบบ การจัดชั้นเรียนตาม ชั้นปี การเข้าเรียนใน ชั้นเรียนปกติ 4. จัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ตามหลักสูตร ความ ต้องการของผู้เรียน และบริบทของชุมชน 5. เทียบโอนผลการ เรียนทั้งจากการศึกษา ในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัยตามระเบียบ ของกระทรวง ศึกษาธิการ	2. กำหนดแผนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความสนใจ สภาพปัญหา และ ความต้องการของ นักเรียน 3. กำหนดรูปแบบการ จัดชั้นเรียน ได้แก่ การเข้าเรียนในชั้น เรียนปกติ การพบ กลุ่มวัน เสาร์-อาทิตย์ และการพบกลุ่ม เดือนละ 1 ครั้ง 4. จัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ตามหลักสูตร ความ ต้องการของผู้เรียน ปัญหาที่พบ และ บริบทของชุมชน 5. เทียบโอนผลการ เรียนทั้งจากการศึกษา ในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัยตามระเบียบ ของกระทรวง ศึกษาธิการ	2. กำหนดแผนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความสนใจ สภาพปัญหาและ ความต้องการของ นักเรียน 3. กำหนดรูปแบบ การจัดชั้นเรียนจาก ประสบการณ์ที่ได้รับ มา และมีการจัดทำ บล็อกเวลาในการ เรียนและฝึก ประสบการณ์ 4. จัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ตามความสนใจของ ผู้เรียน 5. นำไปเทียบโอน ผลการเรียนของ การศึกษาในระบบ ศึกษานอกระบบ ตามระเบียบของ กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 3 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
3. ประหยัด ทรัพยากรในการ จัดการศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. ด้านเวลา มีการจัด เวลาในการเรียนตาม โครงสร้าง กำหนดเวลาเรียน ตามหลักสูตรที่ สถานศึกษากำหนด 2. การจัดสรรพื้นที่ ใช้ห้องเรียนปกติ และ ห้องปฏิบัติการต่างๆ ในการส่งเสริมการ เรียนรู้ 3. การใช้สื่อและ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มี อยู่ในธรรมชาติ และที่ สร้างขึ้นเอง ทั้ง ภายในและนอก โรงเรียนเป็นแหล่ง	1. ด้านเวลา มีการจัด เวลาในการเรียน โดย กำหนดเป็นช่วงตาม ความต้องการของ ผู้เรียน และความ เหมาะสมตามบริบท ของสถานศึกษา เช่น มีการพบวันเสาร์- อาทิตย์ หรือพบกลุ่ม เดือนละ 1 ครั้ง แบ่ง เวลาเรียนเป็นบล็อก และกำหนดเวลาใน การเรียนตั้งแต่ 08.30-16.30 น. 2. การจัดสรรพื้นที่ใช้ ห้องเรียนปกติ และ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับความ ต้องการของนักเรียน มีห้องเรียนออนไลน์ ให้นักเรียนค้นคว้า ศึกษาด้วยตนเอง 3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ใน ธรรมชาติ และที่สร้าง ขึ้นเอง ทั้งภายในและ นอกโรงเรียนเป็น แหล่ง	1. ไม่มีการจำกัด ระยะเวลาในการเรียน ได้ตลอดเวลาตาม ความต้องการของ ผู้เรียน 2. การจัดสรรพื้นที่ให้ เหมาะสมต่อการ เรียนรู้ส่งเสริมการ เรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุก เวลา ทุกสถานที่ เรียนรู้ได้จากสื่อ ประเภทต่างๆ ทุกประเภท 3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ใน ธรรมชาติ และที่สร้าง ขึ้นเอง ทั้งภายในและ นอกโรงเรียนเป็น แหล่ง

ตาราง 3 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
3. ประหยัด ทรัพยากรในการ จัดการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	วิทยากรให้ความรู้ 4. นำปราชญ์ท้องถิ่น เข้ามาจัดกิจกรรมการ สอน ตามโครงการ/ กิจกรรมชุมชน ชมรม หรือการสอนตาม หลักสูตรท้องถิ่น	วิทยากรให้ความรู้ 4. นำปราชญ์ท้องถิ่น มาให้ความรู้ และคิด รวมเป็นหน่วยกิตหรือ สาระการเรียนรู้ ประกอบการเทียบโอน ผลการเรียน	วิทยากรให้ความรู้ 4. นักเรียนเข้าเรียนรู้ จากปราชญ์ท้องถิ่น ตามความสนใจของ ตนเองและเทียบโอน ความรู้ตามที่ สถานศึกษากำหนด
4. ส่งเสริมการมี ส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. ส่งเสริมการมีส่วน ร่วมของบุคลากรครู ผู้ปกครอง ผู้นำองค์กร ศาสนา ผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น สถานศึกษา สหวิทยาเขตต่างๆ ใน การจัดการศึกษา เช่น การบริหาร สถานศึกษา การ สนับสนุนทรัพยากรใน การจัดการศึกษา สื่อ เทคโนโลยี	1. ส่งเสริมการมีส่วน ร่วมของภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษา เช่น การสอนกลุ่ม อาชีพ การสนับสนุน ทรัพยากรในการจัด การศึกษา สื่อ เทคโนโลยี	1. ส่งเสริมการมีส่วน ร่วมของบุคลากรครู ผู้ปกครอง ผู้นำองค์กร ศาสนา ผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น สถานศึกษา สหวิทยาเขตต่างๆ ใน การจัดการศึกษา เช่น การบริหาร สถานศึกษา การ สนับสนุนทรัพยากรใน การจัดการศึกษา สื่อ เทคโนโลยี
		2. สร้างเครือข่ายกับ สถานศึกษาและ หน่วยงานต่างๆ ใน การส่งเสริมการจัด การศึกษา	2. สร้างเครือข่ายกับ สถานศึกษาและ หน่วยงานต่างๆ ใน การส่งเสริมการจัด การศึกษา	2. สร้างเครือข่ายกับ สถานศึกษาและ หน่วยงานต่างๆ ใน การส่งเสริมการจัด การศึกษา

ตาราง 3 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	3. ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา	3. ส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน	3. ส่งเสริมโครงการ/กิจกรรมที่มีการปฏิบัติร่วมกันระหว่าง ชุมชน และนักเรียน
5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. จัดระบบการแนะแนว ให้คำปรึกษา ในการเรียน และการศึกษาต่อ 2. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ตามช่องทางที่หน่วยงานทางราชการกำหนด 3. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อเทคโนโลยี และระบบออนไลน์ 4. ดำเนินการเรียนการสอนไปตามหลักสูตรและจัดกิจกรรมความ	1. จัดทำคู่มือ/เอกสาร เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ หลักสูตร กำหนด การเรียน และตารางเรียน 2. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ตามช่องทางที่หน่วยงานทางราชการกำหนด 3. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อเทคโนโลยี และระบบออนไลน์ 4. ดำเนินการเรียนการสอนไปตามความต้องการของผู้เรียน	1. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ตามโครงการ/กิจกรรม/ตามความเหมาะสม ตลอดเวลา 2. จัดทำคู่มือ/เอกสาร ประชาสัมพันธ์ หน่วยงาน องค์กร ที่ เป็นแหล่งเรียนรู้ 3. ส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อ เทคโนโลยี และระบบออนไลน์ 4. ผู้เรียนสามารถจัดการเรียนรู้ หรือ เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตลอดเวลา

ตาราง 3 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
5. อำนวยความ สะดวกในการรับ บริการทาง การศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	ต้องการของผู้เรียน 5. จัดการเกี่ยวกับ แหล่งการเรียนรู้ (Resource for Learning) ให้มี เพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวก ในการเข้าถึง	5. จัดการเกี่ยวกับ แหล่งเรียนรู้ (Resource for Learning) ให้มี เพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกใน การเข้าถึง	5. จัดแหล่งเรียนรู้ให้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ได้ด้วยตนเองอย่าง เพียงพอ เหมาะสม และยืดหยุ่น เข้าถึงได้ ง่าย

ตาราง 4 การจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านกอม่องทะ จ.กาญจนบุรี

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
1. ให้นักลมี ความเสมอภาค ในโอกาสทาง การศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. สํารวจ รายละเอียดของ ประชากร กลุ่มเป้าหมายที่จะ เข้ารับการจัด การศึกษา	1. รับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เข้ารับ การศึกษาได้ทุกวัน ตามหลักฐานการย้าย การเทียบโอน โดยไม่ จำกัดปัญหาหรือ จำนวนนักเรียน	1. นักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เข้ารับ การศึกษาได้ทุกวันโดย ไม่จำกัดปัญหาหรือ จำนวนนักเรียน
		2. รับนักเรียนตาม เกณฑ์การเข้าเรียน ของกระทรวง ศึกษาธิการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกสัญชาติ โดยไม่จำกัดปัญหา หรือจำนวนนักเรียน	2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับบริการเท่า เทียมกัน โดยมีการ จัดตั้งห้องเรียนพิเศษ เรียนรวม จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ห้องเรียน บ้านเกาะสะเดิง ห้องเรียนบ้าน ไล่โว่ ห้องเรียนบ้านไล่ โว่ชาละวะ และ ห้องเรียนบ้านช้าง	2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับบริการทุก ด้าน เช่น อุปกรณ์การ ฝึกอบรม การใช้พื้นที่ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ เท่า เทียมกัน
		3. ทำความเข้าใจ/ ศึกษาสภาพพื้นฐาน/ ความต้องการ คัดกรองผู้เรียน ตาม ปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเรียน ปัญหาทางสังคม	3. มีการคัดกรอง วิเคราะห์ผู้เรียน ตาม ปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเรียน ปัญหาทางสังคม การขาดโอกาสในการ	3. มีการคัดกรอง วิเคราะห์ผู้เรียน ตาม ความสนใจ และจัด กิจกรรมตามความ ต้องการของผู้เรียน

ตาราง 4 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
1. ใ้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	ปัญหาขาดโอกาสในการเรียน ระยะทางการเดินทางมาโรงเรียน ฯลฯ 4. ผู้รับบริการทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการบริการทุกด้าน เช่น แบบเรียน อุปกรณ์การเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก อย่างเท่าเทียมกัน 5. ผู้เรียนเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ แต่สามารถเลือกเข้าชมรม/กิจกรรมตามที่ตนสนใจ และมีการส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น 6. จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศฐานข้อมูล กลไก ด้วยระบบออนไลน์	เรียน ระยะทางการเดินทางมาโรงเรียน ฯลฯ 4. ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ การเรียนรวมในห้องเรียนพิเศษ ชุดการเรียน การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และทางไกลผ่านดาวเทียม 5. จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ฐานข้อมูล กลไก ด้วยระบบออนไลน์	4. ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการพบกลุ่ม การฝึกอบรม การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตาราง 4 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
2. มีระบบการ จัดการศึกษา ที่ยืดหยุ่น มีความ เชื่อมโยง	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. จัดโครงสร้าง สาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 2544	1. จัดโครงสร้างสาระ การเรียนรู้โดยบูรณา การเนื้อหาความรู้ เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหลักสูตร สถานศึกษา และ กำหนดให้เป็นสาระ การเรียนรู้ หรือวิชา ตามความสอดคล้องใน แต่ละสาระต่าง ๆ ทั้ง 8 สาระ	1. จัดโครงสร้างสาระ การเรียนรู้ตามความ ต้องการของนักเรียน โดยจัดเป็นชุมนุม ชมรม การเรียนรู้ตาม ความสนใจ
		2. กำหนดแผนการ จัดกิจกรรมการ เรียนรู้ตามมาตรฐาน การเรียนรู้ และความ สนใจของนักเรียน	2. กำหนดแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้ และการตอบสนองการ แก้ปัญหาให้แก่ นักเรียน เช่น นักเรียน ที่มีปัญหาด้าน เศรษฐกิจ โรงเรียน จัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับ การเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ เป็นต้น	2. กำหนดแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ ตามความสนใจ สภาพ ปัญหาและความ ต้องการของนักเรียน

ตาราง 4 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
2. มีระบบการ จัดการศึกษา ที่ยืดหยุ่น มีความ เชื่อมโยง (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	3. กำหนดรูปแบบ การจัดชั้นเรียนตาม ชั้นปี การเข้าเรียนใน ชั้นเรียนปกติ	3. กำหนดรูปแบบการ จัดชั้นเรียน โดยการจัด ห้องเรียนพิเศษ การใช้ ชุดการเรียน และการ สอนเสริมตามบ้าน นักเรียน	3. กำหนดรูปแบบการ จัดชั้นเรียนจาก ประสบการณ์ที่ได้รับ มา และมีการจัดทำ ตารางการฝึก ประสบการณ์
		4. จัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ตามหลักสูตร ความ ต้องการของผู้เรียน และบริบทของชุมชน	4. จัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ตาม หลักสูตร ความ ต้องการของผู้เรียน ปัญหาที่พบ และบริบท ของชุมชน	4. จัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ตามความ สนใจของผู้เรียน
		5. เทียบโอนผลการ เรียนกับการศึกษา นอกระบบ ตามระเบียบของ กระทรวงศึกษาธิการ	5. เทียบโอนผลการ เรียนกับการศึกษา ในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัยตามระเบียบ ของกระทรวง ศึกษาธิการ	5. นำไปเทียบโอน ผลการเรียนกับ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ ตามระเบียบของ กระทรวง ศึกษาธิการ

ตาราง 4 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
3. ประหยัด ทรัพยากรในการ จัดการศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. ด้านเวลา มีการ จัดเวลาในการเรียน ตามโครงสร้าง กำหนดเวลาเรียน ตามหลักสูตรที่ สถานศึกษากำหนด 2. การจัดสรรพื้นที่ ใช้ห้องเรียนปกติ และห้องปฏิบัติการ ต่างๆ ในการส่งเสริม การเรียนรู้ 3. การใช้สื่อและ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้ง ภายในและนอก โรงเรียนเป็นแหล่ง วิทยาการให้ความรู้	1. ด้านเวลา มีการจัด เวลาในการเรียนโดย การพบกลุ่มระหว่าง โรงเรียนหลัก และ ห้องเรียนพิเศษ มีการ ใช้ชุดการเรียน เรียนรู้ ด้วยตนเอง ที่บ้าน 2. การจัดสรรพื้นที่ใน ชุมชนใช้เป็นห้องเรียน พิเศษ สำหรับบริการ นักเรียนที่อยู่ห่างไกล มีการเรียนรู้จากแหล่ง เรียนรู้ทั้งในและนอก ห้องเรียน 3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ใน ธรรมชาติ และที่สร้าง ขึ้นเอง ทั้งภายในและ นอกโรงเรียนเป็นแหล่ง วิทยาการให้ความรู้ มี การใช้ระบบทางไกล ผ่านดาวเทียมจัดการ เรียนรู้ให้แก่นักเรียน	1. ไม่มีการจำกัด ระยะเวลาในการเรียน เรียนได้ตลอดเวลาตาม ความต้องการของ ผู้เรียน 2. การจัดสรรพื้นที่ให้ เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุก สถานที่ เรียนรู้ได้จาก สื่อประเภทต่างๆ ทุก ประเภท 3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ใน ธรรมชาติ และที่สร้าง ขึ้นเอง ทั้งภายในและ นอกโรงเรียนเป็นแหล่ง วิทยาการให้ความรู้

ตาราง 4 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
3. ประหยัด ทรัพยากรในการ จัดการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	4. นำปราชญ์ ท้องถิ่น เข้ามาจัด กิจกรรมการสอน ตามโครงการ/ กิจกรรมชุมนุม ชมรม หรือการสอน ตามหลักสูตรท้องถิ่น	4. นำผู้ปกครองมา อบรมให้ความรู้ และ หมุนเวียนเป็นบุคลากร ช่วยสอนนักเรียนตาม ห้องเรียนสาขาต่างๆ	4. นักเรียนเข้าเรียนรู้ จากปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครองตามความ สนใจของตนเองและ เทียบโอนความรู้ตามที่ สถานศึกษากำหนด
4. ส่งเสริมการมี ส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. ส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของบุคลากร ครู ผู้ปกครอง ผู้นำ องค์กรศาสนา ผู้นำ ท้องถิ่น องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ในการ วางแผนการบริหาร การปฏิบัติงาน และ การประเมินผลการ ดำเนินงานระดม ทรัพยากรในการจัด การศึกษา สื่อ เทคโนโลยี	1. สร้างความร่วมมือ ระหว่าง กศน. กับ สถานศึกษา ในการใช้ สถานที่เป็นที่เรียนของ ศรช.	1. ส่งเสริมการใช้ การ ดูแลรักษา และการ จัดหาทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี และแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ จาก ผู้ปกครอง ผู้นำองค์กร ศาสนา ผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น สถานศึกษา
		2. สร้างเครือข่ายกับ สถานศึกษาและ หน่วยงานต่างๆ ใน การส่งเสริมการจัด การศึกษา	2. ส่งเสริมให้ กศน.เข้า มาสนับสนุนด้าน ทรัพยากร งบประมาณ และเครื่องมือ สื่อสาร ต่างๆ	2. สร้างเครือข่ายกับ สถานศึกษาและ หน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมการจัด การศึกษา

ตาราง 4 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	3. ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ให้มีการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎกระทรวง	3. ส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน	3. ส่งเสริมโครงการ/กิจกรรมที่มีการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน
5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. จัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการให้การช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาต่างๆ 2. เปิดรับนักเรียนตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด 3. จัดทำแหล่งการเรียนรู้ (Resource for Learning) ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึง 4. เทียบโอนผลการเรียนรู้กับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	1. จัดทำคู่มือ/เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หลักสูตร กำหนด การเรียน และตารางเรียน 2. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามช่องทางที่หน่วยงานทางราชการกำหนด 3. ใช้วิทยุกระจายเสียงเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กับการจัดการศึกษา 4. เทียบโอนผลการเรียนรู้กับการศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย	1. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามโครงการ/กิจกรรม/ตามความเหมาะสม ตลอดเวลา 2. จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ 3. จัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4. เทียบโอนผลการเรียนรู้กับการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ

ตาราง 5 การจัดการศึกษาของโรงเรียนเทพศิรินทร์ (น้ำบ่อหลวงวิทยาคม) จ. เชียงใหม่

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
1. ให้นักคามี ความเสมอภาค ในโอกาสทาง การศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. เปิดรับนักเรียน ระดับมัธยมตาม เกณฑ์เข้าเรียนของ กระทรวงศึกษาธิการ ทุกคน ทุกกลุ่ม ทุก สัญชาติ โดยไม่จำกัด จำนวนนักเรียน 2. ผู้รับบริการ ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการ บริการทุกด้าน เช่น แบบเรียน อุปกรณ์ การเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกอย่างเท่า เทียมกัน 3. มีการคัดกรอง วิเคราะห์ผู้เรียน ตาม ปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเรียน ปัญหาทางสังคม ปัญหาสุขภาพจิต การขาดโอกาสใน การเรียน ระยะ ทางการเดินทางมา โรงเรียน ฯลฯ	1. เปิดรับนักเรียน ตลอดปีการศึกษา และ การรับย้ายตาม หลักฐานการย้าย การ เทียบโอน โดยไม่ จำกัดจำนวนนักเรียน 2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการเท่า เทียมกัน ตามโครงการ มัธยมประจำบ้าน 3. มีการคัดกรอง วิเคราะห์ผู้เรียน ตาม ปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเรียน ปัญหาทางสังคม ปัญหาสุขภาพจิต การ ขาดโอกาสในการเรียน ระยะทางการเดินทาง มาโรงเรียน ฯลฯ	1. นักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เข้ารับ การศึกษาได้ทุกวันโดย ไม่จำกัดปัญหาหรือ จำนวนนักเรียน 2. ผู้รับบริการทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย มีสิทธิได้รับ บริการทุกด้าน เช่น อุปกรณ์การฝึกอบรม การใช้พื้นที่ แหล่ง เรียนรู้ ฯลฯ เท่าเทียม กัน 3. มีการคัดกรอง วิเคราะห์ผู้เรียน ตาม ความสนใจ และจัด กิจกรรมตามความ ต้องการของผู้เรียน

ตาราง 5 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	4. ผู้เรียนเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ	4. ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ และมีการส่งงาน พบกลุ่มหรือพบครูที่ปรึกษาตามกำหนดเวลา และมีการใช้บทเรียนออนไลน์สำหรับส่งเสริมการเรียนรู้	4. ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการพบกลุ่ม การฝึกอบรม การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและระบบออนไลน์
2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 2. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ และความต้องการของท้องถิ่น 3. กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนตามชั้นปี การเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ	1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 2. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ และกำหนดให้นักเรียนส่งบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมายให้ตรงต่อเวลา 3. กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนให้ศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน แต่ให้มีการ	1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามความต้องการของนักเรียน โดยจัดเป็นชุมนุม ชมรม การเรียนรู้ตามความสนใจ 2. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ สภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน 3. กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนจากประสบการณ์ที่ได้รับมา และมีการจัดทำ

ตาราง 5 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
2. มีระบบการ จัดการศึกษาที่ ยืดหยุ่น มีความ เชื่อมโยง (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา	4. จัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 และหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544	4. จัดกิจกรรมตาม ความต้องการของ ผู้เรียน และนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการเรียนรู้ และมีการเทียบโอนผล การเรียนรู้ตาม หลักเกณฑ์ที่ กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด	4. จัดกิจกรรมตาม ความสนใจของ นักเรียนและมีการ เทียบโอนผลการเรียน ตามหลักเกณฑ์ที่ กระทรวง ศึกษาธิการกำหนด
	2. บุคคล โดยทั่วไป			
3. ประหยัด ทรัพยากรในการ จัดการศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา	1. จัดเวลาในการ เรียนตามโครงสร้าง กำหนดเวลาเรียน ตามหลักสูตรที่ สถานศึกษากำหนด	1. จัดเวลาในการ เรียนโดยใช้ชุดการ เรียนนำไปเรียนรู้ด้วย ตนเองที่บ้าน	1. ไม่มีการจำกัด ระยะเวลาในการเรียน เรียนได้ตลอดเวลาตาม ความต้องการของ ผู้เรียน
	2. บุคคล โดยทั่วไป	2. ใช้ห้องเรียนปกติ และห้องปฏิบัติการ ต่างๆ ในการส่งเสริม การเรียนรู้	2. ใช้แหล่งเรียนรู้ใน ชุมชนใช้เป็นห้องเรียน พิเศษ สำหรับบริการ นักเรียนที่อยู่ห่างไกล มีการเรียนรู้จากแหล่ง เรียนรู้ทั้งในและนอก ห้องเรียน	2. ใช้สถานที่ทุกแห่ง ในการส่งเสริมการ เรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุก เวลา ทุกสถานที่ เรียนรู้ได้จากสื่อ ประเภทต่างๆ ทุก ประเภท

ตาราง 5 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
3. ประหยัด ทรัพยากรในการ จัดการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ ในธรรมชาติ และ นอกโรงเรียนเป็น แหล่งวิทยาการให้ ความรู้ 4. นำปราชญ์ ท้องถิ่น เข้ามาจัดกิจกรรม การสอน ตาม โครงการ/กิจกรรม ชุมนุม ชมรม หรือ การสอนตาม หลักสูตรท้องถิ่นที่ สร้างขึ้นเอง ทั้ง ภายในและ	3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ใน ธรรมชาติ และที่สร้าง ขึ้นเอง ทั้งภายในและ นอกโรงเรียนเป็นแหล่ง วิทยาการให้ความรู้ มี การใช้ระบบทางไกล ผ่านดาวเทียมจัดการ เรียนรู้ให้แก่นักเรียน 4. ส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ จากครอบครัว และชุมชน	3. ใช้สื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ใน ธรรมชาติ และที่สร้าง ขึ้นเอง ทั้งภายในและ นอกโรงเรียนเป็นแหล่ง วิทยาการให้ความรู้ 4. นักเรียนเข้าเรียนรู้ จากปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครองตามความ สนใจของตนเองและ เทียบโอนความรู้ตามที่ สถานศึกษากำหนด
4. ส่งเสริมการมี ส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา 2. บุคคล โดยทั่วไป	1. ส่งเสริมบทบาท หน้าที่ของ คณะกรรมการ สถานศึกษาชั้น พื้นฐานให้มีการ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ กฎกระทรวงกำหนด	1. จัดกิจกรรมเสริม หลักสูตร เช่น กิจกรรม ในวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมของหมู่บ้าน กิจกรรมของชุมชน ทั้ง ด้านศาสนา กีฬา และ การอาชีพต่างๆ	1. ส่งเสริมการใช้ การดูแลรักษา และการ จัดหาทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี และแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ จาก ผู้ปกครอง ผู้นำองค์กร ศาสนา ผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น สถานศึกษา

ตาราง 5 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตาม อัธยาศัย
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ต่อ)	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	2. จัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปีที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. ระดมทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาและใช้ในการจัดการศึกษา	2. มีภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการศึกษา	2. สร้างเครือข่ายกับสถานศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา
5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา	1. ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา 2. บุคคลโดยทั่วไป	1. จัดทำคู่มือ/เอกสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา 2. จัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษา 3. จัดทำบทเรียนออนไลน์ประกอบการเรียน	1. จัดทำคู่มือ/เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตร กำหนดการเรียน และตารางเรียน 2. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามช่องทางที่หน่วยงานทางราชการกำหนด 3. จัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษา	1. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามโครงการ/กิจกรรม/ตามความเหมาะสมตลอดเวลา 2. จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ 3. จัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตาราง 5 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา สามรูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย ในการจัด การศึกษา	การจัดการศึกษาในสถานศึกษา		
		การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	ศึกษาตาม อัธยาศัย
5. อำนวยความ สะดวกในการรับ บริการทาง การศึกษา	1. ประชากรวัย เรียนที่ต้องออก กลางคัน หรือ พลาดโอกาสใน การเข้ารับ การศึกษา	4. จัดทำแหล่ง เรียนรู้ ส่งเสริมการ ค้นคว้าหาความรู้ ด้วยตนเอง	4. จัดทำบทเรียน ออนไลน์ประกอบ การเรียน	4. จัดทำบทเรียน ออนไลน์ส่งเสริม การเรียนรู้อ
	2. บุคคล โดยทั่วไป	5. เทียบโอนผลการ เรียนกับการศึกษาใน ระบบ การศึกษานอก ระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย	5. เทียบโอนผลการ เรียนกับการศึกษานอก ระบบ การศึกษาใน ระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย	5. เทียบโอนผลการ เรียนกับการศึกษาใน ระบบ และการศึกษา นอกระบบ

**2. ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา
สามรูปแบบในสถานศึกษา โดยการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้สาระสำคัญดังนี้
หลักการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา**

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความเห็นว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) โดยในมาตรา 15 กำหนดให้การจัด
การศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
โดยสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบ
โอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผล
การเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย
การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์ทำงาน ดังนั้นสถานศึกษาในปัจจุบันจึงสามารถจัดการศึกษา
สามรูปแบบในสถานศึกษาได้ ดังที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3 กล่าวว่า “รูปแบบการจัดการศึกษา
ในปัจจุบัน เป็นการส่งเสริมให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยความต้องการ
ของบุคคลเอง ดังนั้นบุคคลทุกคนสามารถเข้ารับการจัดการศึกษา และเรียนรู้ได้ทุกกลุ่ม ทุกเพศ และ
ทุกวัย โดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเกิดขึ้นได้ตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นได้
ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกโอกาส”

นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 10 กล่าวว่า “การกำหนดรูปแบบของการศึกษาในสถานศึกษา เริ่มมาจากการนำกฎหมาย นโยบาย มากำหนด ดังนั้นการจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบในสถานศึกษา จึงเริ่มที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาสามารถปรับได้ แต่สถานศึกษาจะปฏิบัติได้อย่างไรนั้น ต้องมีการศึกษาถึงบริบทของรูปแบบการศึกษาแต่ละรูปแบบ เช่น การศึกษาตามอัธยาศัย ไม่มีรูปแบบของการจัดการศึกษา ถ้าพิจารณาดูในรูปของการจัดการเรียนรู้ จะพบว่า ไม่ว่าจะจัดการศึกษารูปแบบใดก็สามารถเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ ดังนั้นในการจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบในสถานศึกษา จึงควรคำนึงถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ยืดหยุ่น การศึกษาทั้งสามรูปแบบ และควรมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้ชัดเจน เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับผู้เรียน” และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดชีวิต ดังนั้นจะต้องไม่นำแนวคิดทฤษฎี หลักการของการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมากำหนดการจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบทั้งหมด โดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องไม่พยายามคาดคั้นว่า การศึกษาตามอัธยาศัยจะมีรูปแบบอย่างไร มีทฤษฎี หลักการใดมารองรับ แต่ให้พิจารณาถึงความต้องการของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการเข้ารับการศึกษาว่าบุคคลที่จะเข้ารับการจัดการศึกษามีบุคคลใด กลุ่มใดบ้าง อาจเริ่มจากกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษาที่ออกกลางคัน และไม่ได้เข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ หรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน และขยายผลต่อกลุ่มบุคคลในชุมชนที่มีความต้องการเพิ่มเติมความรู้ หรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งความต้องการของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลจะแตกต่างกันไป ดังนั้นการจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบในสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้มีความครอบคลุมความต้องการของผู้เข้ารับบริการจัดการศึกษาทุกกลุ่ม” ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 8 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบอาจนำรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นตัวตั้ง และผสมผสานอีกสองรูปแบบเพื่อให้มีทิศทางในการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 7 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบในสถานศึกษาอาจนำการศึกษาในระบบเป็นตัวตั้ง และผสมผสานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน เนื่องจากการศึกษาในระบบเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ถูกกำหนดไว้สำหรับให้บุคคลทุกคนต้องเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ส่วนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้แก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่พลาดโอกาส หรือขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และต้องการพัฒนาตนเองต่อจากการศึกษาในระบบ” และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 9 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบในสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการในสถานศึกษา หัวใจหลักของการบริหารจัดการสถานศึกษา คือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนั้นจึงควรมีการวางระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ครอบคลุมผู้ต้องการเข้ารับบริการจัดการศึกษา” ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบ ควรมีการศึกษาความต้องการของผู้เรียนว่าต้องการเข้ารับการจัดการศึกษาในรูปแบบใด และต้องการได้รับการ

จัดการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนอย่างไร จึงจะครอบคลุมความต้องการ และส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา”

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่าในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษานั้น สถานศึกษาสามารถที่จะดำเนินการได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ในมาตรา 15 อย่างชัดเจนว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในสถานศึกษา แต่หลักในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษานั้น ต้องมีการเชื่อมโยงการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบไม่แยกรูปแบบการศึกษาใดการศึกษาหนึ่งออกจากกัน เพราะจะทำให้เกิดลักษณะการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้รูปแบบการศึกษาในระบบโดยศึกษาเฉพาะ การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก เนื่องจากเป็นการศึกษาที่ประชาชนทุกคนควรได้รับการศึกษา และเป็นการศึกษาที่จัดให้สำหรับบุคคลที่มีอายุ 6 ปีถึงย่างเข้าปีที่ 17 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญในการได้รับความรู้ เพื่อการพัฒนาตนเอง เพื่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการวางรากฐานให้แก่ชีวิต และทำการเชื่อมโยงกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากการศึกษาทั้งสองรูปแบบเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการของบุคคลที่พลาดโอกาสในการศึกษา หรือต้องการเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ตนเอง และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการ ศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป โดยคำนึงถึงความต้องการของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่จะเข้ารับ บริการ เพื่อลดช่องว่างและรอยต่อที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้ารับการ ศึกษา และส่งเสริมให้บุคคลเรียนรู้ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาบุคคล ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษานั้น ในการสนทนากลุ่ม (Focus group) ครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้เสนอแนวทางดังนี้

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 10 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ไม่สามารถแยกรูปแบบการศึกษาทั้งสามออกจากกันได้ แต่ต้องมีการผสมผสาน เชื่อมโยง และ ยึดหยุ่น ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการจัดการศึกษาที่สามารถทำให้ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนด้วย ตนเองได้ และเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นในการจัดการศึกษาสามรูปแบบจึงต้องมีแนวทางที่ หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติตามความเหมาะสมของตนเอง” ดังที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4 กล่าวว่า “ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบนั้นให้มีการวิเคราะห์/คัดกรองผู้เรียน เพื่อศึกษาความ ต้องการของผู้เรียนเป็นอันดับแรก และนำความต้องการของผู้เรียนเป็นตัวตั้งและจัดการศึกษาให้ เหมาะสมกับความ ต้องการของผู้เรียน” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 11 กล่าวว่า “แนว ทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบต้องกำหนดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย จึงต้องผสมผสาน

กันไป แยกจากกันไม่ได้” และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 10 กล่าวว่า “เมื่อพิจารณาจะพบว่าการจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบมีความสัมพันธ์กัน สิ่งที่สัมพันธ์กันคือมาตรฐานความรู้ ดังนั้นต้องมีการศึกษามาตรฐานความรู้ให้แก่ผู้เรียนตามระดับชั้นที่จัดการศึกษา และเมื่อจบการศึกษา นอกจากนี้สถานศึกษาต้องมีการจัดทำหลักสูตร และโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่บูรณาการการศึกษาทั้งสามรูปแบบ โดยอาจกำหนดหลักสูตรของสถานศึกษาเอง หรือประสานงานกับการศึกษานอกระบบใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบในการจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มนักเรียนเป้าหมายที่ได้รับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ซึ่งหลักสูตรต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้เรียน” และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 6 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาต้องมีความยืดหยุ่นในจุดมุ่งหมาย และแนวทางจัดการศึกษา ต้องไม่เฉพาะเจาะจงแน่นอนตายตัวเหมือนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาปัจจุบัน ที่มีการกำหนดระยะเวลาในการศึกษา เนื้อหา รูปแบบ วิธีการเรียน การวัดผลและประเมินผล เนื่องจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ได้สร้างปัญหาให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าเรียนหรือไม่สามารถจบหลักสูตรได้ ดังนั้น แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบที่สำคัญคือ ต้องมีการศึกษาสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการจัดการศึกษา และการเปิดรับสมัครนักเรียนเข้าเรียนต้องเปิดรับได้ตลอดเวลาตามความต้องการของผู้เรียน เพราะผู้เรียนอาจเกิดปัญหา/ความต้องการในการเข้าเรียนได้ทุกขณะ การจัดการศึกษาสามรูปแบบจึงเป็นการยืดหยุ่น แก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียน” ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามรูปแบบต้องมีการนำปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และต้องมีการประสานกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในการจัดการศึกษา สถานศึกษาต้องมีแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอสำหรับการค้นคว้าหาความรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน” ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 11 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามรูปแบบควรมีการสร้างภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน จะปฏิบัติงานเพียงลำพังไม่ได้ โดยอาจมีการประสานกันในระดับองค์กร หรือบุคคล เช่น ประสานกับการศึกษานอกระบบ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักของการเทียบโอนผลการเรียน วิธีการกระบวนการ และข้อจำกัดต่างๆ ในการเทียบโอนผลการเรียน” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 6 กล่าวว่า “การเทียบโอนผลการเรียนนอกจากสถานศึกษาจะยึดแนวปฏิบัติตามกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังต้องมีการกำหนดเกณฑ์การเทียบโอนตามดุลยพินิจของคณะกรรมการวัดและประเมินผลด้วย เนื่องจากบางกรณีอาจมีการเทียบโอนจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ศึกษาจากการศึกษาตามอัธยาศัย” ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 2 กล่าวว่า “เมื่อมีการกำหนดกลุ่มผู้เรียนได้แล้ว สิ่งสำคัญอีกประการของการจัดการศึกษาสามรูปแบบ คือด้านประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งการจัดการศึกษาต้องยึดแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดรูปแบบของการเรียนให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ด้วยตนเอง มีการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างหลากหลาย และมีการจัดหาวัสดุ สื่อ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน”

นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 5 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามรูปแบบต้องมีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการแนะแนว และแหล่งช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้เรียนเข้าถึงการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะ

นักเรียนที่ออกกลางคัน หรือมีปัญหาในการศึกษา ส่วนใหญ่เกิดจากการไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และบางคนเกิดจากความพิการ/มีปัญหาในระหว่างเรียน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาด้านชู้สาว หรือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ซึ่งนักเรียนเหล่านี้อาจเกิดความอายไม่ต้องการมาพบหน้าเพื่อนในชั้นเรียน หรือมานั่งเรียนในชั้นเรียนกับเพื่อน ๆ ดังนั้นจึงต้องจัดเวลาเรียน และรูปแบบการเรียนให้สนองความต้องการของผู้เรียน” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 6 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาสามารถปรับรูปแบบในสถานศึกษาต้องมีความยืดหยุ่นในแนวทาง หมายความว่า การดำเนินงานในการจัดการศึกษาทุกด้าน ต้องมีหลากหลายวิธี เช่น วิธีการสอน อาจไม่ใช่แค่มีการนั่งเรียนในห้องเรียนตามเวลาที่กำหนดตั้งแต่วันจันทร์ ถึง วันศุกร์เท่านั้น แต่อาจมีการกำหนดเวลาในการเรียนเป็นวัน เสาร์-อาทิตย์ หรือตอนช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ทั้งนี้เพื่อสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้เรียน และวิธีการเรียน ก็ไม่ใช่แค่การใช้ครูสอนให้ความรู้ แต่อาจมีชุดการสอน หรือการสอนทางไกล การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม ก็ได้” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1 กล่าวว่า “นอกจากนี้สถานศึกษาอาจต้องจัดที่เรียนให้เข้าถึงกลุ่มผู้เรียน ซึ่งการจัดการศึกษาไม่ควรอยู่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น แต่ควรมีการให้บริการถึงกลุ่มผู้เรียน อาจใช้การประสานงานกับชุมชน ใช้สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน หรือมีการคมนาคมสะดวก จัดการเรียนรู้อื่น เช่น อาจใช้วัด องค์กรการบริหารส่วนตำบล หรือประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตั้งโรงเรียนสาขา เพื่อให้กลุ่มคนที่มีความต้องการศึกษาเข้าเรียนได้โดยสะดวก” นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 11 กล่าวว่า “ควรมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามารถประกอบว่าแนวทางที่จะจัดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง และสามารถที่จะปฏิบัติได้จริงหรือไม่ โดยการศึกษาคำความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาด้วย นอกจากนี้สิ่งที่ควรคำนึงอีกประการของการจัดการศึกษาสามารถปรับได้แก่ ช่องทางที่ผู้เรียนจะสามารถติดต่อกับโรงเรียน ต้องมีความสะดวก รวดเร็ว และมีหลายช่องทางเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เข้าเรียน และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 5 กล่าวว่า “อาจใช้วิธีการติดต่อกันหลายวิธีโดยนำเทคโนโลยีมาผสมผสาน อาจมีการใช้ระบบออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ หรือ เว็บบล็อก ในการประชาสัมพันธ์ อำนวยความสะดวก และจัดการเรียนการสอน แต่ก็ต้องมีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวของนักเรียนเองโดยการพบครูผู้สอนด้วย เพราะการเรียนทางระบบออนไลน์นักเรียนอาจให้คนอื่นเป็นผู้ทำให้ได้” ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 2 กล่าวว่า “นอกจากนี้ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถปรับ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การศึกษาในระบบเท่านั้น อาจมีการประสานงานกับการศึกษานอกระบบ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และกำหนดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน” และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3 กล่าวว่า “การจัดการเรียนการสอนต้องแสดงจุดยืนที่ชัดเจนว่า ต้องจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนในกลุ่มใด อายุเท่าใด และให้คำนึงถึงพัฒนาการ ความสามารถของแต่ละช่วงวัย เพื่อพัฒนานักเรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพ” นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 6 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาอาจมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะหลักสูตรสถานศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียนรู้ เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ได้โดยนักเรียนต้องศึกษาอยู่ใน

สถานศึกษานั้นๆ อย่างน้อย 1 ปี ดังนั้นจึงควรมีข้อยกเว้นในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ เนื่องจาก ปัญหา/ความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนไม่เหมือนกัน เช่น นักเรียนบางคน มีผลการเรียนที่ติด 0 หรือ ร หรือ มส เพียงแค่ 1 รายวิชา ก็จะจบการศึกษาได้ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนเป็น ระยะเวลาถึง 1 ปี เพียงแต่ให้มีเวลาเรียนครบตามหน่วยกิต หรือค่าน้ำหนักที่สถานศึกษากำหนดไว้ นักเรียนก็สามารถจบการศึกษาได้” สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 8 กล่าวว่า “การจัดการ ศึกษาสามรูปแบบอาจมีปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการที่เราไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้น อาจใช้ เป็นข้อจำกัดของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางให้ผู้ ที่เกี่ยวข้องในระดับสูงขึ้นไปได้รับทราบและร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต” ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 7 กล่าวว่า “อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุดใน การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในรูปแบบใดคือ ให้นักถึงผู้เรียนให้มากที่สุด เพราะเป้าหมายที่ แท้จริงของการจัดการศึกษาคือการพัฒนาผู้เรียน ประกาศนียบัตร/วุฒิปริญญาในการจบการศึกษาเป็น เพียงสิ่งที่ยืนยันว่านักเรียนได้เรียนจบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนดเท่านั้น ดังนั้นจึงควรเน้นที่ กระบวนการจัดการเรียนรู้อันแก่นักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพในแต่ละบุคคล”

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) นำมาสร้างเป็นโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษาสำหรับประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการ เข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษาที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ประกอบด้วย 1) เพื่อให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทาง การศึกษา 2) เพื่อให้มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง 3) เพื่อประหยัดทรัพยากร ในการจัดการศึกษา 4) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 5) เพื่ออำนวยความสะดวกใน การเข้ารับบริการทางการศึกษา และนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษาไปทดลองปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ผลการทดลองนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการ ดำเนินการดังนี้

พื้นที่ที่ศึกษา

สภาพทั่วไปของโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (เลี่ยมชนะปรียาประชาสรรค์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลดอนไผ่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2477 มีที่ดิน ทั้งหมด 13 ไร่ 2 งาน 68 ตารางวา ห่างจากตัวอำเภอเมืองราชบุรี ประมาณ 35 กิโลเมตร เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 มีนักเรียนทั้งสิ้น 166 คน มีบุคลากรครู 12 คน

การเตรียมการ

การเตรียมการในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เป็นขั้นตอนที่จะเตรียม สิ่งที่จะทำให้การดำเนินการจัดการศึกษาสามรูปแบบเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญในการเตรียมการ ประกอบด้วย

1. การเตรียมบุคลากร ให้มีความเข้าใจในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยมีการดำเนินการจัดประชุม บุคลากรครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำชุมชน จากภาคส่วนต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม เวลา 14.00- 16.00 น. ซึ่งการประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมในการดำเนินการทดลองจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาตามโครงสร้างแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. การเตรียมนักเรียน โดยศึกษาข้อมูลรายบุคคลของนักเรียนที่ออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสไม่ได้เข้ารับการศึกษ วิเคราะห์สภาพปัญหา/ความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดกลุ่มผู้เรียน สภาพปัญหาที่พบกับนักเรียนในพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สภาพครอบครัวยากจน ต้องการแรงงานเพื่อประกอบอาชีพ จำนวน 1 คน ปัญหาด้านสติปัญญา (บกพร่องทางการเรียนรู้/พิการซ้ำซ้อน) จำนวน 2 คน และปัญหาด้านสุขภาพ เกิดความเจ็บป่วย จำนวน 1 คน ทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง และนักเรียนในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยการเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อสร้างความไว้วางใจ และความคุ้นเคยให้แก่ผู้ปกครอง เมื่อผู้ปกครองมีความคุ้นเคยจะทำให้กล้าเข้าพบ กล้าสนทนา ทำให้ลดปัญหาในระหว่างจัดการศึกษาที่อาจเกิดขึ้นได้
3. การกำหนดแผนงานที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้นำเสนอในที่ประชุม และที่ประชุมมีมติเห็นพ้องกันให้กำหนดเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2553 และกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ ประกอบด้วยองค์คณะบุคคล 2 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ เป็นคณะทำงานเพื่อเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
4. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบที่สนับสนุนการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลรายบุคคลนักเรียนที่ออกกลางคัน เพื่อให้ทราบปัญหาต่างๆ ที่ทำให้นักเรียนไม่ได้เข้าเรียน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมให้แก่นักเรียนเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดเตรียมหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เตรียมความพร้อมของบุคลากรที่จะปฏิบัติหน้าที่ทำการสอน และเตรียมสภาพแวดล้อมด้านกายภาพของสถานศึกษา ได้แก่ การจัดเตรียมสถานที่เรียน/พบกลุ่ม วัสดุอุปกรณ์ และสื่อประกอบการเรียนรู้ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน มีการจัดทำเว็บไซต์ของโรงเรียน และการใช้ Web blog เพื่อสนับสนุนการติดต่อ สื่อสาร ระหว่างผู้เรียน บุคลากรครู และบุคคลโดยทั่วไป ทำให้ผู้เรียนเกิดความสะดวก และสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้หลายช่องทาง

การดำเนินการ

ผู้วิจัยได้นำโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ไปทดลองดำเนินการให้กับกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่ออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

- 1) ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
- 2) มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน
- 3) ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา
- 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ
- 5) อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการในแต่ละจุดมุ่งหมายดังนี้

1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยแก้ปัญหา และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดความเป็นธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการเกี่ยวกับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ตามแนวคิดของ กอร์ดอน (Gordon, 1972: 423-434) ในสภาวะการณ์ 4 ประการ คือ 1) การยึดหลักประกันแก่บุคคลแต่ละคนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตามความสามารถของสติปัญญา 2) การส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน 3) การพัฒนาทักษะและความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่ในธรรมชาติ และโดยการสร้างสมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และ 4) การถ่ายทอดและพัฒนาความรู้ และทักษะขั้นพื้นฐานอันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมให้แก่บุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 สำรวจ สภาพของกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา

- 1.2 เปิดรับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสม ตลอดปีการศึกษา โดยไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน

- 1.3 คัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพทางสังคม

- 1.4 ส่งเสริมให้นักเรียน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษารวมถึงการบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน

- 1.5 มีหลักสูตรแกนกลาง และจัดหลักสูตรเสริมต่างๆ ให้นักเรียนตามความต้องการ

- 1.6 จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ฐานข้อมูลของนักเรียน ด้วยระบบออนไลน์

2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน โดยผู้วิจัยทำการเชื่อมโยงการศึกษาทั้งสามรูปแบบในด้านเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีการเรียน เวลาเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยการกำหนดให้การศึกษาในระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพื้นฐานในการดำเนินการ และเชื่อมโยงการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในลักษณะ recurrent education หมายถึง การเชื่อมโยงทั้งในทางราบ (horizontal) คือ การจัดการเรียนในระดับเดียวกันสามารถที่จะเรียนได้หลายๆ วิธี ในทางตั้ง (vertical integration) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เรียนจบจากระดับหนึ่ง สามารถเรียนต่อในระดับ

สูงขึ้นได้โดยสะดวก การเรียนต่อจะเรียนในสถาบันในระบบ หรือนอกระบบก็ได้ และทางลึก (depth dimension) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากที่ผู้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนอาจเรียนต่อ หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน หรือเรียนซ่อมเสริม เพื่อให้พื้นฐานความรู้เดิมที่อ่อนอยู่ดีขึ้นก็ได้ เป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลรายบุคคล และบุคคลทุกกลุ่ม ทำให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล โดยมีการจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียน

2.2 กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนและชุมชน

2.3 กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนตามชั้นปี แต่มีรูปแบบการจัดชั้นเรียนหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเอง

2.4 จัดเวลาในการเรียนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน และบริบทแวดล้อมของโรงเรียน

2.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่น

2.6 กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับการทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนด

2.7 เทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน โดยการทำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอน

2.8 เทียบโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบ กับศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของทรัพยากรในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียนและสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 จัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน

3.2 มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ อำนวยความสะดวกในการเรียน

3.3 จัดหาวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน

3.4 ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการให้ความรู้

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดให้มีการประสานความร่วมมือจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร

ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคม ในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ส่งเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ฯลฯ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ จัดตั้งสมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา

4.3 ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของ รายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.4 สร้างภาคีเครือข่าย ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย ประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษา ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดการ อำนวยความสะดวกในด้านการเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการ ที่ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับบริการจัดการศึกษาโดยไม่ยุ่งยาก ชับซ้อน มีความรวดเร็ว ตรงตาม ความต้องการของผู้เรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1 จัดสถานที่เรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง และสะดวกต่อการเข้ารับบริการ

5.2 มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา เช่น ป้าย ประชาสัมพันธ์ วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

5.3 มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการ เข้าถึงการจัดการศึกษา

5.4 จัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้

5.5 จัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึง การศึกษา

การตรวจสอบการดำเนินการ

ในระหว่างการศึกษาทดลองใช้โครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบการดำเนินการอย่างใกล้ชิด โดยกำหนดให้มีการประชุมบุคลากรครู เดือนละ 1 ครั้ง หรือเมื่อพบปัญหา/อุปสรรคก็จะมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/หาแนวทางในการ แก้ไขปัญหาทันที นอกจากนี้ได้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประธานเครือข่าย

ผู้ปกครอง และผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่ออกกลางคัน เพื่อรายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และปรึกษาหารือ เกี่ยวกับวิธีการ/ความต้องการในการดำเนินการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และแก้ไข/ปรับปรุงโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป็น แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยแก้ปัญหา และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดความเป็นธรรม ดำเนินการดังนี้

1.1 สำรวจ สภาพของกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา

1.2 เปิดรับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสม ตลอดปีการศึกษา โดยไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน

1.3 คัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพทางสังคม เป็นต้น

1.4 ส่งเสริมให้นักเรียน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษารวมถึงการบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน

1.5 มีหลักสูตรแกนกลาง และจัดหลักสูตรเสริมต่างๆ ให้นักเรียนตามความต้องการของนักเรียนและบริบทของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

1.6 จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ฐานข้อมูลของนักเรียน ด้วยระบบออนไลน์ให้สามารถเชื่อมโยง และสามารถติดตามข้อมูลนักเรียนได้ตลอดเวลา

2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน โดยทำการเชื่อมโยงในด้านเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีการเรียน เวลาเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยการกำหนดให้การศึกษาในระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพื้นฐานในการดำเนินการ และเชื่อมโยงการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในลักษณะ recurrent education หมายถึง การเชื่อมโยงทั้งในทางราบ (horizontal) คือ การจัดการเรียนในระดับเดียวกันสามารถที่จะเรียนได้หลายๆ วิธี ในทางตั้ง (vertical integration) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เรียนจบจากระดับหนึ่ง สามารถเรียนต่อในระดับสูงขึ้นได้โดยสะดวก การเรียนต่อจะเรียนในสถาบันในระบบ หรือนอกระบบก็ได้ และทางลึก (depth dimension) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากที่ผู้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนอาจเรียนต่อ หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน หรือเรียนซ่อมเสริมเพื่อให้พื้นฐานความรู้เดิมที่อ่อนอยู่ดีขึ้นก็ได้ เป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาคือตอบสนองความต้องการของบุคคล รายบุคคล และบุคคลทุกกลุ่ม ทำให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ดำเนินการดังนี้

2.1 จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล โดยมีการจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียน

2.2 กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนและชุมชน

2.3 กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนตามชั้นปี แต่มีรูปแบบการจัดชั้นเรียนหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเอง

2.4 จัดเวลาในการเรียนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน และบริบทแวดล้อมของโรงเรียน

2.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่น

2.6 กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับการทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนด

2.7 เทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน โดยการทำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอน

2.8 เทียบโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบ กับ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัยตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของทรัพยากรในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียนและสถานศึกษา ดำเนินการดังนี้

3.1 จัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน

3.2 มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ อำนวยความสะดวกในการเรียน

3.3 จัดหาวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน

3.4 ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการให้ความรู้

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยกำหนดให้มีการประสานความร่วมมือจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคม ในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ดำเนินการดังนี้

4.1 ส่งเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ฯลฯ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ จัดตั้งสมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา

4.3 ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.4 สร้างภาคีเครือข่าย ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษา ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา โดยกำหนดการอำนวยความสะดวกในด้านการเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับบริการจัดการศึกษาโดยไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน มีความรวดเร็ว ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ดำเนินการดังนี้

5.1 จัดสถานที่เรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง และสะดวกต่อการเข้ารับบริการ

5.2 มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

5.3 มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าถึงการจัดการศึกษา

5.4 จัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้

5.5 จัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึงการศึกษา

4. แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) และผลการทดลองนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามจุดมุ่งหมายดังนี้

1. ให้อุทิศเวลาที่มีความเหมาะสมในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยแก้ปัญหา และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดความเป็นธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักสำคัญในสภาวะการณ์ 4 ประการ คือ 1) การยึดหลักประกันแก่บุคคลแต่ละคนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดช่วงเวลาที่ใดเวลาหนึ่ง ตามความสามารถ

ของสติปัญญา 2) การส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน
 3) การพัฒนาทักษะและความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่ในธรรมชาติ และโดยการสร้างสมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และ 4) การถ่ายทอดและพัฒนาความรู้ และทักษะขั้นพื้นฐานอันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมให้แก่บุคคล ดังนั้นจึงต้องมีการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อเปิดรับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมตลอดปีการศึกษา โดยต้องไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน มีการคัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสภาพทางสังคม เป็นต้น ต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษา รวมถึงบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน มีหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการของสังคม และมีหลักสูตรเสริมตามความต้องการของนักเรียน มีการจัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีฐานข้อมูลในการติดตามช่วยเหลือได้ตลอดเวลา

2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้การศึกษาในระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพื้นฐานในการดำเนินการ มีการเชื่อมโยงการศึกษาทั้งสามรูปแบบในด้านเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีการเรียน เวลาเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เชื่อมโยงในลักษณะ recurrent education หมายถึง การเชื่อมโยงทั้งในทางราบ (horizontal) คือ การจัดการเรียนในระดับเดียวกันสามารถที่จะเรียนได้หลาย ๆ วิธี ในทางตั้ง (vertical integration) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เรียนจบจากระดับหนึ่งสามารถเรียนต่อในระดับสูงขึ้นได้โดยสะดวก การเรียนต่อจะเรียนในสถาบันในระบบ หรือนอกระบบก็ได้ และทางลึก (depth dimension) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากที่ผู้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนอาจเรียนต่อ หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน หรือเรียนซ่อมเสริมเพื่อให้พื้นฐานความรู้เดิมที่อ่อนอยู่ดีขึ้นก็ได้ เป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลรายบุคคล และบุคคลทุกกลุ่ม ทำให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ดังนั้นจึงต้องมีการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล โดยมีการจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียน มีการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนและชุมชน กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนตามชั้นปี แต่มีรูปแบบการจัดชั้นเรียนหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเองตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน จัดเวลาในการเรียนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน และบริบทแวดล้อมของโรงเรียน เช่น นักเรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ อาจใช้วิธีการเรียนด้วยตนเอง และพบกลุ่มในวันเสาร์หรืออาทิตย์ นักเรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ อาจใช้วิธีการเรียนแบบออนไลน์ หรือชุดการเรียน เป็นต้น จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่นเพื่อให้ นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับ

การทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนดเพื่อส่งเสริมการศึกษาต่อเมื่อมีโอกาส และเทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียน ระหว่างการศึกษาในระบบ กับ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการจัดการศึกษานักเรียนไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นใหม่ในการเรียน สามารถจบการศึกษาได้ทันหรือใกล้เคียงเพื่อนในระดับเดียวกัน

3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของทรัพยากรในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียนและสถานศึกษา ดังนั้นจึงต้องมีการจัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน โดยอาจจัดเป็นห้องเรียนพิเศษที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการศึกษา มีสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือจัดห้องเรียนธรรมชาติที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ อำนวยความสะดวกในการเรียนจัดหาวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการให้ความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคม ในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องมีการส่งเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ฯลฯ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ จัดตั้งสมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสร้างภาคีเครือข่าย ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเพื่อให้เกิดความครอบคลุมทุกระดับ

5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา โดยกำหนดการอำนวยความสะดวกในด้านการเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับบริการจัดการศึกษาโดยไม่ยุ่งยาก ชับซ้อน มีความรวดเร็ว ตรงตามความต้องการ

ของผู้เรียน จึงต้องมีการจัดสถานที่เรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง และสะดวกต่อการเข้ารับบริการ ตามสภาพปัญหาของผู้เรียน มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ฯลฯ มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าถึงการจัดการศึกษา จัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้ และจัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึงการศึกษา ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) และการสอบถามบุคลากรในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ชี้นพื้นฐาน และตัวแทนนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย

ในการวิเคราะห์ด้านกฎหมาย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) เพื่อศึกษาความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ และข้อตกลงต่างๆ ที่ส่งเสริมให้สามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา รายละเอียดดังตาราง 6

ตาราง 6 ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง แนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545	มาตรา 15 กำหนดให้การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจาก

ตาราง 6 (ต่อ)

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา
1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ต่อ)	<p>ประสบการณ์การทำงาน</p> <p>มาตรา 24(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ</p> <p>มาตรา 25 กำหนดให้รัฐส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุก รูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวน พฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่าง พอเพียงและมีประสิทธิภาพ และในการจัด การศึกษาทั้งสามรูปแบบต้องยึดหลักการมีส่วน ร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา</p> <p>มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของ ชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการ แสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา
2. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545	<p>เด็ก หมายถึง เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด จนถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่เด็กที่สอบได้ ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับแล้ว</p> <p>มาตรา 6 ให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนใน สถานศึกษา</p> <p>มาตรา 12 ให้กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา จัด การศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความ บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังกม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกาย พิการ หรือทุพพลภาพหรือเด็กซึ่งไม่สามารถ พึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับ การศึกษาภาคบังคับ ด้วยรูปแบบและวิธีที่ เหมาะสม รวมทั้งได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดตาม ความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอ ภาคในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ</p>
3. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการ บริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัด เขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546	<p>ข้อ 4 ให้สถานศึกษามีวัตถุประสงค์และอำนาจ หน้าที่เพื่อจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานตามกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วย ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา
4. ประกาศคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการผ่อนผันให้ เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545	<p>ข้อ 1 การผ่อนผันแบ่งเป็นสองประเภท ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) การผ่อนผันให้เข้าเรียนก่อนอายุ ย่างเข้าปีที่เจ็ด</p> <p>(2) การผ่อนผันให้เข้าเรียนหลังอายุ ย่างเข้าปีที่เจ็ด</p> <p>ข้อ 2 ให้สถานศึกษาพิจารณาผ่อนผันให้เด็กเข้า เรียนก่อนอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดตามที่ผู้ปกครอง ร้องขอได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดต่อไปนี้</p> <p>(1) เด็กเรียนจบการศึกษาระดับ ก่อนประถมศึกษา</p> <p>(2) ในกรณีที่เด็กไม่จบการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาหรือเทียบเท่า แต่ ผู้ปกครองร้องขอและผ่านการประเมินความ พร้อมทางด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตามประกาศของคณะกรรมการเขต พื้นที่การศึกษา</p> <p>ทั้งนี้ การผ่อนผันตามวรรคแรกต้องไม่ ทำให้เด็กที่มีอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาค บังคับเสียสิทธิในการเข้าเรียนในสถานศึกษานั้น</p> <p>ข้อ 3 ให้สถานศึกษาพิจารณาผ่อนผันให้เด็กเข้า เรียนหลังอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด ตามที่ผู้ปกครอง ร้องขอได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ต่อไปนี้</p> <p>(1) เด็กป่วยด้วยโรคติดต่อ ร้ายแรง และเป็นอุปสรรคต่อการเรียนหรืออยู่ ระหว่างต้องรักษาตัวไม่สามารถเข้าเรียนใน สถานศึกษาเป็นระยะเวลา</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา
4. ประกาศคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการผ่อนผันให้ เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์ การศึกษามาดังคบบ พ.ศ. 2545 (ต่อ)	(2) กรณีมีเหตุจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัย อื่นใดที่เด็กไม่สามารถเข้าเรียนตามปกติได้ ข้อ 4 การผ่อนผันตามข้อ 3 ให้ผ่อนผันไป จนกว่าเด็กจะสามารถเข้าเรียนตามปกติได้ ทั้งนี้ หากสถานศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า ต้องผ่อน ผันเป็นเวลานานเกินไปจนเป็นผลเสียแก่เด็ก ให้ สถานศึกษาพิจารณาดำเนินการตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 โดยอนุโลม และให้เด็กเข้าเรียนใน สถานศึกษาโดยทันทีที่เด็กมีความพร้อม โดย คำนึงถึงอายุของเด็กและระดับช่วงชั้นการเรียน
5. บันทึกข้อความ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักอำนวยการ กลุ่มช่วยอำนวยการฯ ที่ ศธ 0201.1/176 ลว 14 สิงหาคม 2546 เรื่อง การศึกษาของเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนแต่อายุไม่ พ้นเกณฑ์การศึกษามาดังคบบ	สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาภาค บังคับ พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้เด็กซึ่งมีอายุย่าง เข้าปีที่เจ็ดจนถึงย่างเข้าปีที่สิบหก ต้องเข้าเรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษามาดังคบบ หากแต่ ปัจจุบันมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เข้าเรียน อัน เนื่องมาจากข้อจำกัดต่างๆ จึงได้เชิญผู้แทนจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาร่วมประชุม เพื่อหารือเกี่ยวกับการดำเนินงาน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1. ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำรวจ เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษามาดังคบบ ทั้งหมด แต่ไม่ได้รับการศึกษา 2. ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประสานกับหน่วยต่างๆ เพื่อวางแผนให้บริการ การศึกษาแก่เด็กกลุ่มดังกล่าวในรูปแบบต่างๆ

ตาราง 6 (ต่อ)

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา
5. บันทึกข้อความ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักอำนวยการ กลุ่มช่วยอำนวยการฯ ที่ ศธ 0201.1/176 ลว 14 สิงหาคม 2546 เรื่อง การศึกษาของเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนแต่อายุไม่ พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ (ต่อ)	<p>3. ในกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาเห็นว่า จำเป็นต้องจัดการศึกษาภาคบังคับในรูปแบบ อื่นๆ ให้แก่เด็กกลุ่มดังกล่าว นอกเหนือจาก บริการที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดบริการ ได้ และพิจารณาแล้วเห็นว่า หน่วยงานใดมี ความเหมาะสมที่จะให้บริการการศึกษาแก่เด็ก กลุ่มดังกล่าวได้ ให้เสนอขอความเห็นชอบจาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอ ความร่วมมือจากหน่วยงานนั้นๆ ให้บริการ ต่อไป</p> <p>4. ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานหาแนวทางจัดการศึกษาภาคบังคับ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะดังนี้</p> <p>4.1 สามเณรที่บวชเรียนแต่ไม่ได้เรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ</p> <p>4.2 เด็กที่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนา อิสลาม (โรงเรียนปอเนาะ) แต่ไม่ได้จดทะเบียน และมีได้สอนสายสามัญ</p> <p>4.3 เด็กบนพื้นที่สูง เด็กพิการ และ เด็กที่เจ็บป่วยในโรงพยาบาลที่ไม่สามารถเข้า เรียนในโรงเรียนปกติ</p> <p>4.4 เด็กในสถานพินิจ และคุ้มครอง เด็ก ฯลฯ</p> <p>5. ในกรณีที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีความจำเป็น อาจมอบให้โรงเรียนจัดการศึกษา</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ	ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษา
5. บันทึกข้อความ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักอำนวยการ กลุ่มช่วยอำนวยการฯ ที่ ศร 0201.1/176 ลว 14 สิงหาคม 2546 เรื่อง การศึกษาของเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนแต่อายุไม่ พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ(ต่อ)	สำหรับเด็กนอกโรงเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ โดยใช้รูปแบบที่มีความ ยืดหยุ่น ของการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้ต้อง ไม่จบการศึกษาเร็วกว่าการเรียนในภาคปกติ หรืออาจขอความร่วมมือจากสำนักบริหารงาน การศึกษานอกโรงเรียนดำเนินการในเรื่องนี้ เดียวกัน

จากตาราง 6 แสดงว่า ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง แนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา พบว่า มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ประกาศคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2546 และบันทึกข้อความสำนักงานปลัดกระทรวง สำนักอำนวยการ กลุ่มช่วยอำนวยการฯ เรื่อง การศึกษาของเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนแต่อายุไม่พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

2. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษา และต้นทุนการใช้จ่ายต่อหัวของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ดังรายละเอียดตาราง 7

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษา
 สามรูปแบบในสถานศึกษา

ประเภทเงินงบประมาณ/ นอกงบประมาณ ที่สถานศึกษาได้รับ	การวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบัน ของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาแบบ สามรูปแบบ		
	สภาพปัจจุบันของ สถานศึกษา	การใช้งบประมาณ	การจัดการศึกษา สามรูปแบบ
1. เงินงบประมาณ			
1.1 เงินเดือนครู/ค่าจ้าง	ตามหลักเกณฑ์ พระราชบัญญัติ เงินเดือน เงิน วิทยฐานะ และเงิน ประจำตำแหน่ง ข้าราชการครูและ บุคลากรทางการ ศึกษา พ.ศ. 2547	ตามหลักเกณฑ์ พระราชบัญญัติ เงินเดือน เงินวิทย ฐานะ และเงินประจำ ตำแหน่งข้าราชการ ครูและบุคลากร ทางการศึกษา พ.ศ. 2547	เพิ่มค่าตอบแทน พิเศษให้กับบุคลากร ครูที่มีการสอนนอก เวลา
1.2 เงินอุดหนุน ค่าใช้จ่ายในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว)	อัตรากำจัดสรร ระดับก่อน ประถมศึกษา 1,700 บาท/คน/ปี ระดับประถมศึกษา 1,900 บาท/คน/ปี ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น 3,500 บาท/ คน/ปี ระดับมัธยมศึกษา	เป็นไปตามระเบียบ ทางราชการที่ เกี่ยวข้องโดยใช้ใน ลักษณะ 3 ประเภท ได้แก่ งบดำเนินงาน 1. ค่าตอบแทน 2. ค่าใช้สอย 3. ค่าวัสดุ 4. ค่าสาธารณูปโภค (ดำเนินการจ่ายตาม	1. เพิ่มสัดส่วนการ จัดสรรงบประมาณ งบบุคลากร ร้อยละ 60-70 งบบริหารทั่วไป ร้อยละ 30-20 งบอื่นๆ ร้อยละ 10 ประสานงานจาก แหล่งทุนต่างๆ ทั้ง ภาครัฐ และเอกชน

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเภทเงินงบประมาณ/ นอกงบประมาณ ที่สถานศึกษาได้รับ	การวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบัน ของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ		
	สภาพปัจจุบันของ สถานศึกษา	การใช้งบประมาณ	การจัดการศึกษา สามรูปแบบ
1.3 เงินอุดหนุนค่าอาหาร นักเรียนประจำพักนอน	<p>ตอนปลาย 3,800 บาท/คน/ปี (สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ได้รับการจัดสรรเพิ่มเติมในระดับประถมศึกษา คนละ 250 บาท ระดับมัธยมศึกษา คนละ 500 บาท)</p> <p>จัดสรรให้นักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่ไม่สะดวกห่างไกล กันดาร ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางไป-กลับระหว่างถิ่นที่อยู่กับสถานศึกษา จัดสรรให้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดสรร 5,350 บาท/คน/ปี</p>	<p>รายการในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา)</p> <p>งบบุคลากร</p> <p>1. ค่าจ้างชั่วคราว เช่น จ้างครูอัตราจ้าง รายเดือน พนักงานขับรถ คนงาน ฯลฯ</p> <p>งบลงทุน</p> <p>1. ค่าครุภัณฑ์</p> <p>2. ค่าที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง (มีวงเงินเกินกว่า 50,000 บาท)</p> <p>1. เป็นค่าอาหารสำหรับนักเรียนประจำพักนอน โดยเลือกวิธีการดำเนินการ ดังนี้</p> <p>1.1 จัดซื้อวัตถุดิบประกอบอาหาร หรือจ้างเหมาทำอาหาร</p> <p>1.2 จ่ายเป็นเงินสดให้กับนักเรียน</p>	<p>2. ค่าใช้จ่ายที่ขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากผู้ปกครอง (เนื่องจากการเข้าเรียนระหว่างปี ทำให้ไม่ได้รับการจัดสรรเงินรายหัวจากหน่วยงานต้นสังกัด)</p> <p>1. ประสานงานจากแหล่งทุนต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน</p>

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเภทเงินงบประมาณ/ นอกงบประมาณ ที่สถานศึกษาได้รับ	การวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบัน ของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ		
	สภาพปัจจุบันของ สถานศึกษา	การใช้งบประมาณ	การจัดการศึกษา สามรูปแบบ
1.4 เงินอุดหนุน ปัจจัยพื้นฐานนักเรียน ยากจน	นักเรียนที่ผู้ปกครอง มีรายได้ต่อครัวเรือน ไม่เกิน 40,000 บาท/ ปี จัดสรร ระดับ ประถมศึกษา คนละ 460 บาท/ปี มัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาส) คนละ 2,500 บาท/ปี	1. ใช้ในลักษณะ ถัวจ่าย โดยเลือก วิธีดำเนินการจ่าย หรือจัดหาปัจจัย พื้นฐานที่จำเป็นต่อ การดำรงชีวิต ดังนี้ ค่าหนังสือ อุปกรณ์ การเรียน เครื่องแต่ง กายนักเรียน ค่าอาหารกลางวัน และค่าพาหนะในการ เดินทาง	1. ประสานงานจาก แหล่งทุนต่างๆ ทั้ง ภาครัฐ และเอกชน
1.4 เงินอื่นๆ	1. เงินอุดหนุนตาม นโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ	1. เงินค่าหนังสือ แบบเรียน ค่าวัสดุ อุปกรณ์ ค่าเสื้อผ้า นักเรียน และค่า กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน	1. ประสานงานจาก แหล่งทุนต่างๆ ทั้ง ภาครัฐ และเอกชน
2. เงินนอกงบประมาณ 2.1 เงินรายได้สถานศึกษา	1. บรรดารายได้ ผลประโยชน์ที่เกิด จากที่ราชพัสดุ 2. เบี้ยปรับที่เกิด จากการผิดสัญญา ศึกษา 3. เบี้ยปรับที่เกิด จากการผิดสัญญา การซื้อทรัพย์สิน หรือ	1. ใช้ตามระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม	1. ประสานงานจาก แหล่งทุนต่างๆ ทั้ง ภาครัฐ และเอกชน

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเภทเงินงบประมาณ/ นอกงบประมาณ ที่สถานศึกษาได้รับ	การวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบัน ของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ		
	สภาพปัจจุบันของ สถานศึกษา	การใช้งบประมาณ	การจัดการศึกษา สามรูปแบบ
	จ้างทำของที่ ดำเนินการโดยใช้เงิน งบประมาณ 4. เงินที่มีผู้มอบให้ ทั้งระบุวัตถุประสงค์ และไม่ได้ระบุ วัตถุประสงค์ 5. เงินหรือ ผลประโยชน์อื่นที่ สถานศึกษารับไว้เป็น กรรมสิทธิ์		

จากตาราง 7 แสดงว่า สภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษา ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จากหน่วยงานต้นสังกัด แบ่งเป็น เงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ เงินงบประมาณ ประกอบด้วย เงินเดือนครู/ค่าจ้าง เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่าย รายหัว) เงินอุดหนุนค่าอาหารนักเรียนประจำพักนอน เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน และเงินอุดหนุนตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ เงินเงินนอกงบประมาณ ประกอบด้วย เงินรายได้สถานศึกษา

การใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา ให้ใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์พระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

การใช้งบประมาณในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามความคิดเห็น ของบุคลากร ควรเพิ่มค่าตอบแทนพิเศษให้กับบุคลากรครู ที่ทำการสอนนอกเวลา และเพิ่มสัดส่วน การจัดสรรเงินงบประมาณในการดำเนินงาน ประกอบด้วย งบวิชาการ ร้อยละ 60-70 งบบริหาร ทั่วไป ร้อยละ 30-20 งบอื่นๆ ร้อยละ 10 และควรขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากผู้ปกครอง เนื่องจากการเข้าเรียนระหว่างปี ทำให้ไม่ได้รับการจัดสรรเงินรายหัวจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือ

ประสานงานจากแหล่งทุนต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการระดมทรัพยากรเงิน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา

3. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากรครูต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ดังรายละเอียดตาราง 8

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ความพร้อมของบุคลากร ในการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา	ผู้บริหาร			ระดับ ความ พร้อม	ครูผู้สอน			ระดับ ความ พร้อม
	\bar{X}	S.D.	C.V.		\bar{X}	S.D.	C.V.	
1. ด้านความรู้ (Cognitive Component)	3.27	0.73	22.32	ค่อนข้าง พร้อม	2.69	0.71	26.39	ค่อนข้าง พร้อม
2. ด้านความรู้สึก (Affective Component)	3.21	0.71	22.11	ค่อนข้าง พร้อม	2.79	0.70	25.08	ค่อนข้าง พร้อม
3. ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component)	3.25	0.73	22.46	ค่อนข้าง พร้อม	2.63	0.69	26.23	ค่อนข้าง พร้อม
รวม	3.24	0.72	22.22	ค่อนข้าง พร้อม	2.70	0.70	25.92	ค่อนข้าง พร้อม

จากตาราง 8 แสดงว่า ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ค่อนข้างพร้อม มีค่าเฉลี่ย 3.24 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.72 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน 22.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับค่อนข้างพร้อม ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้ (Cognitive Component) รองลงมา ได้แก่ ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความรู้สึก (Affective Component) โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.27-3.21

ความพร้อมด้านบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรครู พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างพร้อม มีค่าเฉลี่ย 2.70 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน 25.92 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับค่อนข้างพร้อม ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้สึก (Affective Component) รองลงมา ได้แก่ ด้าน

ด้านความรู้ (Cognitive Component) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component) โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.79-2.63

4. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเทคนิค

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา ดังรายละเอียดตาราง 9

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพร้อมด้านเทคนิคในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ข้อ	ความพร้อมด้านเทคนิคต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	\bar{X}	SD.	C.V.	ระดับความพร้อม
1	จำนวนของห้องเรียน มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	2.44	0.89	36.47	พร้อมปานกลาง
2	สภาพของห้องเรียน มีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	2.55	0.93	36.47	ค่อนข้างพร้อม
3	วัสดุ อุปกรณ์ประจำห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ	2.70	1.03	38.14	ค่อนข้างพร้อม
4	จำนวนห้องปฏิบัติการ มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	2.74	0.98	35.76	ค่อนข้างพร้อม
5	สภาพห้องปฏิบัติการ มีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	2.59	0.97	37.45	ค่อนข้างพร้อม
6	ระบบการติดต่อสื่อสาร	2.55	1.05	41.17	ค่อนข้างพร้อม
7	ระบบสาธารณูปโภค	2.70	0.82	30.37	ค่อนข้างพร้อม
8	วิทยากรบุคคลภายนอกที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้	2.85	0.86	30.17	ค่อนข้างพร้อม
9	แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	2.81	0.73	25.97	ค่อนข้างพร้อม
10	แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน	2.66	0.91	34.21	ค่อนข้างพร้อม
	รวม	2.66	0.91	34.21	ค่อนข้างพร้อม

จากตาราง 9 แสดงว่า ความพร้อมด้านเทคนิคในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างพร้อม มีค่าเฉลี่ย 2.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน 34.21 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความพร้อม ค่อนข้างพร้อม และพร้อมปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ วิทยากรบุคคลภายนอกที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ รองลงมาได้แก่ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ จำนวนของห้องเรียน มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.85-2.44

5. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับ และการให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ดังรายละเอียดตาราง 10

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการยอมรับ และการให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ข้อ	การยอมรับ/สนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	\bar{X}	SD.	C.V.	ระดับการยอมรับ/สนับสนุน
การยอมรับ					
1	สามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาได้	2.76	1.09	39.49	ค่อนข้างยอมรับ
2	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษามีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน	2.71	0.90	33.21	ค่อนข้างยอมรับ
3	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของผู้เรียน	2.76	0.94	34.05	ค่อนข้างยอมรับ
4	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด	2.80	0.87	31.07	ค่อนข้างยอมรับ
5	การจัดการศึกษาสามรูปแบบสามารถแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน	3.28	0.64	19.51	ค่อนข้างยอมรับ
การให้การสนับสนุน					
6	ร่วมวางแผน ดำเนินงาน และตัดสินใจในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	2.76	0.94	34.05	ค่อนข้างสนับสนุน
7	ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	2.61	1.07	40.99	ค่อนข้างสนับสนุน
8	สนับสนุน ส่งเสริม ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	3.09	0.94	30.42	ค่อนข้างสนับสนุน
9	ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา บุคคล องค์กร หน่วยงานอื่นๆ ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ	2.90	0.99	34.13	ค่อนข้างสนับสนุน
10	รับผิดชอบเหตุการณ์ และผลที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	2.90	0.83	28.62	ค่อนข้างสนับสนุน
	รวม	2.86	0.93	32.51	ค่อนข้างยอมรับ/ ให้การสนับสนุน

จากตาราง 10 แสดงว่า การยอมรับ และการให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษา สามารถรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างยอมรับและให้การสนับสนุน มีค่าเฉลี่ย 2.86 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน 32.51 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างยอมรับและให้การสนับสนุน ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การจัดการศึกษาสามารถแก้ไขปัญหา ด้านการเรียนของนักเรียน รองลงมา ได้แก่ สนับสนุน ส่งเสริม ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.28-2.61

6. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ และความพร้อมของผู้เรียนต่อการเข้ารับการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา ดังรายละเอียด ตาราง 11

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา

ข้อ	ความต้องการ/ความพร้อมของผู้เรียน ต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา	\bar{X}	SD.	C.V.	ระดับความต้องการ/ ความพร้อม
ความต้องการของผู้เรียน					
1	นักเรียนต้องการเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียนด้วยตนเอง	2.37	0.93	39.24	ต้องการปานกลาง
2	นักเรียนต้องการลงทะเบียนเรียนในรายวิชาต่างๆด้วยตนเอง	2.50	0.97	38.80	ค่อนข้างต้องการ
3	นักเรียนต้องการศึกษาโดยเลือกวิธีการเรียนด้วยตนเอง	2.85	0.78	27.36	ค่อนข้างต้องการ
4	นักเรียนต้องการให้มีการใช้อินเตอร์เน็ต และเทคโนโลยีต่างๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้	3.38	0.92	27.21	ค่อนข้างต้องการ
5	นักเรียนต้องการให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการเรียน	2.78	0.88	31.65	ค่อนข้างต้องการ

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อ	ความต้องการ/ความพร้อมของผู้เรียน ต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา	\bar{X}	SD.	C.V.	ระดับความต้องการ/ ความพร้อม
ความพร้อมของผู้เรียน					
6	นักเรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ได้ด้วยตนเอง	2.50	0.88	35.20	ค่อนข้างพร้อม
7	นักเรียนมีความพร้อมที่เรียนตามรูปแบบการเรียน ที่เลือกเรียนด้วยตนเอง	2.65	0.99	37.35	ค่อนข้างพร้อม
8	นักเรียนมีเวลาในการเข้ารับการศึกษากับบุคคล และสถานที่อื่นๆ นอกจากการเรียนในสถานศึกษา ตามปกติ	2.38	0.85	35.71	พร้อมปานกลาง
9	นักเรียนพร้อมให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ด้านการเรียนของตนเอง	2.68	0.87	32.46	ค่อนข้างพร้อม
10	นักเรียนพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัด การศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา	2.61	0.83	31.80	ค่อนข้างพร้อม
	รวม	2.67	0.93	34.83	ค่อนข้างต้องการ/ ค่อนข้างพร้อม

จากตาราง 11 แสดงว่า ความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษา
สามารถรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม มีค่าเฉลี่ย
2.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน 34.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม และต้องการ/พร้อมปานกลาง โดยเรียงลำดับ
ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนต้องการให้มีการใช้อินเตอร์เน็ต
และเทคโนโลยีต่างๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ นักเรียนต้องการศึกษาโดยเลือก
วิธีการเรียนด้วยตนเอง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ นักเรียนต้องการเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียน
ด้วยตนเอง โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.38-2.37

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีการดำเนินการวิจัย และผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนากรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical approach) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลด้านหลักการ และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา จากข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นที่ 3 ทดลองนำโครงสร้างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นที่ 4 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) และการสอบถามบุคลากรในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของสถานศึกษาประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาความเป็นไปได้ใน 6 ด้าน ได้แก่ ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร ความเป็นไปได้ทางเทคนิค ความเป็นไปได้ด้านสังคม และความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1.1 ผลการศึกษาภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือบุคลากรครู ในสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า โรงเรียนจึงมีการจัดทำโครงการ/กิจกรรมพิเศษ ในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ออกกลางคัน หรือไม่ได้เข้าเรียน และบุคคลโดยทั่วไปที่ต้องการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่าม่วง จังหวัดเพชรบุรี จัดทำโครงการ น.ส.ว. ขอโอกาส โรงเรียนบ้านกอมองทะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จัดทำโครงการห้องเรียนพิเศษ และโรงเรียนเทพศิรินทร์ (น้ำบ่อหลวง) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จัดทำโครงการโรงเรียนมัธยมประจำบ้าน โดยแต่ละโรงเรียนมีการเชื่อมโยงรูปแบบวิธีการเรียน การวัดและประเมินผลการศึกษา จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามบริบทของสถานศึกษา และสภาพปัญหาของกลุ่มผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2. ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน พบว่า หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 15 กำหนดให้การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะ เป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์ทำงาน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยความต้องการของบุคคลเอง โดยคำนึงถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง

ยืดหยุ่น การศึกษาทั้งสามรูปแบบ และควรมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้ชัดเจน เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับผู้เรียน

1.3 ผลการทดลองนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปทดลองปฏิบัติ ในโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (เลี่ยมชนะปริยาประชาสรรค์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลดอนไผ่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยมีการดำเนินการดังนี้

การเตรียมการ ประกอบด้วย การเตรียมบุคลากร การเตรียมนักเรียน การกำหนดแผนงานที่ชัดเจน และการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบที่สนับสนุนการ ดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

การดำเนินการ ผู้วิจัยได้นำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษา ไปทดลองดำเนินการให้กับกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่ออก กลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ตามวัตถุประสงค์ของการจัด การศึกษา ประกอบด้วย 1) ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา 2) มีระบบการจัด การศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน 3) ประหยัดทรัพยากรใน การจัดการศึกษา 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 5) อำนวยความสะดวกในการรับ บริการทางการศึกษา

การตรวจสอบการดำเนินการ ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบการดำเนินการอย่าง ใกล้ชิด โดยกำหนดให้มีการประชุมบุคลากรครูเดือนละ 1 ครั้ง หรือเมื่อพบปัญหา/อุปสรรคก็จะมี การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทันที นอกจากนี้ได้มีการประชุม คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประธานเครือข่ายผู้ปกครอง และผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับ นักเรียนที่ออกกลางคัน เพื่อรายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และปรึกษาหารือ เกี่ยวกับ วิธีการ/ความต้องการในการดำเนินการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

จากผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) และผลการทดลองนำโครงร่างแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แนวทางการจัด การศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม จุดมุ่งหมายดังนี้

1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการจัด การศึกษาของรัฐ เพราะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยแก้ปัญหา และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดความ เป็นธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักสำคัญในสภาวะการณ์ 4 ประการ คือ 1) การยึด หลักประกันแก่บุคคลแต่ละคนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตามความสามารถ ของสติปัญญา 2) การส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน 3) การพัฒนาทักษะและความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่ในธรรมชาติ และโดยการสร้างสมให้ได้มาก

ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และ 4) การถ่ายทอดและพัฒนาความรู้ และทักษะขั้นพื้นฐานอันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมให้แก่บุคคล ดังนั้นจึงต้องมีการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา เพื่อเปิดรับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมตลอดปีการศึกษา โดยต้องไม่จำกัดปัญหาหรือจำนวนนักเรียน มีการคัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสภาพทางสังคมเป็นต้น ต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษา รวมถึงบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน มีหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการของสังคม และมีหลักสูตรเสริมตามความต้องการของนักเรียน มีการจัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีฐานข้อมูลในการติดตามช่วยเหลือได้ตลอดเวลา

2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อน ในการปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้การศึกษาในระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพื้นฐานในการดำเนินการ มีการเชื่อมโยงการศึกษาทั้งสามรูปแบบในด้านเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีการเรียน เวลาเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เชื่อมโยงในลักษณะ recurrent education หมายถึง การเชื่อมโยงทั้งในทางราบ (horizontal) คือ การจัดการเรียนในระดับเดียวกันสามารถที่จะเรียนได้หลายๆ วิธี ในทางตั้ง (vertical integration) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เรียนจบจากระดับหนึ่งสามารถเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปโดยสะดวก การเรียนต่อจะเรียนในสถาบันในระบบ หรือนอกระบบก็ได้ และทางลึก (depth dimension) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากที่ผู้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนอาจเรียนต่อ หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน หรือเรียนซ่อมเสริมเพื่อให้พื้นฐานความรู้เดิมที่อ่อนอยู่ดีขึ้นก็ได้ เป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลรายบุคคล และบุคคลทุกกลุ่ม ทำให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ดังนั้นจึงต้องมีการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล โดยมีการจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียน มีการกำหนดแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนและชุมชน กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนตามชั้นปี แต่มีรูปแบบการจัดชั้นเรียนหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเองตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน จัดเวลาในการเรียนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน และบริบทแวดล้อมของโรงเรียน เช่น นักเรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ อาจใช้วิธีการเรียนด้วยตนเอง และพบกลุ่มในวันเสาร์หรืออาทิตย์ นักเรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ อาจใช้วิธีการเรียนแบบออนไลน์ หรือชุดการเรียน เป็นต้น จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับการทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนดเพื่อส่งเสริมการศึกษาต่อเมื่อมีโอกาส และเทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียน

ระหว่างการศึกษาระบบ กับการศึกษาอนุกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการจัดการศึกษานักเรียนไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นใหม่ในการเรียน สามารถจบการศึกษาได้ทันหรือใกล้เคียงเพื่อนในระดับเดียวกัน

3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของทรัพยากรในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียนและสถานศึกษา ดังนั้นจึงต้องมีการจัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน โดยจัดเป็นห้องเรียนพิเศษที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการศึกษา มีสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือจัดห้องเรียนธรรมชาติที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ อำนวยความสะดวกในการเรียนจัดหาวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการให้ความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมในการบริหารสถานศึกษา โดยการร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องมีการส่งเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ฯลฯ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ จัดตั้งสมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสร้างภาคีเครือข่าย ระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเพื่อให้เกิดความครอบคลุมทุกระดับ

5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา โดยกำหนดการอำนวยความสะดวกในด้านการเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับบริการจัดการศึกษาโดยไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน มีความรวดเร็ว ตรงตามความต้องการของผู้เรียน จึงต้องมีการจัดสถานที่เรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง และสะดวกต่อการเข้ารับบริการตามสภาพปัญหาของผู้เรียน มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา ได้แก่

ป้ายประชาสัมพันธ์ วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ฯลฯ มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าถึงการจัดการศึกษา จัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้ และจัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึงการศึกษา ตลอดชีวิต

2. ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

2.1 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย

ในการวิเคราะห์ด้านกฎหมาย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (Inductive Content Analysis) เพื่อศึกษาความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ และข้อตกลงต่าง ๆ พบว่า มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ประกาศคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2546 และบันทึกข้อความ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักอำนวยการ กลุ่มช่วย อำนวยการฯ เรื่อง การศึกษาของเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนแต่อายุไม่พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

2.2 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สภาพการเงินปัจจุบันของสถานศึกษา ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด แบ่งเป็น เงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ เงินงบประมาณ ประกอบด้วย เงินเดือนครู/ค่าจ้าง เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว) เงินอุดหนุนค่าอาหารนักเรียนประจำพักนอน เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน และเงินอุดหนุนตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ เงินนอกงบประมาณ ประกอบด้วยเงินรายได้สถานศึกษา

การใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา ให้ใช้จ่ายตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และการใช้เงินงบประมาณในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากร พบว่า ควรเพิ่มค่าตอบแทนพิเศษให้กับบุคลากรครู ที่ทำการสอนนอกเวลา และเพิ่มสัดส่วนการจัดสรรเงินงบประมาณในการดำเนินงาน ประกอบด้วย งบวิชาการ ร้อยละ 60-70 งบบริหารทั่วไป ร้อยละ 30-20 งบอื่นๆ ร้อยละ 10 และควรขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากผู้ปกครอง (เนื่องจากการเข้าเรียนระหว่างปี ทำให้ไม่ได้รับการจัดสรรเงินรายหัวจากหน่วยงานต้นสังกัด) หรือประสานงานจากแหล่งทุนต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการระดมทรัพยากรเงิน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา

2.3 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร พบว่า ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างพร้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับค่อนข้างพร้อมทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้ (Cognitive Component) รองลงมา ได้แก่ ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความรู้สึก (Affective Component)

ความพร้อมด้านบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรครู พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างพร้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับค่อนข้างพร้อม ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้สึก (Affective Component) รองลงมา ได้แก่ ด้านด้านความรู้ (Cognitive Component) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component)

2.4 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเทคนิค

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างพร้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ วิทยากรบุคคลภายนอกที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ รองลงมาได้แก่ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ จำนวนของห้องเรียน มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบ

2.5 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านสังคม พบว่า การยอมรับ และการให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างยอมรับและให้การสนับสนุน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การจัดการศึกษาสามารถรูปแบบสามารถแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน รองลงมา ได้แก่ สนับสนุน ส่งเสริมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา

2.6 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน

ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน พบว่า ความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนต้องการให้มีการใช้อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีต่างๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ นักเรียนต้องการศึกษาโดยเลือกวิธีการเรียนด้วยตนเอง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ นักเรียนต้องการเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียนด้วยตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายตามความมุ่งหมายของการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาตามหลักการแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 15 กำหนดให้การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 6) เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนที่ต้องออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไป ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา 5 ประการ ประกอบด้วย เพื่อให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น เชื่อมโยงเพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา ที่กำหนดเช่นนี้เนื่องจาก

ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา พบว่า การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ส่งเสริมให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคกันในการได้รับการศึกษา เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547: 10) เนื่องจากการศึกษามีส่วนในการสร้างสติปัญญา ทักษะความรู้ ความสามารถ และการประกอบอาชีพเพื่อรายได้ในอนาคต (สุมาลี ปิตยานนท์. 2539: 105-106) การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาในระบบ ที่มีการเชื่อมโยง การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จึงทำให้นักเรียนในวัยเรียนทุกคน ทุกเพศ ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา เป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทำให้เกิดความเป็นธรรมในทุกคน จึงเป็นแนวทางในการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาที่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เพิ่มโอกาสการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาของรัฐที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษา สร้างสังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society) และสังคมแห่งความรู้ (Knowledge based society) ทำให้คนไทยเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง หลากหลาย เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม (ทองอยู่ แก้วไพเราะ. 2544: 17-19; สนอง โลหิตวิเศษ. 2548: 1; รุ่ง แก้วแดง. 2541: 9; สุมาลี สังข์ศรี. 2548:

186; ชนกันารถ ชื่นเชย. 2550: 44; กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ก: ออนไลน์; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551: 5)

มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น เชื่อมโยง พบว่า ประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การไม่ผสมผสานกันในการทำงานของการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อน และไม่ยืดหยุ่นต่อสภาพและปัญหาของผู้เรียน (สุมาลี สังข์ศรี. 2544: 122; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547: 55) ทำให้เกิดการเรียนไม่จบและต้องออกกลางคัน นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญที่เป็นจุดอ่อนของการศึกษาไทย คือ การที่คนไทยและเด็กไทยจะให้ความสำคัญกับโรงเรียนเป็นหลักไม่ได้สนใจแหล่งการศึกษาอื่นๆ อย่างมากพอ และเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้วก็จะไม่ได้สนใจศึกษาต่อเท่าที่ควร ไม่คิดว่าการศึกษาเป็นเรื่องที่จะต้องเกิดขึ้นตลอดเวลาและทุกสถานที่ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์. 2541: 54-55) ทั้งที่มีหน่วยงาน องค์กร และภาคส่วนต่างๆ ของการศึกษา ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จัดกันอยู่และคอยให้บริการมากมาย ทำให้ที่ผ่านมามีการศึกษาตลอดชีวิตจึงยังไม่เข้าสู่วิถีชีวิตอย่างแท้จริง การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเป็นการเชื่อมโยงการศึกษาในลักษณะ recurrent education หมายถึง การที่บุคคลไม่จำเป็นจะต้องเรียนรวดเดียวให้ถึงขั้นสุดท้าย แต่อาจจะออกไปในขั้นใดขั้นหนึ่ง เพื่อทำงานแล้วกลับเข้ามาเรียนต่ออีกขั้นนั้นขึ้นไปก็ได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2544: 30-31) โดยที่สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเชื่อมโยงทั้งในทางราบ (horizontal) คือ การจัดการเรียนในระดับเดียวกันสามารถที่จะเรียนได้หลายๆ วิถี ในทางตั้ง (vertical integration) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เรียนจบจากระดับหนึ่ง สามารถเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปโดยสะดวก การเรียนต่อจะเรียนในสถาบันในระบบ หรือนอกระบบก็ได้ และทางลึก (depth dimension) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากที่ผู้เรียนจบการศึกษามาฉบับแล้ว โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนอาจเรียนต่อ หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน หรือเรียนซ่อมเสริมเพื่อให้พื้นฐานความรู้เดิมที่อ่อนอยู่ดีขึ้นก็ได้ ซึ่งเป็นการจัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลรายบุคคล และบุคคลทุกกลุ่ม ทำให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต สอดคล้องกับ ทองอยู่ แก้วไทรสะ (อัมพร พงษ์กังสนานนท์. 2550: 54; อ้างอิงจาก ทองอยู่ แก้วไทรสะ. 2548: 51) อธิบายว่า โรงเรียนสามารถสอนเด็กได้อย่างยืดหยุ่น อย่างเด็กที่อยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน ถ้าไม่สามารถเข้าไปจัดการศึกษาให้กับเด็กเหล่านี้ได้ จะต้องประสานกับสถานประกอบการ ครอบครัวมูลนิธิ จัดการศึกษา โรงเรียนต้องจัดให้กับคนที่อยู่ในวัยเรียน ถ้าเขามาโรงเรียนก็จัดแบบในโรงเรียน ถ้าเขามาโรงเรียนไม่ได้ต้องอยู่นอกโรงเรียน ก็ต้องจัดนอกโรงเรียนหรือจัดแบบผสมผสานใช้ทั้ง 3 วิธีลงไป

ประหยัดทรัพย์การในการจัดการศึกษา พบว่า ทรัพยากรเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้กิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด รูปแบบการจัดการศึกษาที่แยกจากกันในปัจจุบันของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้มีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาเฉพาะแต่ละหน่วยงานเท่านั้น ถึงแม้จะมีบางหน่วยงานที่มีการประสานงาน

ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงช่วงขณะหรือเฉพาะกิจกรรมหนึ่งๆ ในระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาจึงไม่เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาในทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2546: 85-86) ที่อธิบายว่า สถานศึกษาทุกระดับ น่าจะเริ่มคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ที่มีอยู่ ประเทศไทยเรามีการลงทุนมากมายในการก่อสร้างอาคารสถานที่ แต่การใช้ประโยชน์ไม่ค่อยคุ้มค่า จึงอยากเห็นสถานศึกษาในอนาคต ควรให้บริการการศึกษาหลายรอบ เช่น ระหว่างเวลา 08.00-16.00 น. เป็นการศึกษาในระบบ หลังจากนั้น เปิดต่อไปถึง 22.00 น. สำหรับการศึกษานอกระบบ และอาจเปิดสอนออนไลน์ เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ช่วยกันประหยัดค่าใช้จ่ายในการศึกษาของประเทศไทยได้มาก นอกจากนี้ในการจัดการศึกษาในรูปแบบในสถานศึกษา จะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีการบริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียน และสถานศึกษา

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ในการจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Stakeholders) ประกอบด้วย บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2547: 6) เนื่องจาก การมีส่วนร่วมเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายอันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน จัดลำดับความสำคัญของการเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานทำให้เกิดความเข้มแข็ง บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ คูมส์ (Coombs. 1981: 31-35) ที่อธิบายว่า ภายใต้การผสมผสานความร่วมมือที่ดีจะต้องเริ่มต้นจากการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดนโยบายและการวางแผน การรวมกลุ่มพลังเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการปรับระบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น โดยการรวมกลุ่มพลังดังกล่าวควรมีการก่อตั้งองค์กรที่เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อการวิเคราะห์ปัญหา เลือกร่างวางแผน และดำเนินงานโครงการพัฒนาต่างๆ ความชัดเจนขององค์กรความร่วมมือดังกล่าว จะช่วยทำให้มีการผสมผสานทั้งทรัพยากรและวิธีการทำงานให้สอดคล้องมากยิ่งขึ้น และลดความสับสนในการปฏิบัติงานและผู้ร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ดังนั้นในการจัดการศึกษาในรูปแบบในสถานศึกษา จึงควรรียึดถือ และเน้นหลักการ “พัฒนาโดยประชาชนด้วยระบบการบริหารและการที่ดี” (ชนกนารถ ชื่นเชย. 2550: 27) โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม

ในการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการร่วมรับผลประโยชน์ โดยต้องมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดี และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ยืดหยุ่น เน้นการนำทรัพยากรของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาเป็นการเพิ่มความสามารถของนักเรียนและพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางที่เหมาะสมตามสภาพ บริบท และความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างสิ่งที่เกิดประโยชน์ให้แก่ชุมชน และท้องถิ่น และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

อำนาจความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา พบว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน การจัดการศึกษา จึงควรคำนึงถึงการสร้างความสะดวกให้ผู้เรียนเข้ารับบริการทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ตามความต้องการของตนเอง ไม่รู้สึกยุ่งยากซับซ้อน เกิดความรวดเร็วตรงตามความต้องการของบุคคล กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการศึกษาได้ทุกคน ดังนั้นในการจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน และกลุ่มบุคคลโดยทั่วไป จึงต้องมีการอำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนกลับเข้ามาในระบบการเรียนได้รวดเร็วที่สุดทำให้เกิดความต่อเนื่องในการศึกษา ไม่เสียเวลา เสียโอกาส และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อความง่ายต่อการเรียนรู้ และการติดต่อกับบุคลากรครู และบุคคลอื่นๆ มีการเทียบโอนผลการเรียน การแนะแนว และการบริการทางวิชาการทำให้บริการยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี สร้างความแตกต่างในรูปแบบการบริการ และสามารถสร้างความสนใจในการเรียนให้เกิดแก่ผู้เรียนได้ตลอดเวลาเป็นการศึกษา 24 ชั่วโมง ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (ทองอยู่ แก้วไทรชะ. 2544: 17-19; รุ่ง แก้วแดง. 2546: 85-86; อัมพร พงษ์กั้งสนานันท์. 2550: 5; กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ค: ออนไลน์)

นอกจากนี้ จากการนำแนวทางการจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษา ผู้วิจัยพบประเด็นปัญหา/อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา พบปัญหาสำคัญที่ทำให้นักเรียนออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านสติปัญญา และสุขภาพของนักเรียน โดยเฉพาะด้านปัญหาด้านเศรษฐกิจ ในครอบครัวที่ยากจน เมื่อนักเรียนเจริญเติบโตสามารถทำงานได้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะนำนักเรียนไปทำงานด้วย เพื่อเพิ่มสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้ได้ค่าจ้างเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น จึงทำให้นักเรียนไม่ได้เข้าเรียน ด้านสติปัญญาพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา เมื่อมาเรียนในชั้นเรียนปกติ จะเรียนไม่ทันเพื่อน ทำให้นักเรียนถูกล้อเลียน และเกิดความเบื่อหน่ายไม่ต้องการมาเรียน จึงทำให้ไม่เข้าเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ พบว่า นักเรียนต้องเข้ารับการรักษาสุขภาพตนเอง ทำให้ขาดเรียนบ่อย เวลาเรียนในชั้นเรียนตามปกติจึงไม่เพียงพอ สำหรับการตัดสินใจผลการเรียน และเรียนไม่ทันเพื่อน ทำให้นักเรียนเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายจึงออกจากโรงเรียนกลางคัน ดังนั้นการจัดการศึกษาสามารูปแบบในสถานศึกษา จึงต้องมีการคัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียน เพื่อกำหนดให้ผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียนด้วยตนเอง หรือสถานศึกษาต้องมีการจัดชั้นเรียนให้เหมาะสมกับสภาพ

ของนักเรียน เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักเรียนได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง

มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น เชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน พบปัญหาในเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจากความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียน ที่มีระดับชั้นการเรียนรู้ไม่เท่ากัน ทำให้ต้องมีการแก้ไขปัญหาโดยการจัดทำเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียนในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และกำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียน โดยปรับให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 นอกจากนี้สถานศึกษายังได้มีการประสานงานกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่ เพื่อนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบทั้งสายสามัญ สายอาชีพ และสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) โดยประสานงานกับเครือข่ายครอบครัวที่ดำเนินงานอยู่เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน หรือตัวอย่างในการจัดการศึกษา และนำมาผสมผสานกันทำให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การเทียบโอนผลการเรียน เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดให้ควรดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนในช่วงก่อนเปิดภาคเรียน หรือต้นภาคเรียนที่สถานศึกษารับผู้ขอเทียบโอนเป็นผู้เรียน และผู้เรียนจะได้รับการเทียบโอนต้องศึกษาต่อเนื่องในสถานศึกษาที่รับเทียบโอนอย่างน้อย 1 ภาคเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 34) ทำให้เป็นข้อจำกัดของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เนื่องจากนักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียนส่วนใหญ่ คือนักเรียนที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาในการเข้าเรียนได้แน่นอน ส่วนใหญ่จะมาเข้าเรียนกลางภาคเรียน ทำให้ต้องรอเวลาในการเข้าศึกษาตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด ไม่สามารถเข้าศึกษาได้ทันที นอกจากนี้ยังพบปัญหา ด้านการขาดความรู้ ความเข้าใจของบุคลากรครูในการประเมินผลการเรียน และการเทียบโอนความรู้ของนักเรียน ซึ่งมีขอบเขตการดำเนินการเทียบโอน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ค: 9-10) ซึ่งต้องทำความเข้าใจกับบุคลากรครูให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจในการเทียบโอนการศึกษาให้เป็นไปตามหลักการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จึงจะสามารถดำเนินการได้

ประหยัดทรัพย์ากรในการจัดการศึกษา พบว่า สามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่ง มีการเตรียมความพร้อมด้านกายภาพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่แล้ว ประกอบกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่จัดให้มีโรงเรียนพิเศษต่างๆ เช่น โรงเรียนในฝัน โรงเรียนดีประจำตำบล โรงเรียนศูนย์ต้นแบบปฐมวัย เป็นต้น ทำให้มีทรัพยากรอย่างเพียงพอต่อการจัดการศึกษา นอกจากนี้สถานศึกษายังสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และ

เอกชน ในลักษณะการร่วมมือ (Collaborations) ทำให้ไม่พบปัญหา/อุปสรรคต่อการดำเนินงานในด้านการประหยัดทรัพยากร แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษานักเรียนที่เรียนรูปแบบนี้อาจจะไม่ได้เข้าเรียนในห้องเรียน ทำให้ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมเหมือนนักเรียนในระบบทั่วไป ดังนั้นกิจกรรมการศึกษาจึงไม่จำเป็นต้องเกิดเฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น ต้องสร้างโอกาสและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (Anywhere – Anytime Learning) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 4-5) สถานศึกษาจึงต้องมอบหมายงานกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพที่ต้องเผชิญในชีวิตจริง นำไปสู่การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน และช่วยเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี. 2545: 116) ทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า สถานศึกษาต้องมีการทำความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกฝ่าย (Stakeholders) ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อให้มีการส่งเสริม การตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของ เอ็บสไตน์ และคนอื่นๆ (Epstein and others. 1997: 81) ที่อธิบายว่า การร่วมมือกับชุมชน (Collaborating with Community) เป็นการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือโรงเรียน นักเรียน และครอบครัว หรือการเชื่อมโยงโรงเรียนให้ไปช่วยเหลือชุมชน เพราะปัจจุบันการทำงานคนเดียว (One man show) ได้ถูกเลิกไปหมดแล้ว ดังนั้นในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาอาจจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และส่งเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้าใจและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาสถานศึกษา นอกจากนี้สถานศึกษาในระบบ ควรมีการสร้างภาคีเครือข่าย ระหว่างรูปแบบการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในด้านทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

อำนวยความสะดวกในการเข้ารับบริการทางการศึกษา พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าสู่สถานศึกษาได้รวดเร็ว สะดวก ไม่ยุ่งยาก ชับซ้อน เพราะนักเรียนที่ออกกลางคัน ยิ่งเข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาได้รวดเร็วเท่าใด ยิ่งเป็นผลดีต่อนักเรียนมากขึ้นเท่านั้น ในการอำนวยความสะดวกนี้ ควรมีรูปแบบที่หลากหลายช่องทางให้นักเรียนสามารถติดต่อกับสถานศึกษาได้ โดยเฉพาะการใช้ระบบออนไลน์ มาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ และติดต่อสื่อสารกับบุคลากรครู ซึ่งถ้าสถานศึกษาใดมีความพร้อมก็อาจเปิดให้ลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ จัดการเรียนรู้โดยใช้ระบบ e-Learning มีการตรวจสอบผลการเรียน หรืออาจมีบทเรียนสำเร็จ e-book ก็จะเป็นการดีที่ทำให้เกิดการอำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในการดำเนินงาน พบข้อปัญหา/อุปสรรค ที่เป็นข้อจำกัด ได้แก่ ความพร้อมของสถานศึกษาในการให้บริการและความสามารถของนักเรียนในการใช้งานด้านคอมพิวเตอร์ เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่ง และนักเรียนแต่ละคนมีความพร้อมไม่เท่าเทียมกัน พบว่า นักเรียนที่ออกกลางคันในระดับประถมศึกษา จะขาดความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อต่างๆ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ ส่วนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา นั้น มีความรู้ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารผ่านทางระบบออนไลน์ แต่ยังไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง และไม่มีทุนทรัพย์มากพอที่จะซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ไว้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ชนิทร สุขเจริญ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองยังคงยึดติดระบบการเรียนรู้แบบเดิมที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เนื่องจากข้อจำกัดของเวลา อุปกรณ์ กรอบแนวคิดเดิม อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยให้นักเรียนสืบค้นอิเล็กทรอนิกส์ได้เร็วขึ้น และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองโดยปราศจากครู ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องแก้ไขปัญหาโดยการจัดฝึกอบรมการใช้ระบบออนไลน์ หรือมีการจัดทำชุดฝึก แบบฝึก หรือชุดการเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ควบคู่กันไป และมีการพบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน และบุคลากรครูอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการอำนวยความสะดวกในการเข้ารับบริการทางการศึกษาให้แก่นักเรียนมากยิ่งขึ้น

2. ความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา แบ่งประเด็นการศึกษาใน 6 ด้าน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ความเป็นไปได้ด้านกฎหมาย จากการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 15, มาตรา 24(6), มาตรา 25 และมาตรา 29 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข: 6,9,15) นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ประกาศคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2546 และบันทึกข้อความสำนักงานปลัดกระทรวง สำนักอำนวยการ กลุ่มช่วยอำนวยการฯ เรื่อง การศึกษาของเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนแต่อายุไม่พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ทำให้สามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

2.2 ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สภาพการเงินในปัจจุบันของสถานศึกษา ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด แบ่งเป็นเงินงบประมาณ และเงินนอก

งบประมาณ เงินงบประมาณ ประกอบด้วย เงินเดือนครู/ค่าจ้าง เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว) เงินอุดหนุนค่าอาหารนักเรียนประจำพักนอน เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน และเงินอุดหนุนตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ เงินนอกงบประมาณ ประกอบด้วย เงินรายได้สถานศึกษา

เงินที่เป็นรายได้หลักของสถานศึกษา ได้แก่ เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว) ซึ่งได้รับการจัดสรรตาม ตามจำนวนนักเรียน ในการพิจารณาจากการวิเคราะห์ต้นทุนการใช้จ่ายต่อรายหัว ตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรกับจำนวนนักเรียน พบว่ามีความพอเพียงถ้าพิจารณาเป็นรายบุคคล แต่ไม่พอเพียงในการดำเนินงานตามขนาดของโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนในขนาดใดๆ ก็ตามจะต้องมีรายจ่ายในเรื่องพื้นฐานหลักเหมือนกันตามเกณฑ์ที่สำนักงานประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด (พรจันท์ พรศักดิ์สกุล. 2550: 285) ดังนั้นสถานศึกษาขนาดเล็กเมื่อได้รับการพิจารณาจัดสรรเงิน เท่ากับรายหัวของนักเรียน จึงทำให้รายได้ที่รับไม่เพียงพอกับรายจ่าย เหมือนสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดใหญ่ สอดคล้องกับ อินทรา พันสดี ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2542-2546 (2548: 125) พบว่า ด้านความไม่พอเพียงของเงินงบประมาณ สถานศึกษาขนาด 3 เป็นสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนประมาณ 201-300 คน มีปัญหามากที่สุด สถานศึกษาขนาด 7 มีนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไป มีปัญหาน้อยที่สุด เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนมากกว่างบประมาณที่สถานศึกษาได้รับจึงมากกว่า

นอกจากนี้ปัจจุบันมีการสนับสนุนงบประมาณสำหรับจัดการศึกษาฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ใน 4 รายการ ประกอบด้วย ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551ข: 5) และการจัดสรรงบประมาณตามแผนการดำเนินงานสร้างไทยเข้มแข็ง 2555 (SP2) และรัฐบาลยังมีการสนับสนุนโรงเรียนพิเศษต่างๆ เช่น โรงเรียนในฝัน โรงเรียนดีประจำตำบล ประกอบกับการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีความสามารถในการระดมทรัพยากรจากแหล่งงบประมาณภายนอกจากผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอื่นๆ เป็นผู้ประสานงานและสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างพอเพียง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงแรกสถานศึกษาที่จะดำเนินการจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา อาจต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณในการดำเนินการอย่างแน่นอน เนื่องจากกลุ่มผู้เรียนอาจมีความสนใจในการเรียนแตกต่างกัน มีวัย และระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีสื่อ อุปกรณ์ และเอกสารในการดำเนินการจัดการเรียนรู้อย่างพอเพียงและตรงตามความต้องการของผู้เรียน จึงต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการในช่วงแรกที่มีการเริ่มจัดการศึกษาดังนั้นหน่วยงาน ต้นสังกัดจึงควรให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ โดยมีการเพิ่มค่าตอบแทนพิเศษ

ให้กับบุคลากรครูที่ทำการสอนนอกเวลา เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และอาจเพิ่มงบประมาณในการดำเนินการจัดการศึกษาโดยเฉพาะด้านวิชาการ สอดคล้องกับ มิถุนา อนุแสน (2545: 159) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ เนื่องจากในการจัดการศึกษาอาจประสบปัญหาในเรื่อง สื่อ อุปกรณ์ และเอกสารในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่ต้องมีจำนวนเพียงพอ และต้องมีการจัดทำเอกสารอย่างต่อเนื่อง ทันสมัย เหมาะสมกับผู้เรียน นอกจากนี้สถานศึกษาอาจนำระบบการจัดสรรงบประมาณโดยรวมของโรงเรียน (School Global Budget) มาใช้เพื่อให้โรงเรียนมีความยืดหยุ่นในการบริหารเงินเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยมีหลักการสำคัญ ประกอบด้วย 1) หลักการทางการศึกษาจะต้องคำนึงถึงเหตุผลและหลักการทางการศึกษาเป็นสำคัญ 2) ประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องวิเคราะห์ ประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรเงิน โดยใช้ทางเลือกที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด 3) ความเป็นธรรม โรงเรียนที่มีความต้องการและความจำเป็นเหมือนกันควรจะได้รับงบประมาณเท่าเทียมกัน ซึ่งระบบข้อมูลของโรงเรียนจะต้องมีความถูกต้อง เทียบตรง และสะท้อนความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริง 4) ความโปร่งใส ระบบและวิธีการจัดสรรทรัพยากรจะต้องมีความโปร่งใส เปิดเผยต่อสาธารณะสามารถเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน 5) การคาดการณ์หรือการทำนายได้ ค่าใช้จ่ายที่มีความผันผวนหรือไม่สามารถคาดการณ์ได้ ควรแยกออกจากวิธีการงบประมาณโดยรวมของโรงเรียนแล้วให้ส่วนกลางเป็นผู้จัดสรร 6) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โรงเรียนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณโดยรวม ต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าและพัฒนาการของนักเรียน เพื่อแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ให้สาธารณชนรับทราบ 7) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ต้องใช้วิธีการปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป สามารถนำการปฏิรูปการจัดสรรเงินไปสู่การปฏิบัติได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: ก- ข) ดังนั้นจากที่กล่าวมา พบว่า ถ้าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา งบประมาณในการดำเนินงานจึงมีอย่างพอเพียง เพราะการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ไม่ได้เป็นการเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงาน แต่เป็นการประหยัดทรัพยากรในการดำเนินงาน เช่น มีการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา แทนการเรียนในห้องเรียน มีการนัดหมายเวลาเรียนตามช่วงเวลาที่เหมาะสม มีการใช้ระบบออนไลน์แทนการนั่งเรียนในห้องเรียน จึงทำให้ประหยัดทรัพยากร การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาจึงทำให้ไม่เป็นการ หรือส่งผลกระทบต่องบประมาณที่สถานศึกษามีอยู่ในปัจจุบัน

2.3 ความเป็นไปได้ด้านบุคลากร จากการศึกษาแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคลากรของโรงเรียน พบว่า โดยเฉลี่ยบุคลากรครู มีภาระงานสอน เฉลี่ย 18 คาบ/สัปดาห์ มีภาระงานสอนสูงสุด 30 คาบ/สัปดาห์ และภาระงานต่ำสุด 14 คาบ/สัปดาห์ สถานศึกษาขนาดเล็กบุคลากรครูมีภาระงานมากที่สุด เนื่องจากครูไม่ครบชั้นเรียน และต้องทำการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา เช่น การสอนแบบคละชั้นเรียน การสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นต้น ดังนั้นจึงควรมีการจัดการศึกษาเพื่อลดภาระการปฏิบัติงานของบุคลากรครูและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ อินทรา พันสดี (2548: 127) อธิบายว่า ควรมีการส่งเสริมให้มีการวิจัยค้นคว้า

สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการจัดการศึกษารูปแบบใหม่เพื่อแบ่งเบาภาระงานสอนในชั้นเรียนของผู้สอน เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบใช้สื่อโทรทัศน์วงจรปิด การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้จากบทเรียนสำเร็จรูป หรือทางสถานศึกษาอาจพัฒนาบุคลากรโดยให้ผู้สอนได้มีโอกาสฝึกอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนในรายวิชาที่รับผิดชอบ เพื่อเพิ่มความรู้ความชำนาญ ลดชั่วโมงการเตรียมการสอนหรือลดการสอนในชั้นเรียน โดย ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเองอย่างถูกวิธี จากห้องสมุดจากสารสนเทศด้านคอมพิวเตอร์ หรือจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ด้านความพร้อมของบุคลากร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า มีระดับค่อนข้างพร้อม ทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษา ได้รับการพัฒนาตนเองตามโครงการต่างๆ ที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เนื่องจากเป็นปีที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังนั้นรัฐบาลจึงได้สนับสนุนงบประมาณทางการศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาของประเทศ (อรรถวรรณ มีสูงเนิน. 2545: 69) นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องมีคุณวุฒิทางการบริหารสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษาต่อในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมายแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เข้าใจในบริบท และทิศทางของการพัฒนาการศึกษาของประเทศมีทิศทางในการพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ด้านบุคลากรครู พบว่า มีระดับความพร้อมค่อนข้างพร้อมทุกด้าน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้สึกรู้สึก (Affective Component) ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจาก ในปัจจุบันรัฐบาลกำหนดนโยบายพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานหลัก ตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งทางด้านพัฒนาคุณภาพการศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามสมรรถนะ และมาตรฐานวิชาชีพ ในการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยี สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อยกระดับคุณภาพครู ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรครูด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ จัดระบบพัฒนาครูเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล พัฒนาครูดี ครูเก่ง (Master Teacher) ฝึกอบรมยกระดับคุณภาพครูให้ครูเป็นครูดี ครูเก่ง มีคุณภาพ คุณธรรม พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยระบบ e-Traning (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 1) นอกจากนี้สถานศึกษาในแต่ละแห่งได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพบุคลากรครูทุกสถานศึกษา ทำให้บุคลากรครูมีความมุ่งมั่น เสียสละ ต่อการจัดการศึกษา ทำให้ไม่รู้สึกว่าการจัดการศึกษาสามรูปแบบเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น แต่เป็นการปฏิบัติงานในเชิงรุกที่แก้ไขปัญหานักเรียน สร้างโอกาสในความเสมอภาคให้แก่นักเรียน

ด้านความรู้ และด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component) มีค่าเฉลี่ยน้อยลงมาตามลำดับนั้น เนื่องจาก ด้านความรู้ ด้านการปฏิบัติ พบว่า บุคลากรครู ยังขาดความรู้

ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เนื่องจาก รูปแบบการจัดการศึกษา ที่แยกส่วน และซ้ำซ้อน ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบกับภาระงานสอนของบุคลากรครูที่รับผิดชอบอยู่ จึงทำให้ไม่มีเวลาในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ยังไม่มีสถานศึกษาใดปฏิบัติตามเต็มรูปแบบ จึงทำให้บุคลากรครูขาดความมั่นใจในด้านการปฏิบัติ ทำให้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สอดคล้องกับ สุพัฒน์ ภูมิผักแว่น (2545: 106-107) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า บุคลากรครูมีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิธีเรียนแบบทางไกลและวิธีเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่กลุ่มเป้าหมายนอกระบบ ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ครูผู้สอนบางส่วนเคยมีประสบการณ์เป็นครูประจำกลุ่มในการสอนให้แก่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ทำให้มีประสบการณ์ และยังพบอีกว่า ผู้สอนในระบบมีความพร้อมในการสอนเชิงตั้งรับ กล่าวคือ หากกลุ่มเป้าหมายนอกระบบเข้ามาสมัครเรียนในสถานศึกษา จะสามารถดำเนินการให้ได้ แต่ไม่พร้อมในการรุกเข้าไปจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน หมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม ถ้าหน่วยงานต้นสังกัดมีการส่งเสริมให้บุคลากรครู มีความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาสามรูปแบบอย่างเข้มแข็ง ก็จะทำให้บุคลากรครูสามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบได้อย่างแน่นอน

2.4 ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค พบว่า ความพร้อมด้านเทคนิคในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างพร้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ วิทยากรบุคคลภายนอกที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากนักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน เป็นนักเรียนที่มีปัญหาด้านต่างๆ ดังนั้น ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาจึงต้องส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้มีการนำความรู้ที่ได้เรียนไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ประกอบกับครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่ทำการสอน จึงทำให้รู้จักแหล่งทรัพยากรท้องถิ่น มีการศึกษาค้นคว้าและเยี่ยมชม มีการสำรวจข้อมูล รวมทั้งมีการได้รับข่าวสารการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร (กันยณัฐ บัวสาย. 2547: 168) จึงทำให้ส่งเสริมการเรียนรู้จากวิทยากรบุคคลภายนอกได้ดี

นอกจากนี้ พบว่า แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจาก นักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน อาจไม่สามารถเข้าเรียนตามเวลาที่สถานศึกษา กำหนด หรืออาจไม่สามารถพบครูได้เหมือนนักเรียนปกติโดยทั่วไป ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง สถานศึกษาจึงให้ความสำคัญและมีการส่งเสริมปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ โดยจะเน้นเรื่องการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง และเรียนอย่างมีความสุข จึงต้องมีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาจึงมีการจัดการสถานศึกษาที่สร้างบรรยากาศที่ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ศึกษาหา

ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ เป็นศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคลากรในชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 50)

อย่างไรก็ตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ จำนวนของห้องเรียน มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน การอพยพเข้าทำงานในแหล่งชุมชน และการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ต้องมีการมีการส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงต้องจัดทำห้องปฏิบัติการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งมีการจัดทำห้องปฏิบัติการ เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น ทำให้มีจำนวนห้องเรียน ไม่เพียงพอกับการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตามอาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการพบลูกข่ายนักเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ หรือการสร้างห้องเรียน โดยอาศัยความร่วมมือกับชุมชน เช่น ใช้สถานที่เรียนของวัด หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับภาระงานด้านความสัมพันธ์ชุมชนของสถานศึกษา ที่ต้องมีการประสานงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาให้สำเร็จบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทำให้สถานศึกษา มีความพร้อมทางด้านเทคนิคในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

2.5 ความเป็นไปได้ด้านสังคม พบว่า การยอมรับ และการให้การสนับสนุนในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างยอมรับและให้การสนับสนุนที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ทุกคนต่างยอมรับว่า การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541: 6) และมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับการพัฒนาคุณภาพของคนในด้านจิตสำนึก ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถของคนในการจัดการกับปัญหาต่างๆ และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาในมิติต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540: 3; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ค: 2) เมื่อมีการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการศึกษาทุกรูปแบบ ทำให้เกิดการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ช่วงใดช่วงหนึ่ง จึงทำให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การจัดการศึกษาสามรูปแบบสามารถแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์กรคณะบุคคลที่มาจากกลุ่มบุคคลในชุมชนที่มีความเสียสละ และมองเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพชีวิต ดังนั้นจึงมีความต้องการในการส่งเสริมให้ประชากรวัยเรียนในชุมชนได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่อง จึงให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ในทุกรูปแบบ ประกอบกับบางคนได้ผ่านการเรียนทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นจึงให้การยอมรับว่าการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สามารถแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียนได้ ทำให้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านสนับสนุน ส่งเสริม ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน

สถานศึกษา ที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา นั่น เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ ในการกำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 18) ประกอบกับบุคคลเหล่านี้คือบุคคลที่อาสาหรือมีความพร้อมในการปฏิบัติงานเพื่อสังคมส่วนรวม ดังนั้นจึงมีการสนับสนุน ส่งเสริมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษานั้น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาไม่มากนัก กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนมากยังเป็นเพียงร่างเงาของสถานศึกษา ขาดความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะยังไม่ถึงระดับที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระ รุญเจริญ (2547: ช-ฉ) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาวิจัยจากข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหลายฝ่าย ปรากฏสภาพปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้ 1) คณะกรรมการสถานศึกษายังปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนมากยึดวัฒนธรรมการปฏิบัติแบบเดิมๆ หลายคณะเป็นเพียงร่างเงาของโรงเรียน โรงเรียนไม่ค่อยกระจายอำนาจและยอมรับในความจำเป็นและกระทรวงศึกษาธิการยังไม่สนับสนุนส่งเสริมเต็มที่ 2) กรรมการสถานศึกษาจำนวนมากยังมีศักยภาพ ความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะไม่ถึงระดับที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษายังมีปัญหาหลายประการ ทั้งนี้เนื่องจากกรรมการเอง และเนื่องมาจากโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร คณะครู และทรัพยากรอื่นๆ 4) ทั้งกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครู เห็นว่ากรรมการสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนายกระดับสมรรถภาพหรือศักยภาพ ทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะพึงประสงค์ โดยรูปแบบแนวทางที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสามารถ ให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีบทบาท ศักยภาพหรือสมรรถภาพที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้ดีขึ้น และประสบความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาต่อไป ดังนั้นจึงทำให้การให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2.6 ความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน พบว่า ความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อมที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียน มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ สอดคล้องกับ บังอร ภาณุสี (นริศว์ ปรารมย์. 2548: 150; อ้างอิงจาก บังอร ภาณุสี. 2544) อธิบายว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปผลการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง กล้าแสดงออก

มีความมั่นใจในตนเอง มีการแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนมีความสนใจและสนุกกับการเรียน สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งซึ่งทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนต้องการให้มีการใช้อินเตอร์เน็ต และเทคโนโลยีต่างๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ นักเรียนต้องการศึกษาโดยเลือกวิธีการเรียนด้วยตนเอง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ปัจจุบันเทคโนโลยีต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว นักเรียนจึงต้องการค้นคว้าหาความรู้จากโลกภายนอก มากกว่าการนั่งเรียนในห้องเรียนของตนเองตลอดเวลา ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของโลกยุคปัจจุบัน จึงทำให้ต้องมีการปรับตัวในทุกองค์การ อาจมีการติดต่อกันในรูปแบบการศึกษาทางไกล เช่น การสร้างสังคมออนไลน์ (Social Network) การใช้สื่อการสอนทางไกล (Distance Learning) การใช้ Video on Demand การใช้ Teleconference การใช้ Online Learning การใช้ Open Learning การใช้ Mud-Moo (Multi User Domains- MUD Object Oriented) การใช้ Web base instruction (WBI) การใช้ WEB TVหรืออาจใช้นวัตกรรมที่เคยได้รับความนิยม เช่น วิทยุระบบ การสอนแบบโปรแกรม คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เครื่องช่วยสอน บทเรียนโมดูล และชุดการสอน เพื่อให้สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างรวดเร็ว ทันสมัย เป็นการศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2543: 24,65) อธิบายว่า แหล่งการเรียนรู้สำหรับบุคคลนั้นควรจะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทุกแหล่งในชุมชน ทั้งโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากบุคคล ครอบครัว เพื่อน องค์การ หรือจากการดำเนินชีวิตของตนในสังคม จึงทำให้ผู้เรียนมีความต้องการเลือกวิธีการเรียนด้วยตนเอง นอกจากนี้ควรมีการฝึกทักษะในการเรียนเพื่อรู้วิธีเรียน (Learning how to learn) ซึ่ง สมิท (Smith. 1982: 19) อธิบายว่า การเรียนเพื่อรู้วิธีเรียน คือ การที่บุคคลมีความสามารถที่จะวิเคราะห์ได้ว่า จะเรียนอย่างไร (how) จึงจะมีประสิทธิภาพในแต่ละสถานการณ์ที่เผชิญ และยังรวมไปถึงจะเรียนอะไร (what) และเรียนที่ไหน (where)

อย่างไรก็ตาม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ นักเรียนต้องการเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียนด้วยตนเอง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สถานศึกษาแต่ละแห่งให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดชั้นเรียน โดยคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน มีการจัดสภาพและบรรยากาศในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงทำให้ค่าเฉลี่ยความต้องการในการเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียนด้วยตนเองของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเพราะสถานศึกษาได้ดำเนินการให้ อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว

จากการศึกษาความเป็นไปได้ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านผู้เรียน สรุปได้ว่า ความเป็นไปได้ที่สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษาได้ โดยต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อสำรวจสภาพความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา เนื่องจากบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจประสบปัญหาความเสี่ยง และความไม่แน่นอนในด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการจัดการศึกษา และนำไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจจัดการศึกษาสามารถรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สามารถเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในระยะเริ่มต้นของการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาแต่แห่งควรมีสถานศึกษาต้นแบบที่ดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาเพื่อรองรับเด็กออกกลางคัน หรือพลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา และบุคคลโดยทั่วไปที่ต้องการเข้ารับการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา และเมื่อมีการดำเนินงานที่เข้มแข็งแล้วให้ขยายผลสู่สถานศึกษาเครือข่ายและสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป นอกจากนี้การศึกษาในระบบควรให้ความร่วมมือกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายในการจัดการศึกษาทำให้การศึกษาเกิดความเชื่อมโยงไม่แยกส่วนในการปฏิบัติงาน

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาตามหลักการแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่มีการเชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการ จัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมให้การศึกษาสามารถเข้าถึงคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียน หลุดพ้นจากข้อจำกัดของชั้นเรียนเป็นการศึกษา 24 ชั่วโมง ที่ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการยืดหยุ่น ข้อกำหนดในการเทียบโอนผลการเรียน สำหรับนักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน และบุคคลทั่วไป ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ที่กำหนดให้มีการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนในช่วงก่อนเปิดภาคเรียน หรือต้นภาคเรียนที่สถานศึกษารับผู้ขอเทียบโอนเป็นผู้เรียน และผู้เรียนจะได้รับการเทียบโอนต้องศึกษาต่อเนื่องในสถานศึกษาที่รับเทียบโอนอย่างน้อย 1 ภาคเรียน ให้สามารถเทียบโอนได้ตลอดระยะเวลาทุกช่วงการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าเรียนได้ทุกเวลา ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาไม่สามารถกำหนดได้ว่านักเรียนจะออกจากโรงเรียนหรือจะเข้าสู่ระบบการเรียนในเวลาใด ประกอบกับนักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน ยิงเข้าสู่ระบบการศึกษาได้รวดเร็วเท่าใดยิ่งส่งผลดีต่อนักเรียนมากเท่านั้น

4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรสนับสนุนให้มีระบบการสื่อสารเข้าถึงในทุกพื้นที่และสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงควรมีการจัดสรรสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ให้ทุกสถานศึกษาอย่างเท่าเทียม ไม่ใช่เฉพาะโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนในโครงการพิเศษต่างๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างโอกาสและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (Anywhere-Anytime Learning) โดยการสนับสนุนรูปแบบการเข้าถึงการศึกษาที่หลากหลายช่องทาง มีการพัฒนา

นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน และบุคคล โดยทั่วไปอย่างสาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้าไปศึกษาได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ

ข้อเสนอแนะในระดับสถานศึกษา

1. สถานศึกษาที่นำแนวทางในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ไปดำเนินการ ควรมีการประเมินความเป็นไปได้ในสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสำรวจความพร้อม และศักยภาพของแต่ละสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีสภาพและบริบทที่แตกต่างกัน อาจต้องพบปัญหา/ความเสี่ยง และความไม่แน่นอนด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการจัดการศึกษา
2. สถานศึกษาควรมีการทำความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ทุกฝ่าย ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานในลักษณะการร่วมมือ (Collaboration) สร้างความเข้มแข็งให้การจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สถานศึกษาควรมีการคัดกรอง วิเคราะห์ สภาพปัญหาของนักเรียนที่ออกกลางคัน/ไม่ได้เข้าเรียน และบุคคลโดยทั่วไปที่ต้องการศึกษา เพื่อทราบความต้องการที่แท้จริงของนักเรียน และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการของนักเรียน โดยเฉพาะควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนสามารถเผชิญชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
4. สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมช่องทางการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถเข้าถึง (Access) การศึกษาให้มากที่สุด โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) โดยสถานศึกษาอาจจัดเป็นโครงการฝึกอบรม (On-the-Job Training) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ และควรมีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนสามารถเข้าเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
5. สถานศึกษาควรมีการประสานงานกับภาคีเครือข่ายทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ทุกองคาพยพ เห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงการจัดการศึกษา ไม่แยกส่วน ไม่แบ่งแยกหน้าที่ว่าเป็นหน้าที่ของการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมีการนำทรัพยากรของแต่ละรูปแบบมาผสมผสานส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เรียนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาด้วยวิธีการใหม่ๆ ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาในประเทศไทย
2. ควรมีการศึกษาปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาตามปัญหาด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้การจัดการศึกษามีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพและความต้องการของตนเอง และบริบทของสังคม
3. ควรมีการศึกษารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายของการศึกษาสามรูปแบบ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการศึกษา ที่ส่งเสริมให้บุคคลทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกที่ ทุกเวลาเป็นการศึกษาตลอดชีวิต
4. ควรมีการศึกษารูปแบบการนำการศึกษาทางไกล โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มาใช้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้บุคคลเข้าถึง (Access) การศึกษาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
5. ควรมีการศึกษาปัญหา/อุปสรรค ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เมื่อมีการแยกเขตพื้นที่การศึกษาระหว่างประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ทองฉวี. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง บทบาทอาจารย์ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในสถาบัน กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษพยาบาลของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (พยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 24 ตุลาคม 2552, จากฐานข้อมูลปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กมล สุตประเสริฐ. (2540). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2541). รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ... ประเด็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา. กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). การศึกษาตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2542). ประสพการณ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียน: อดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- (2543). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกกระบบ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” กรุงเทพฯ: กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- (2544). แนวทางการจัดและเสริมความเข้มแข็งของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมฯ.
- (2545). รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพฯ: กองแผน กรมฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การศึกษาเพื่อปวงชนในรอบทศวรรษ: รายงานการประเมินผลการจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2547). ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2551ก). กลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.inspect8.moe.go.th/Nayobay.htm>
- (2551ข). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.moe.go.th/>
- (2551ค). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.pa.opdc.thaigov.net/psa/ministry/.../2549-de 10018.doc>
- กวินทร์เกียรติ นนธ์พล. (2551). แนวทางในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จากฐานข้อมูลปริญญาานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. (2535). วิกฤตการณ์ของโลกทางการศึกษา ทัศนะในทศวรรษ 1980 แปลจาก Philip H. Coombs. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กัญญ์ บัวสาย. (2547). ปัญหาของครูผู้สอนในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นประกอบการสอนวิชาประเทศของเรา 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2553, จากฐานข้อมูลปริญญาานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกตุสุเดช กำแพงแก้ว. (2547). การศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน: กรณีศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2552, จากฐานข้อมูลปริญญาานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คมกฤช จันท์ขจร. (2551). ความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เขตจังหวัดชลบุรี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จूरีพร กาญจนการุณ. (2546). การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนบางขุนเทียน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (พัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ฉลอง คงเจริญ. (2545). ศึกษาคุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชนกนารถ ชื่นเชย. (2550). รูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ชนินทร์ สุขเจริญ. (2548). *ศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้น ม. 1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการศึกษา). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2552, จาก [ฐานข้อมูลปริญาานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ](#).
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. (2543). *การพัฒนารูปแบบการศึกษามชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (พัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- (2544). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- (2544, มีนาคม). แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน*. 4(6): 19-23.
- (2553, 5 มีนาคม). กศน.กับบทบาทส่งเสริมการศึกษตลอดชีวิต. *เดลินิวส์*. หน้า 27.
- ณัฐนิช เผ่าพันธ์. (2552, 30 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย ณัฐริกา ลิม์เฉลิม ผ่านระบบออนไลน์ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ (นำย่อหลวง) จ.เชียงใหม่.
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. (2544). *ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ*. หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- (2546). *ไตรมาสไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. (2544). *รูปแบบสถาบันอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทวีป อภิลิทธิ. (2543). *การส่งเสริมและประกันคุณภาพการศึกษตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2544). *เครือข่ายการศึกษานอกระบบ*. หน่วยที่ 15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธงชัย สันติวงศ์. (2546ก). *การบริหารสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- (2546ข). *องค์การและการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). *รายงานการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: วิทีซีคอมมิวนิเคชั่น.
- นริศว์ ประรามย์. (2548). *การพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2552, จาก [ฐานข้อมูลปริญาานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ](#).

- เบญจมิตร พงษ์ขาว. (2549). ความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เขตพื้นที่
การศึกษากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542-2546. ปรินูญานิพนธ์ ศศ.ม.
(เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2552, จาก ฐานข้อมูลปรินูญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปฏิบัติการห่วงโซ่อุดจุดบอดปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่ 2. (2553, 3 สิงหาคม). ไทยรัฐ. หน้า 15.
- ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์. (2541). การบริหารทรัพยากรการศึกษา. หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2545). เหลียวหลัง แลหน้า ตามอารมณ์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พนารัตน์ สุภาคาร. (2548). การพัฒนาเกณฑ์การประเมินการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและ
ชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี.
ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2552, จาก ฐานข้อมูล
ปรินูญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรจันทร์ พรศักดิ์สกุล. (2550). รูปแบบกระบวนการงบประมาณของโรงเรียนที่บริหารงบประมาณ
แบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2553, จาก ฐานข้อมูล
ปรินูญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2541). แนวนโยบายพื้นฐานด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ไพบุลย์ อ่อนมิ่ง. (2541). การศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและ
พัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพพรรณ เกียรติโชคชัย. (2545). กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ:
สำนักงานเลขาธิการการศึกษา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2543). การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบโรงเรียน.
หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.
- (2544). ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ. หน่วยที่ 11-15. นนทบุรี: สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.
- (2551). การบริหารทรัพยากรการศึกษา. หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.
- (2545). ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร
การศึกษา สัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา. หน่วยที่ 5-8. นนทบุรี:
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ.

- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ*. กรุงเทพฯ: บุก พอยท์.
- มิถุนา อนุแสน. (2545). *ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ไมตรี ศรีสกุลไทย. (2552, 7 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย ญัญจิกา ลิมเฉลิม ที่โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา จังหวัดเพชรบุรี.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- (2546). *โรงเรียนนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). *การแบ่งเขตภูมิภาคทางภูมิศาสตร์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.thaigoodview.com>
- วารสารณ์ ขวัญกิจสโรช. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนไทยบริหารธุรกิจและพัฒนการ กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2551). *สภาวะการศึกษาไทย ปี 2549/2550 “การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวม”*. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- วิศณี ศิลตระกูล. (2548). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. ม.ป.พ.: ถ่ายเอกสาร.
- (2552). *การศึกษาตามอัธยาศัย: อะไร ทำไม่ และอย่างไร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.baanmuslimah.com/Islamichomeschool/node/128>.
- วิศณี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ. (2544). *การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวความคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- ศักดิ์ดา ภูรินทร์. (2552, 12 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย ญัญจิกา ลิมเฉลิม ที่โรงเรียนบ้านกอม่องทะ จังหวัดกาญจนบุรี.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ปริญญาโท กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2552, จาก [ฐานข้อมูลปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ](#).

- ศิริพร สุขสวัสดิ์. (2551). *สภาพปัญหาและความต้องการในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดเชียงราย*. การศึกษาอิสระ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงราย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2552, จาก [ฐานข้อมูลปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ](#).
- ศักรินทร์ ชนประชา. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สังครุรุคดูถึงบ้านหาเหตุเด็กเล็กเรียน. (2553, 14 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 5.
- สมจิตร แก้วนาค. (2543). *การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของกองทัพอากาศ*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สนอง โสहितวิเศษ. (2540). *การศึกษาตลอดชีวิต*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- (2547). *การศึกษาตลอดชีวิต*. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.swu.ac.th/edu/ae>
- (2548). *การศึกษาตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สามารถ ไชยพันธ์. (2545). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). อุดรดิตถ์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์. ถ่ายเอกสาร.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2544, ตุลาคม-พฤศจิกายน). *รูปแบบการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา*. *วารสารข้าราชการครู*. 22(1): 10-13.
- เสรี ชัดแย้ม. (2552). *โมเดลและการสร้างโมเดล*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2552, จาก <http://erm.buu.ac.th/acdm/model%20and%20a%development%20of%20model.pdf>
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). *การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ*. หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- (2543). *ความรู้พื้นฐานการศึกษาตลอดชีวิต*. หน่วยที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- (2544). *วิวัฒนาการการจัดการศึกษาไทย*. (เอกสารประกอบการสอน). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.

- สุนทร ยุทธชนะ. (2545). การพัฒนารูปแบบการเทียบโอนผลการเรียนสายวิชาชีพระหว่าง การศึกษาตามอัธยาศัยกับการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การศึกษานอกโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุมาลี ปิตยานนท์. (2539). เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์: การศึกษาและการฝึกอบรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2540). การศึกษานอกโรงเรียน: การขยายโอกาสทางการศึกษาโดยประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาทางไกล. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- . (2543). ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.
- . (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- . (2545). รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- . (2545, กันยายน-ธันวาคม). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช. 15(3): 116-128.
- . (2548). การจัดการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- . (2550). การศึกษาสภาพการดำเนินงานเทียบโอนผลการศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุพัฒนา ภูมิผักแว่น. (2545). ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2552, จาก ฐานข้อมูล ปรินญาณิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส จำกัด.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2547). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). การพัฒนาบุคลากรครู. กรุงเทพฯ: ที.พี.พรีน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). การเรียนรู้ชุมชนทรัพยากรในตน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543ก). *รวมนโยบายการศึกษาของรัฐปี 2547-2535*.
กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานฯ.
- (2543ข). *บทสรุปการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2543ค). *ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน และกรอบการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- (2543ง). *รูปแบบการจัดสรรเงินโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและประสิทธิภาพ: กรณีศึกษาจากประเทศออสเตรเลีย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.
- (2545ก). *รายงานการสัมมนา เรื่อง ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ สำนักงานฯ.
- (2545ข). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- (2545ค). *การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ สำนักพัฒนาการเรียนรู้และเครือข่ายการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานฯ.
- (2545ง). *รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยโทรสนเทศ (VIRTUAL UNIVERSITY) ของประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา สำนักงานฯ.
- (2547). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551ก). *แนวปฏิบัติงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษานิติบุคคลในสังกัดสำนักงานงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานฯ.
- (2551ข). *แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยระบบ e-Training*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2553, จาก <http://hrd.obec.go.th/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545). *กระบวนการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้มีอายุสูงกว่า 16 ปี*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). *แผนยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2547-2549*. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี จำกัด.
- (2547). *แนวทางการพัฒนานครแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

- (2548ก). รายงานผลการประเมินการบังคับใช้กฎหมายการศึกษาปี 2548. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- (2548ข). รวมกฎหมายการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา.
- (2549). รายงานการสังเคราะห์ผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูป การศึกษานับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถึงสิ้นสุด ปีงบประมาณ 2548. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- (2551). ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทย ปี 2548-2549. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.
- (2552ก). กรมเห็นชอบปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองสร้างคนไทยได้เรียนรู้ตลอด ชีวิตอย่างมีคุณภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2552, จาก http://www.onec.go.th/cms/new_highlightview.php?ID=112
- (2552ข). สถิติการศึกษาของไทย ปีการศึกษา 2550. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). แนวทางการจัด การศึกษาศูนย์การเรียนนอกระบบโรงเรียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2552, จาก http://www.pna.obec.go.th/prakan/do_4.pdf
- (2553). ข้อมูลนักเรียนนอกระบบกลางคืน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2553, จาก http://www.obec.go.th/plan_51
- อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. (2546). การพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียน การสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. ปรินซิพนิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรรณพ พงษ์วาท. (2544). การบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพฯ: เอลโลการพิมพ์.
- อรรณพ มีสูงเนิน. (2545). ความเสมอภาคในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการพัฒนา ผู้บริหารการศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาที่ 11 (พ.ศ. 2541-2543).. ปรินซิพนิพนธ์ ศศ.ม. (เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2552, จาก ฐานข้อมูลปรินซิพ นิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพิน สพอโชคชัย. (2538). การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. (รายงาน การประชุมวิชาการประจำปี 2538 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จอมเทียน). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทย์. (2540). ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิดและ ข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- อินทรา พันสด. (2548). *ประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2542-2546*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2553, จาก ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอกศักดิ์ แดงเดช. (2544). *กลยุทธ์ปรับตัวสู่ชัยชนะ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2545). *การพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องเพื่อความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. วิทยานิพนธ์ ค.ด.(การศึกษานอกระบบ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อัมพร พงษ์กัสนานันท์. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Allan, Barbara.; & Lenwis, Dina. (2006, November). The Impact of Membership of a Virtual Community on Individual Learning Careers and Professional Identity. *British Journal of Education Technology*. 37(6): 841-852.
- Bender, Paul S. (1983). *Resource Management, An alternative View of the Management Process*. New York: John Wiley & Sons.
- Bloom, B.S. (1954). *Taxonomy of Education Objective*. New York: Mcmillan.
- Burrow, D.E. (1997, October). Facilitation: A concept analysis. *Journal of Advance Nursing*. 25(2): 396-404.
- Candoli, Carl I.; Hack, Walter G.; & Ray, John R. (1992). *School Business Administration: A Planning Approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Yin, Cheong Cheng.; & Wai, Ming Tam. (1996). *School effectiveness and School-Based Management: A Mechanism for development*. London: The Falmer Press.
- Cohn, Elchanan. (1982). *Financing Schools*. New York: The Free Press.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1977). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Ithaka: Cornell University.
- Coombs, Phillip H.; et al. (1973). *New Paths to Learning for Rural Children and Youth*. West Haven: International Council for Education Development.
- (1981). *New Strategic for Improving Rural Family Life Essex*. West Haven: International Council for Education Development.

- Coombs, Phillip H.; et al. (1985). *The World Crisis in Education: The View from the Eighties*. Oxford: Oxford University Press.
- Coombs, P.H.; & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty, How Nonformal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Dave, R.H. (1974). *Lifelong Education, School And Curricula in Developing Countries: Report Of an International Seminar*. Hamburg, UNESCO Institute for Education.
- (1976). *Foundation of Lifelong Education*. Paris: Pergamin Press..
- Edwards, Richard.; et al . (2002). *Supporting Lifelong Learning*. London: The Open University.
- Epstein, J. L. (1995 . May). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. *Delta Kappan*. 56(3): 701-712.
- (1997). *School, family, and community partnership*. London: Corwin Press, Inc.
- Evan, David R. (1981). *The planning of Non-formal Education*. Paris: UNESCO International Institute for Education.
- Franklin, Schargel P.; & Jay, Smink. (2005). *Strategies to help solve our school dropout problem*. Retrieved June 22, 2009, from http://www.kasa.org/kdpp_Strategies.htm
- Faure, Edgar.; et al. (1972). *Learning to Be: The world of Education Today and Tomorrow*. Paris: UNESCO International Institute for Education.
- Garms, Walter I.; Guthrie, James W.; & Pierce, Lawrence C. (1978). *School Finance: The Economics and Politics of Public Education*. Englewood. Cliffs N.J.: Prentice Hall.
- Gordon, Edmund W. (1972). *On Equality of Educational Opportunity*. New York: Random House.
- Gustavo, Wilehcs-Chaux. (1992). *The Meaning of Participation*. Colombia: Habinet.
- Haim, Eshach. (2006, December). Bridging In-school and Out-of-school Learning: Formal, Non-formal, and Informal Education. *Science Education and Technology*. 16(2): 171-190.
- Harrison, Roger.; et al. (2002). *Supporting Lifelong Learning*. London: The Open University. Retrieved from <http://www.infed.org/biblio/bpostmd.htm>
- Hassain, Khateeb M. (1973). *Develop of Information Systems for Education*. New Jersey: Englewood. Cliff.
- Hawes, H.W.R. (1975). *Post-Graduate Teacher Training: A Nigerian Alternative*. Paris: UNESCO International Institute for Education.
- Hibbard, M.J. (1985). *Petrography to Petrogenesis*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.

- Jarillo, J.C. (1993). *Strategic Network*. Oxford: Butterworth.
- Jeff, T.; & Smith, M.K. (1999). *Curriculum theory and practice*. Retrieved October 20, 2552, from <http://www.infed/biblio-curric.htm>
- Kaufman, Roger A. (1972). *Education System Planning*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Knapper, Christopher K.; & Cropley, Arthur J. (2000). *Lifelong Learning in Higher Education*. 3rd ed. Great Britain: Kogan Page.
- Knowles, M.S. (1972). *The Modern Practice of Adult Education Andragogy Versus Padagogy*. New York: Association Press.
- Knowles, M.S. (1975). *Reflections on Lifelong Education and the school*. Hamburg: UNESCO Institute for Education.
- (1978). *The Adult Learner: A Neglected Species*. Houston, TX: Gulf.
- La Belle, Thomas. (1982). Formal, non-formal and informal education: A Holistic perspective on lifelong learning. *International Review of Education*. Hamburg: UNESCO International Institute for Education.
- Landurantey, De.; & Joseph, C. (2008). *Creating public value through collaboration: Network skills and policy consequences*. California: University of La Verne.
- Longman Dictionary of Contemporary English. (1995). 2nd ed. Essex: Longman Group.
- Lunenburg, Fred C. and Ornstein, Allan C. (2004). *Education Administration: Concepts and Practices*. 4nd ed. Belmont: Wadsworth Publishing.
- Malcolm, Janice.; Hodkinson, Phil.; & Colley, Helen. The interrelationships between informal and formal learning. *Journal of Workplace Learning*. 15(7): 313-318.
- Malcolm, S. Knowles. (1975). *The Adult Education Movement in the United States*. Holt: Rinehart and Winston.
- Ma, Shuping. (2002). Promoting Lifelong Learning in Beijing for a Learning Society. *Integrating Lifelong Learning Perspectives*. Hamburg: UNESCO International Institute for Education..
- McBeath, Gordon. (1997). *Handbook of Human Resource Planning*. New Delhi: Beacon Books.
- Merriam-Webster's Online Dictionary. (2552). . Retrieved June 22, 2009, from <http://www.merriam-webster.com/dictionary/model> (1)
- OECD. (1996). *Lifelong Learning for All*. Paris: UNESCO International Institute for Education.
- Oakley, P. (1991). *Project with People*. Geneva: ILO.

- Owens, R. G. (2001). *Organizational behavior in education*. Boston: Allyn & Bacon.
- Rowntree, Kenneth. (1981). *A Dictionary of Education*. London: Harper & Row, Publishers.
- Sergiovanni, Thomas J.; et al. (1987). *Educational Governance and Administration*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Smith, M.K. (2005). *Coffee House and Information*. Retrieved October 22, 2009, from <http://www.infed.org/walking/default.htm>
- Smith, Roger. (1995). *Successful School Management*. New York: Biddles Ltd.
- Smith, Ruth S. (1982). *Vulnerable, but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. New York: McGraw-Hill.
- Spring, Joel H. (2004). *American Education*. New York: McGraw-Hill Companies.
- The Contemporary English Advanced Learner's Dictionary. (2552). Retrieved June 22, 2009, from http://www.ldoceonline.com/dictionary/model_1
- Ubben, Gerald. & Hughes, Larry W. (1992). *The Principal Creative Leadership for Effective School*. 2nd ed. Allyn and Bacon.
- UNDP. (2004). *CSOPP Document Empowering People: A Guidebook to Participation*. Retrieved October 20, 2009, from <http://www.UNDP-Documents%20Empowering%20people%20A%20Guide%20t>
- UNESCO. (1994). *Higher Education Staff Development: Directions for Twenty-first Century*. Paris: United Nations Education, Scientific and Cultural Organization.
- Wain, Kenneth. (2001). Lifelong Learning: Small Adjustment or Paradigm Shift. *International Handbook of Lifelong Learning*. Great Britain: Kluwer Academic Publishers.
- Watson, Keith. (1998). *Educational Development in Thailand*. Hong Kong: Heinemann Asia.
- Werdelin, Ingvar. (1977). *Manual of Education Planning: Evaluation*. Sweden: Linköping School of Education.
- Webster, Naah. (1985). *New Webster's Dictionary of the English Language*. New York: The Dalair Publishing Company.
- Winfield, Peter W.; Ray; Bishop.; & Keith, Porter. (2000). *Core management for the students and practitioners*. Boston: Butterworth Heineman.
- Xiao, Lu; & Carroll, JM. (2007, January-February). Fostering an Informal Learning Community of Computer Technologies at school. *Behavior & Informal Technology*. 26(1): 23-36.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

1. สำรวจ สภาพของกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา
2. เปิดรับนักเรียนในวัยเรียน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสม ตลอดปีการศึกษา
3. คัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพทางสังคม
4. ส่งเสริมให้นักเรียนในวัยเรียน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษา รวมถึงการบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน
5. มีหลักสูตรแกนกลาง และจัดหลักสูตรเสริมต่างๆ ให้นักเรียนตามความต้องการ
6. จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ฐานข้อมูลของนักเรียน ด้วยระบบออนไลน์

มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล อาจมีการจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียน
2. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนและชุมชน
3. กำหนดรูปแบบการจัดชั้นเรียนตามชั้นปี แต่มีรูปแบบการจัดชั้นเรียนหลายรูปแบบให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเอง
4. จัดเวลาในการเรียนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน และบริบทแวดล้อมของโรงเรียน
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่น
6. กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับการทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนด
7. เทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอน
8. เทียบโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบ กับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1. กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ สมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา
3. ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. สร้างภาคีเครือข่ายและส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

**แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบ
ในสถานศึกษา**

ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา

1. จัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน
2. มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ
3. จัดหาวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน
4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรให้ความรู้

อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา

1. จัดสถานที่เรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง และสะดวกต่อการเข้ารับบริการ
2. มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ฯลฯ
3. มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าถึงการจัดการศึกษา
4. จัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้
5. จัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอ เหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึง

ภาพประกอบ 5 แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

ตาราง 12 แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
1. ใ้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา	<p>1. กำหนดการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยเปิดรับนักเรียนซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนจนถึงย่างเข้าปีที่ 16 โดยไม่จำกัด เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สภาพทางเศรษฐกิจและปัญหาอื่นๆ</p> <p>2. มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คัดกรอง วิเคราะห์ และช่วยเหลือตามความสามารถ</p> <p>3. มีงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษา ได้แก่ เงินอุดหนุนรายหัว เงินอุดหนุนตามนโยบาย</p>	<p>1. เปิดรับนักเรียนทุกกลุ่ม โดยไม่จำกัด เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อายุ สภาพทางเศรษฐกิจและปัญหาอื่นๆ</p> <p>2. มีการจัดกลุ่มผู้เรียน แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มต่างๆ ตามสภาพผู้เรียน เช่น กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (Drop-out) กลุ่มคนว่างงาน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มวัยเรียนที่ต้องการศึกษาต่อในระบบ เป็นต้น</p>	<p>1. ส่งเสริมการเรียนรู้ทุกคน ไม่จำกัด เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา อายุ สภาพทางเศรษฐกิจและปัญหาอื่นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน</p> <p>2. แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ และความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง</p> <p>3. ไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนหรือบางครั้งอาจมีหลักสูตรแต่มีความยืดหยุ่นสูง ขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นสำคัญ</p>	<p>1. สํารวจ สภาพของกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา</p> <p>2. เปิดรับนักเรียนในวัยเรียน ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมตลอดปีการศึกษา</p> <p>3. คัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพทางสังคม</p> <p>4. ส่งเสริมให้นักเรียนในวัยเรียน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับอุปการะสนับสนุนการจัดการศึกษา ได้แก่</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
<p>1. ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (ต่อ)</p>	<p>เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ ฯลฯ</p> <p>4. ใช้หลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 หลักสูตรมีความยืดหยุ่น มีการจัดโครงสร้าง เวลาเรียน และเนื้อหาสาระตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น แต่ยังมียึดชั้นปีในการศึกษา เป็นตัวบังคับให้ต้องศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด</p> <p>5. มีระเบียบการบันทึก และเก็บข้อมูลนักเรียนให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และมีโปรแกรมการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน</p>	<p>3. มีงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษา และส่งเสริมให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา</p> <p>4. มีหลักสูตรทั้งสายสามัญและสายอาชีพ รวมทั้งหลักสูตรตามความสนใจของผู้เรียนในการฝึกอาชีพ หรือเข้ารับการอบรม (On-the-job-training)</p> <p>5. มีการบันทึก เก็บข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ และมีโปรแกรมการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน</p>	<p>4. เวลาในการเรียนไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความสนใจ ความต้องการและความสามารถของผู้เรียน</p> <p>5. ค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับผู้เรียน และแหล่งผู้ให้บริการ</p> <p>6. การจัดเก็บข้อมูลนักเรียนไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผู้ให้บริการและผู้เรียน</p>	<p>แบบเรียน เครื่องแบบนักเรียน อุปกรณ์การเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงการบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน</p> <p>5. ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลาง และจัดทำหลักสูตรเสริมต่างๆ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ หรือใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบในการจัดการเรียนรู้</p> <p>6. จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศฐานข้อมูลของนักเรียน ด้วยระบบออนไลน์</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
2. มีระบบการจัด การศึกษาที่ยืดหยุ่น มี ความเชื่อมโยง	<p>1. จัดการเรียนรู้ภายในโรงเรียน เป็นหลัก</p> <p>2. โครงสร้างหลักสูตรเป็นระบบ ที่แน่นอนตามจำนวนชั้นปี และ มีกลุ่มสาระบังคับ 8 กลุ่มสาระให้ เรียนรู้</p> <p>3. มีโครงสร้างพื้นฐานเวลาเรียน ที่แน่นอน มีแผนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อกำหนดการจัด การเรียนรู้ระหว่างครูและ นักเรียน</p> <p>4. ความรู้พื้นฐานที่ต้องการให้ นักเรียนได้รับแน่นอนตายตัว ได้แก่ ระดับประถมศึกษา (ป.1-6) เน้นทักษะพื้นฐาน</p>	<p>1. จัดการเรียนรู้ได้หลากหลาย พื้นที่ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้เรียน เป็นสำคัญ</p> <p>2. โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหา สาระของหลักสูตรสอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการ ของบุคคลมีการยืดหยุ่น เนื้อหา วิธีเรียน เวลาเรียน และสถานที่เรียน</p> <p>3. มีโครงสร้างพื้นฐานเวลาเรียน แน่นอน แต่มีความยืดหยุ่นกว่า การศึกษาในระบบ ยืดจำนวน หน่วยกิตในการเรียน และจบ การศึกษา</p> <p>4. มีหลักสูตรหลากหลายตาม</p>	<p>1. ไม่มีหลักสูตร การเรียนรู้เป็น การบูรณาการให้สอดคล้องกับ วิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือการสร้างอาชีพ หรือเพื่อ เพิ่มพูนความรู้</p> <p>2. มีการจัดการศึกษาได้ด้วย ตนเอง หรือการจัดการศึกษาโดย ครอบครัว (Home school) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาตาม ความพร้อม และความสามารถ ของครอบครัว โดยมีมีการ เทียบโอนผลการเรียนกับ การศึกษาในระบบ ตามระเบียบ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด</p> <p>3. เนื้อหา วิธีเรียน เวลาเรียน</p>	<p>1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้น โดย บูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล หรืออาจมี การจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของ นักเรียน</p> <p>2. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ตามสภาพปัญหา ความต้องการ และ ความสนใจของนักเรียนและชุมชน</p> <p>3. จัดรูปแบบการจัดชั้นเรียนให้ผู้เรียน เลือกเรียนด้วยตนเอง เช่น เรียนใน ชั้นเรียนปกติ พบกลุ่มวันเสาร์-อาทิตย์ เรียนนอกเวลา ใช้ชุดการเรียน</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
2. มีระบบการจัด การศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง (ต่อ)	<p>การอ่าน เขียน คิดคำนวณ ทักษะการคิด การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม พื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) สำรวจความถนัด ความสนใจ ของตนเอง ส่งเสริมบุคลิกภาพ ส่วนตนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย (ม.4-6) เพิ่มพูน ความรู้และทักษะเฉพาะด้าน ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของ ผู้เรียน</p>	<p>กลุ่มผู้เรียน เช่น หลักสูตร การศึกษานอกระบบเพื่อชุมชน ในเขตภูเขาหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับผู้มีประสบการณ์ในการ ทำงานผู้ที่ต้องการศึกษาต่อใน สายสามัญ กลุ่มประชาชนที่ พลาดโอกาสทางการศึกษา กลุ่ม ผู้ไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ 5. ความรู้พื้นฐานที่ต้องการให้ นักเรียน เป็นการเสริมสร้าง ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ในปัจจุบัน การอ่านออก เขียนได้</p>	<p>และสถานที่เรียน ไม่กำหนด แน่นอน อาจเป็นในลักษณะ โครงการ/กิจกรรมตามอัธยาศัย ชมรม สภานักเรียน กิจกรรม พัฒนาชุมชน กิจกรรมทางสังคม กิจกรรมตามท้องถิ่น สโมสร สนามกีฬา หรือการแสดงศิลปะ ต่างๆ เป็นต้น 4. ไม่มีการจำกัดความรู้พื้นฐาน ของผู้เรียน ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพที่จะเรียนรู้ได้อย่าง เท่าเทียมกัน โดยขึ้นอยู่กับ ความสามารถของผู้เรียน เป็นสำคัญ</p>	<p>เรียนผ่านเครือข่ายออนไลน์ ฯลฯ และ กำหนดให้มีการสะสมผลการเรียนหรือ หน่วยกิตในการเรียน และจบการศึกษา 4. จัดเวลาในการเรียนให้มีความ ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของ นักเรียน และบริบทแวดล้อมของ โรงเรียน เช่น จัดให้มีการเข้าเรียนในชั้น เรียนในปกติ การพบกลุ่มวันเสาร์- อาทิตย์ หลังเวลาราชการ พบกลุ่มราย เดือน การศึกษาด้วยตนเอง และอื่นๆ 5. จัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความ ต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบท ของท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งชมรม</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของ การจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
2. มีระบบการจัด การศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง (ต่อ)	5. การประเมินผลการเรียน โดยการทดสอบเป็นส่วนใหญ่ อาจมีการทดสอบโดยการปฏิบัติ บ้างเป็นบางกลุ่มสาระ ส่วนใหญ่ จะควบคู่กันไป กำหนดให้มีการ สอบ O-NET (Ordinary National Education Test) ใน ระดับชั้น ป.6 และ ม.6 การสอบ National test ในระดับชั้น ป.3 และ ม.3 และการสอบ Local ในระดับชั้น ป.2 และ ป.5 6. มีระบบการเทียบโอน ผลการเรียน แต่ผู้เกี่ยวข้อง ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และ ระเบียบการเทียบโอนที่แน่นอน	การรู้จักหาข้อมูลและเพิ่มฝีมือ ในการปฏิบัติงาน 6. การประเมินการเรียนโดยการ ทดสอบ และการปฏิบัติ โดย ส่วนใหญ่จะควบคู่กันไป 7. มีการสะสมหน่วยกิต เพื่อ เทียบโอนผลการเรียนทั้งจากใน ระบบ นอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย	5. การประเมินผลการเรียนตาม สภาพจริง 6. มีการเทียบโอนผลการเรียน ไปยังการศึกษาในระบบ และ การศึกษานอกระบบ แต่ยังไม่ กว้างขวาง และไม่ชัดเจน	กลุ่มการเรียนรู้ เวทีเยาวชน สภานักเรียน การส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมพัฒนา ชุมชน การเปิดเวทีอภิปราย กิจกรรม ทางสังคม กิจกรรมกีฬา สโมสร ฯลฯ 6. กำหนดให้มีการประเมินผลตาม สภาพจริง และเข้ารับการทดสอบ ระดับชาติ ในสนามสอบต่างๆ ตามที่ กำหนด 7. เทียบโอนความรู้เดิมกับสถานศึกษา ที่นักเรียนเคยเรียน (กรณีมีปัญหาด้วย สาเหตุต่างๆ ที่ทำให้ต้องออกกลางคัน) โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การ เทียบโอน เช่น การทดสอบภาคความรู้ การทดสอบภาคปฏิบัติ การเทียบ ประสบการณ์จากเกียรติบัตร/วุฒิบัตร

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
2. มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยง (ต่อ)				8. เทียบโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ และเปิดโอกาสให้นำความรู้และประสบการณ์มาเทียบโอนได้
3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา	1. สถานที่จัดการเรียนรู้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนเป็นหลัก 2. มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และแหล่งเรียนรู้อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนภายในโรงเรียน 3. มีวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งเรียนรู้	1. สถานที่เรียนไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้เรียน ตามความพร้อม และความสะดวกของผู้เรียน 2. มีแหล่งเรียนรู้บริการผู้เรียน โดยใช้ร่วมกับการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเคลื่อนที่	1. ไม่มีสถานที่เรียนที่แน่นอน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ตลอดเวลา 2. มีแหล่งเรียนรู้บริการผู้เรียน เช่น ห้องสมุดประชาชน เรือห้องสมุดเคลื่อนที่ 3. มีสื่อ ความสะดวก ให้แก่ผู้เรียน เช่น อุปกรณ์รับ	1. จัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน อาจไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว 2. มีการประสานงานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนในท้องถิ่น จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่ง

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา (ต่อ)	<p>ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน</p> <p>4. หน่วยงานต้นสังกัด</p> <p>ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษา และอาจได้รับบริจาคจากบุคคล หน่วยงาน องค์กร ฯลฯ</p> <p>5. มีการประสานงานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา</p>	<p>3. มีวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกในศูนย์การเรียนรู้</p> <p>4. มีการสนับสนุนสื่อสิ่งพิมพ์ ให้ กศน.ในพื้นที่บริการให้ ผู้เรียน</p> <p>5. มีการประสานงานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการให้ความรู้ด้านอาชีพ การอบรม หลักสูตรระยะสั้นต่างๆ</p>	<p>สัญญาณดาวเทียมย่านความถี่ Ku Brand สถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวง</p> <p>ศึกษาธิการ (ETV) สถานีวิทยุศึกษา ในระบบ FM ความถี่ 92 Mhz และระบบ AM ความถี่ 116 Khz</p> <p>4. มีงบประมาณจัดสรรสำหรับ ดำเนินการจัดซื้อหนังสือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แต่ไม่เพียงพอ</p> <p>5. การประสานงานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับ ผู้เรียน</p>	<p>เรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา</p> <p>3. จัดวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน เช่น กลุ่มผู้เรียนที่อยู่ห่างไกล อาจมีการตั้ง ห้องเรียนเพิ่มเติม ห้องเรียนพิเศษ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง และใช้สื่อบุคคลให้มากขึ้นแทนสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่อาจเกิดปัญหาด้าน อุปกรณ์สนับสนุน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ไฟฟ้า กลุ่มผู้เรียนที่มี ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านยาเสพติด ด้านกายภาพ อาจมีการตั้งศูนย์บริการ</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
3. ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา (ต่อ)				อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ VCD สื่อโทรทัศน์ เป็นต้น 4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติและที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรให้ความรู้
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	1. พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา โดยให้มีอย่างน้อย	1. กำหนดให้มีภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม/สนับสนุนการจัดการศึกษา 2. ส่งเสริมการเรียนรู้/ฝึกอาชีพ/ฝึกประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือบุคคลต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต	1. มีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school) โดยจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสม เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การเรียนรู้ของเด็ก 2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บุคคล หน่วยงาน องค์กรภาครัฐ และเอกชน	1. กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ สมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมของสถานศึกษา 2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ผู้ปกครอง ผู้นำองค์กรศาสนา ผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา สหวิทยาเขตต่างๆ ในการ

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	ศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ต่อ)	<p>สถานศึกษาละ 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน</p> <p>2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Stakeholder) ในการพัฒนาสถานศึกษา</p> <p>3. ระดมทรัพยากรจากบุคคล องค์กร หน่วยงานภาครัฐ และ เอกชน ทุกประเภทในการจัดการศึกษา</p> <p>4. มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และตามประเพณีต่างๆ ร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ</p>	<p>3. ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ และการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน</p> <p>4. มีอาสาสมัคร (Volunteering) ปฏิบัติงาน ส่งเสริมการจัดการศึกษา เช่น ครูอาสา สอนนักเรียนชายขอบ นักเรียนชาวเขา หรือนักเรียนด้อยโอกาส เด็กเร่ร่อน เป็นต้น</p> <p>5. ส่งเสริมการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>	<p>ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา</p> <p>3. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ภูมิปัญญาในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่บุคคลโดยทั่วไป</p>	<p>ตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษา</p> <p>3. ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4. สร้างภาคีเครือข่ายในการระดมทรัพยากร และส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามารถรูปแบบในสถานศึกษา
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ต่อ)	5. มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) วางแผน ดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผล และพัฒนาสถานศึกษาขององค์กรต่างๆ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู (Parent and Teacher Association: PTA) สมาคมที่ปรึกษาคณะกรรมการ หรือกลุ่มที่ปรึกษาอิสระต่างๆ			
5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา	1. กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเกณฑ์การรับนักเรียน และระยะเวลาการรับนักเรียน เข้าเรียนอย่างแน่นอน ชัดเจน	1. มีการกำหนดเกณฑ์ในการเข้าศึกษา ได้แก่ อายุ และความรู้เดิมการรับนักเรียนเรียน (ต้องมีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป	1. ไม่กำหนดระยะเวลาในการรับนักเรียนเข้าเรียน ขึ้นอยู่กับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน	1. จัดสถานที่เรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง และสะดวกต่อการเข้ารับบริการ 2. มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึงการจัดการศึกษา เช่น ป้าย

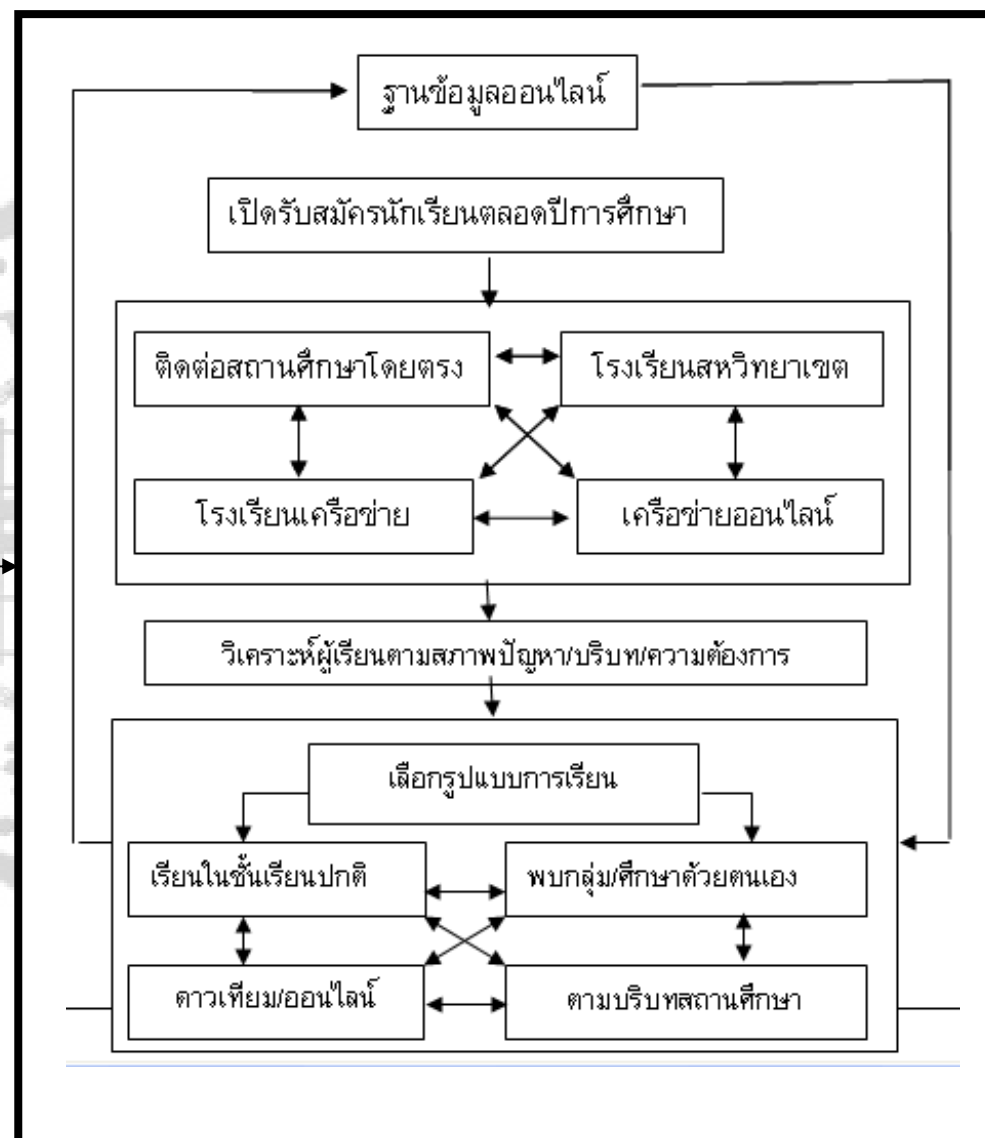
ตาราง 12 (ต่อ)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	การศึกษาในระบบ	การศึกษานอกระบบ	การศึกษาตามอัธยาศัย	แนวทางการจัดการศึกษา สามารถรูปแบบในสถานศึกษา
5. อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา (ต่อ)	<p>และมีการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้า 1 ปี</p> <p>2. กำหนดระยะเวลาในการรับสมัครเด็กเข้าเรียนเป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด</p> <p>3. มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน/แนะแนว/คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 4</p> <p>4. มีการประชาสัมพันธ์การรับสมัครนักเรียนหลายช่องทาง เช่น การปิดประกาศ เว็บไซต์ วิทยุกระจายเสียง แผ่นพับ/วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ ฯลฯ</p>	<p>จึงสามารถเข้าศึกษาได้ และเทียบระดับความรู้ในการเข้าศึกษา)</p> <p>2. ระยะเวลาการรับนักเรียนเข้าเรียนกำหนดไว้อย่างแน่นอนชัดเจน</p> <p>3. มีการประชาสัมพันธ์การรับสมัครนักเรียนหลายช่องทาง เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ Website, Web-blog วารสาร คู่มือ จุลสาร วิทยุกระจายเสียง ไปรษณีย์ โทรทัศน์ ฯลฯ</p>	<p>2. มีการประชาสัมพันธ์ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ e-Learning Website, Web-blog, e-book วารสาร คู่มือ จุลสาร วิทยุกระจายเสียง ไปรษณีย์ โทรทัศน์ ฯลฯ</p> <p>3. มีแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์คอมพิวเตอร์ Internet ชุมชน เป็นต้น</p>	<p>ประชาสัมพันธ์ วารสาร/คู่มือ/จุลสาร ประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ฯลฯ</p> <p>2. มีการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน /แนะแนว/ คลินิกให้คำปรึกษาในการเข้าถึงการจัดการศึกษา</p> <p>3. จัดทำคู่มือ/เอกสารประกอบการเรียน/บทเรียนออนไลน์ สนับสนุนการเข้าเรียน และการจัดการเรียนรู้</p> <p>4. จัดทำแหล่งเรียนรู้ให้มีเพียงพอเหมาะสม ยืดหยุ่น และสะดวกในการเข้าถึง</p>

การดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

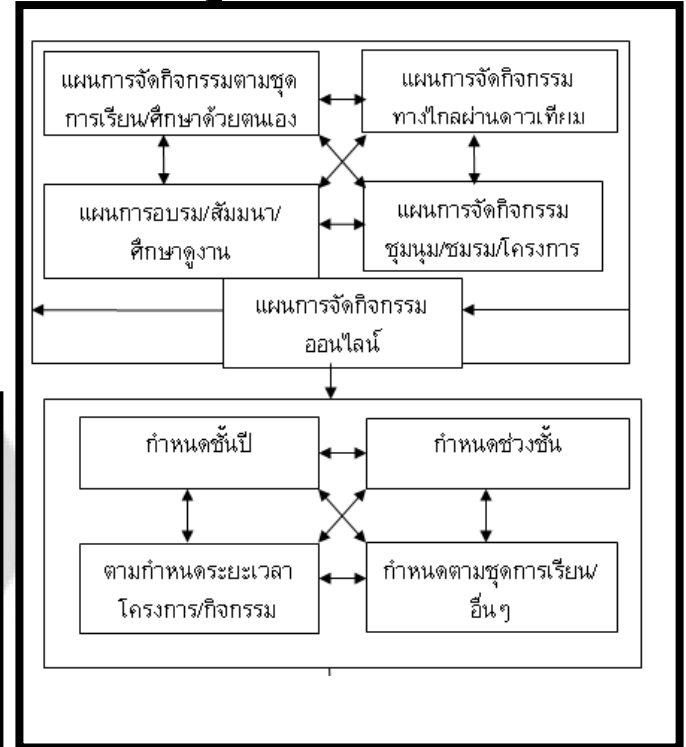
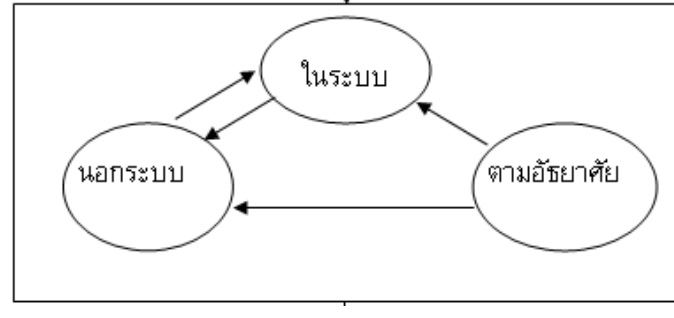
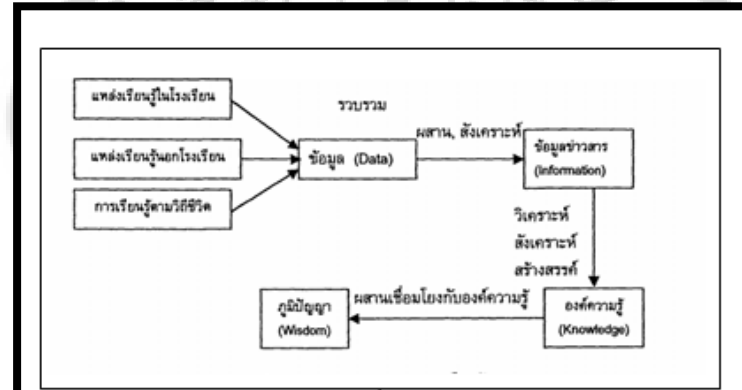
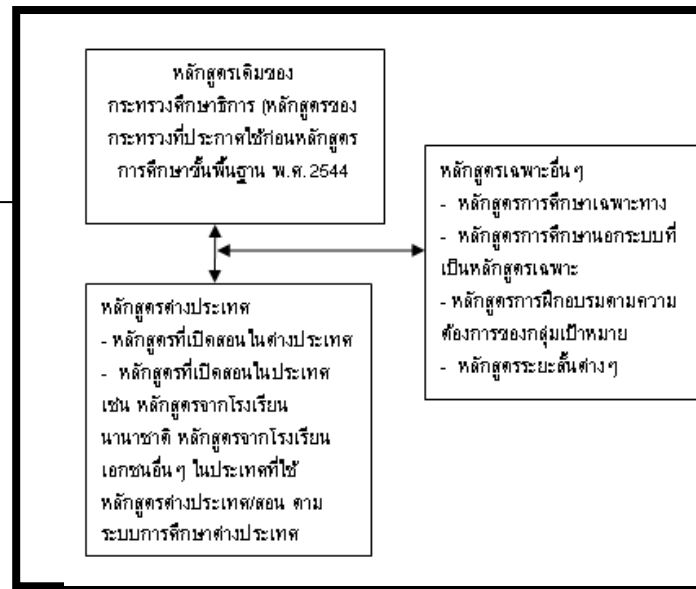
ให้บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

1. ตรวจสอบสภาพของกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา
2. เปิดรับนักเรียนวัยเรียน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมตลอดปีการศึกษา
3. คัดกรอง วิเคราะห์ และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามบริบทของสถานศึกษา เช่น แบ่งตามวัย ตามสภาพเศรษฐกิจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพทางสังคม
4. ส่งเสริมให้ทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการจัดการศึกษา รวมถึงการบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน
5. มีหลักสูตรแกนกลาง และจัดหลักสูตรเสริมต่างๆ ให้นักเรียนตามความต้องการ
6. จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศฐานข้อมูลของนักเรียน ด้วยระบบออนไลน์

มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

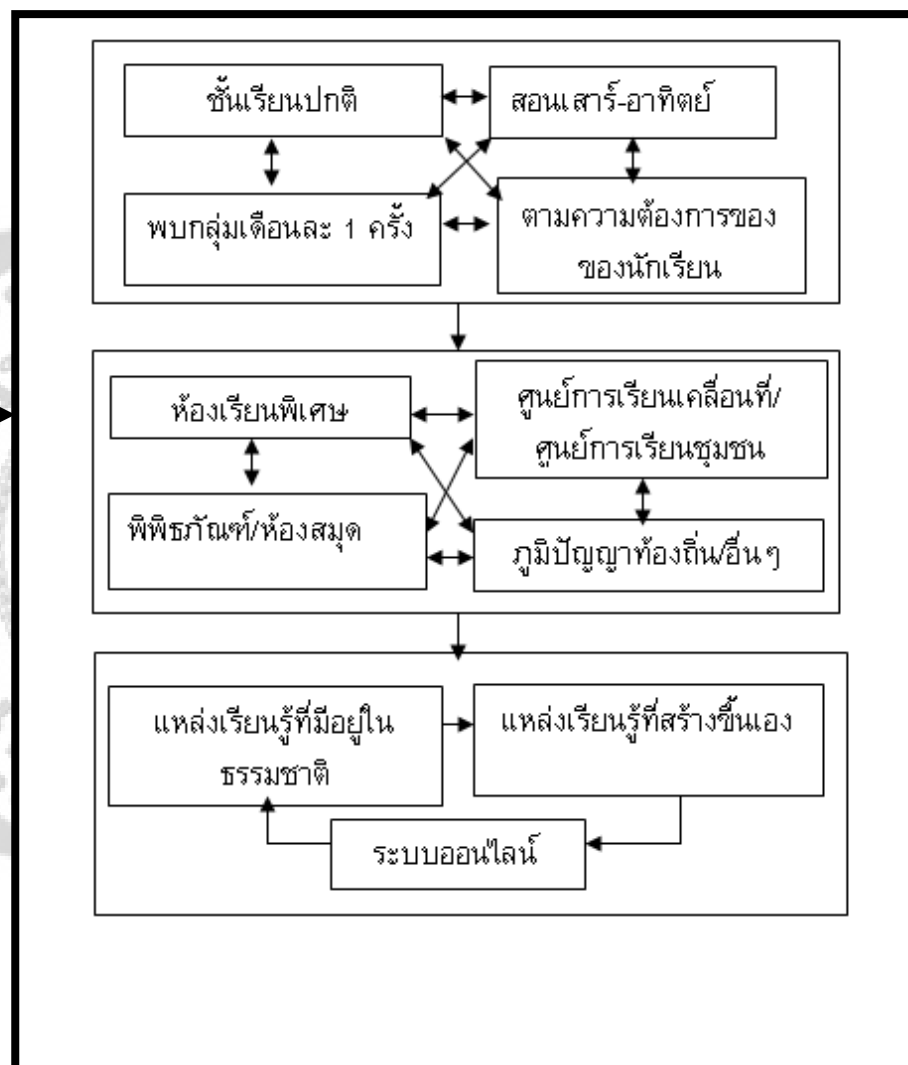
1. จัดโครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้นโดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความแตกต่างของบุคคล อาจมีการจัดเป็นโครงการ (On-the-Job Training) ตามความต้องการของนักเรียน
2. กำหนดแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาตามกลุ่มสาระ สภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนและชุมชน
3. จัดรูปแบบการจัดชั้นเรียน ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนด้วยตนเอง
4. จัดเวลาในการเรียนให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน และบริบทแวดล้อมของโรงเรียน
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่น
6. กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพจริง และเข้ารับการทดสอบระดับชาติในสนามสอบต่างๆ ตามที่กระทรวงกำหนด
7. เทียบโอนความรู้เดิมของนักเรียน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การเทียบโอน
8. เทียบโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

ประหยัดทรัพยากรในการจัด

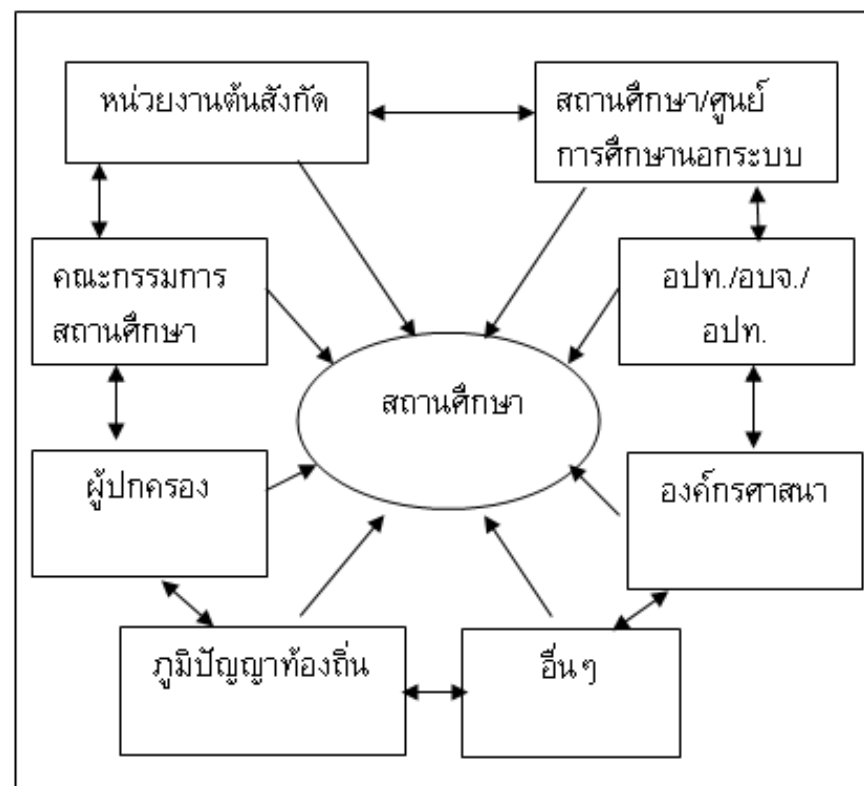
การศึกษา

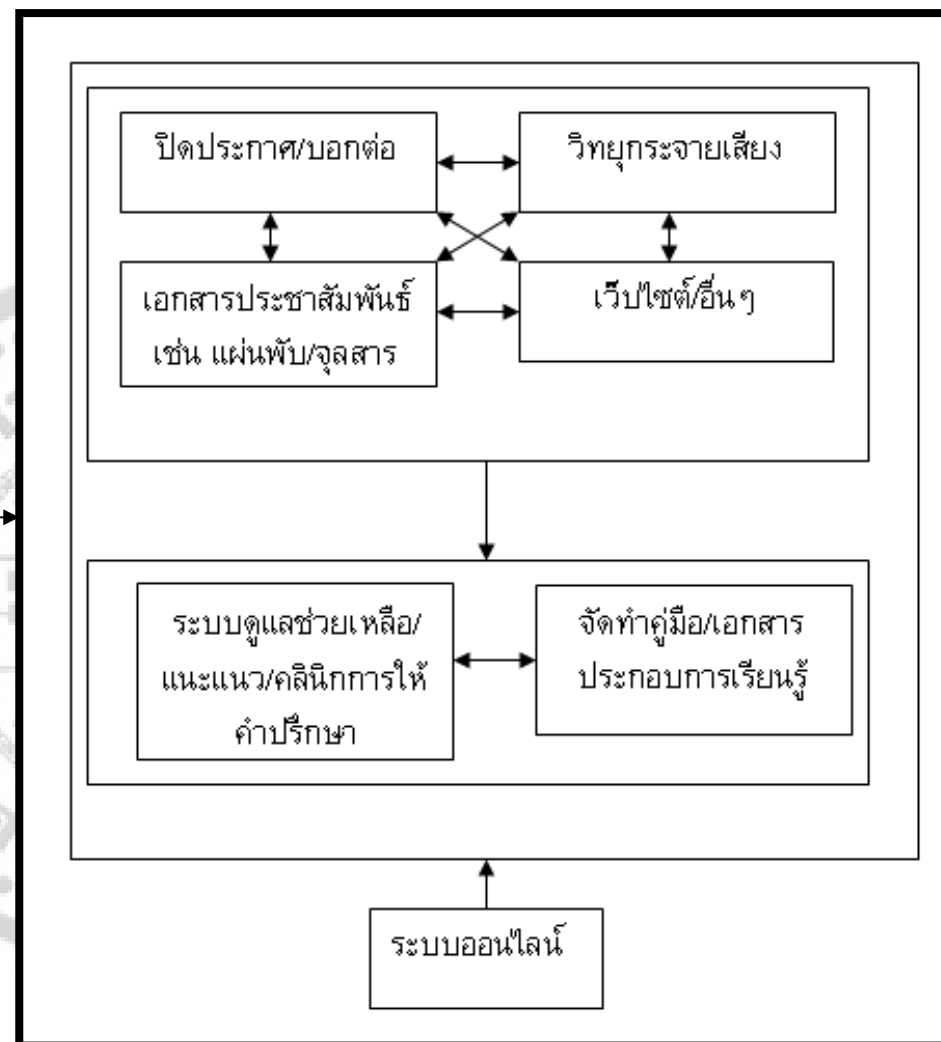
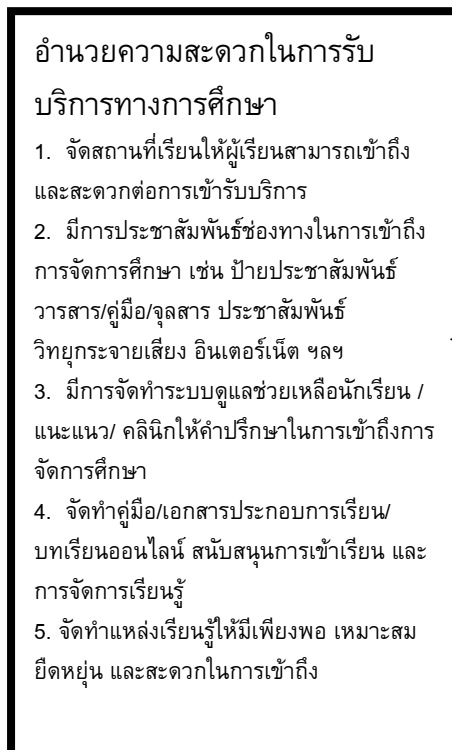
1. จัดสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ความต้องการของผู้เรียน
2. มีการประสานกับวัด/ศาสนสถาน องค์กรภาครัฐ ฯลฯ จัดให้มีห้องปฏิบัติการ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ อำนวยความสะดวกในการเรียน
3. จัดหาวัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียน
4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่สร้างขึ้นเอง ทั้งภายในและนอกโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรให้ความรู้

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1. กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือ สมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา
3. ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมจัดการศึกษา และ/หรือ เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาตามกลุ่มสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. สร้างภาคีเครือข่ายและส่งเสริมการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

ภาคผนวก ข

กรอบคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

การสอบถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)
การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ในสถานศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

1. ชื่อ.....นามสกุล.....

2. เพศ () ชาย () หญิง

3. อายุ.....ปี

4. การศึกษา

- () ปริญญาตรี () ป. บัณฑิต
() ปริญญาโท () ปริญญาเอก
() อื่นๆ

5. ปฏิบัติงานในตำแหน่ง.....

6. สถานที่ทำงาน.....

ที่อยู่.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....หมายเลขโทรศัพท์.....โทรสาร.....

e-mail address

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์ แนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1. สาเหตุใดที่ทำให้สถานศึกษาดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา
2. สถานศึกษามีการดำเนินการอย่างไรในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้
 - 2.1 ให้อุบุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
 - 2.2 มีระบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีความเชื่อมโยงไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน
 - 2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และทำให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร ของการศึกษาทั้งสามรูปแบบ
 - 2.4 ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา
 - 2.5 อำนวยความสะดวกในการรับบริการทางการศึกษา
3. การปฏิบัติงานที่ให้เป็นไปตามแนวทางดังกล่าวมีปัญหาอะไรบ้าง และดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไร
4. ท่านคิดว่าหน่วยงานใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งสามรูปแบบบ้าง และเกี่ยวข้องกันอย่างไร หน่วยงานเหล่านั้นควรมีบทบาทในจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร
5. ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ควรมีแนวทางเป็นอย่างไร
6. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาอะไรบ้าง อย่างไร

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

**แบบวิเคราะห์เอกสารเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ
ในการจัดการศึกษารูปแบบในสถานศึกษา**

ประเภทเงินงบประมาณ/ นอกงบประมาณ ที่สถานศึกษาได้รับ	การวิเคราะห์สภาพการเงินปัจจุบัน ของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษารูปแบบ		
	สภาพปัจจุบันของ สถานศึกษา	การใช้งบประมาณ	การจัดการศึกษา สามรูปแบบ
1. งบประมาณ
1.1 เงินเดือนครู/ ค่าจ้าง
1.2 เงินอุดหนุน ค่าใช้จ่ายในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว)
1.3 เงินอุดหนุน ค่าอาหารนักเรียนประจำ พักนอน
1.4 เงินอุดหนุน ปัจจัยพื้นฐานนักเรียน ยากจน
1.5 เงินอื่นๆ
2. เงินนอกงบประมาณ
2.1 เงินรายได้ สถานศึกษา

**แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านบุคลากร
ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา**

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับความพอเพียงและความพร้อมด้านบุคลากรในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนอัตรากำลังในการสนับสนุนการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบทุกข้อความตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความพอเพียงของบุคลากรในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

.....ชาย

.....หญิง

2. วุฒิการศึกษา

.....ปริญญาตรี

.....ปริญญาโท

.....ปริญญาเอก

.....อื่นๆ

3. การอบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน ต่อ ปี.....ครั้ง

ตอนที่ 2 ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย / ในช่องที่กำหนดตามระดับ

ความพร้อมของท่านในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

0	หมายถึง	ไม่มีความพร้อม
1	หมายถึง	ค่อนข้างไม่พร้อม
2	หมายถึง	พร้อมปานกลาง
3	หมายถึง	ค่อนข้างพร้อม
4	หมายถึง	มีความพร้อม

ข้อ	ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับความพร้อม				
		0	1	2	3	4
ด้านความรู้ (Cognitive Component)						
1	มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา					
2	มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน					
3	มีความสามารถจัดการเรียนการสอน ตามแนวทาง การจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
4	มีความรู้ ความเข้าใจด้านมาตรฐานการเรียนรู้และ ตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถนำมา บูรณาการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
5	มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการสอน และกระบวนการ จัดการศึกษาสามรูปแบบ					
6	มีความรู้ ความเข้าใจด้านการวัดและประเมินผล ใน การจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
7	มีความรู้ ความเข้าใจในการเทียบโอนผลการเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
8	มีความรู้ ความเข้าใจในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้การศึกษาสามรูปแบบ					
9	ความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาสื่อ และนวัตกรรม และนำเทคโนโลยีมาประกอบการจัดการศึกษาสาม รูปแบบ					

ข้อ	ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับความพร้อม				
		0	1	2	3	4
10.	มีความรู้ ความเข้าใจในการนิเทศ และการแนะแนว การศึกษา ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
ด้านความรู้สึก (Affective Component)						
11.	สามารถจัดการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษาได้					
12.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษามีความ สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน					
13.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาส่งเสริม/ ช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน					
14.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วยแก้ไข ปัญหานักเรียนออกกลางคัน					
15.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วย ยกระดับคุณภาพทางการศึกษา					
16.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาทำให้ บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา					
17.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วยให้ ระบบการจัดการศึกษามีความเชื่อมโยงกัน					
18.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วย ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา					
19.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					
20.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาอำนวยความสะดวก ในการรับบริการทางการศึกษา					
ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component)						
21.	ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการศึกษา ของนักเรียน					
22.	เตรียมการสอนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความ ต้องการของนักเรียน					
23.	เตรียมอุปกรณ์ สื่อการสอน และเทคโนโลยี ให้ เหมาะสมกับการเรียนรู้					

แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านบุคลากร
ในการจัดการศึกษามารูปแบบในสถานศึกษา

แบบสอบถามบุคลากรครู

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรครูเกี่ยวกับความพอเพียงและความพร้อมด้านบุคลากรในการจัดการศึกษามารูปแบบในสถานศึกษา ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนอัตรากำลังในการสนับสนุนการจัดการศึกษามารูปแบบในสถานศึกษา จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบทุกข้อความตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

.....ชาย

.....หญิง

2. วุฒิการศึกษา

.....ปริญญาตรี

.....ปริญญาโท

.....ปริญญาเอก

.....อื่นๆ

3. ข้อมูลเกี่ยวกับภาระงานของบุคลากรครู

.....สอนตรงตามวิชาเอก

.....สอนตามความถนัด

จำนวนชั่วโมงที่สอน/สัปดาห์.....ชั่วโมง

การอบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน ต่อ ปี.....ครั้ง

ตอนที่ 2 ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย / ในช่องที่กำหนดตามระดับความพร้อมของท่านในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

0	หมายถึง	ไม่มีความพร้อม
1	หมายถึง	ค่อนข้างไม่พร้อม
2	หมายถึง	พร้อมปานกลาง
3	หมายถึง	ค่อนข้างพร้อม
4	หมายถึง	มีความพร้อม

ข้อ	ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับความพร้อม				
		0	1	2	3	4
ด้านความรู้ (Cognitive Component)						
1	มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา					
2	มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน					
3	มีความสามารถจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
4	มีความรู้ ความเข้าใจด้านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถนำมาบูรณาการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
5	มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการสอน และกระบวนการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
6	มีความรู้ ความเข้าใจด้านการวัดและประเมินผล ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
7	มีความรู้ ความเข้าใจในการเทียบโอนผลการเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
8	มีความรู้ ความเข้าใจในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้การศึกษาสามรูปแบบ					
9	ความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาสื่อ และนวัตกรรม และนำเทคโนโลยีมาประกอบการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					

ข้อ	ความพร้อมของบุคลากรต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับความพร้อม				
		0	1	2	3	4
10.	มีความรู้ ความเข้าใจในการนิเทศ และการแนะแนว การศึกษา ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
ด้านความรู้สึก (Affective Component)						
11.	สามารถจัดการจัดการศึกษาสามรูปแบบใน สถานศึกษาได้					
12.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษามีความ สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน					
13.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาส่งเสริม/ ช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน					
14.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วยแก้ไข ปัญหานักเรียนออกกลางคัน					
15.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วย ยกระดับคุณภาพทางการศึกษา					
16.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาทำให้ บุคคลมีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา					
17.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วยให้ ระบบการจัดการศึกษามีความเชื่อมโยงกัน					
18.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วย ประหยัดทรัพยากรในการจัดการศึกษา					
19.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาช่วย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					
20.	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาอำนวยความสะดวก ในการรับบริการทางการศึกษา					
ด้านความพร้อมที่จะปฏิบัติ (Behavioral Component)						
21.	ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการศึกษา ของนักเรียน					
22.	เตรียมการสอนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความ ต้องการของนักเรียน					
23.	เตรียมอุปกรณ์ สื่อการสอน และเทคโนโลยี ให้ เหมาะสมกับการเรียนรู้					

**แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค
ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา**

แบบสอบถามผู้บริหาร/
บุคลากรครู

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย / ในช่องที่กำหนดตามความคิดเห็นของท่าน ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

0	หมายถึง	ไม่พร้อม
1	หมายถึง	ค่อนข้างไม่พร้อม
2	หมายถึง	พร้อมปานกลาง
3	หมายถึง	ค่อนข้างพร้อม
4	หมายถึง	พร้อม

ข้อ	ความพร้อมของอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับความพร้อม				
		0	1	2	3	4
1	จำนวนของห้องเรียน มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
2	สภาพของห้องเรียน มีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
3	วัสดุ อุปกรณ์ประจำห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ					
4	จำนวนห้องปฏิบัติการ มีเพียงพอกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
5	สภาพห้องปฏิบัติการ มีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบ					
6	ระบบการติดต่อสื่อสาร					
7	ระบบสาธารณูปโภค					
8	วิทยากรบุคคลภายนอกที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้					
9	แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน					
10	แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน					

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม.....
.....
.....

**แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านสังคม
ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา**

แบบสอบถามคณะกรรมการฯ/
ผู้ปกครอง/ตัวแทนชุมชน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย / ในช่องที่กำหนดตามความคิดเห็นของท่าน
ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

- 0 หมายถึง ไม่ยอมรับ/ไม่ให้การสนับสนุน
- 1 หมายถึง ค่อนข้างไม่ยอมรับ/ค่อนข้างไม่ให้การสนับสนุน
- 2 หมายถึง เฉยๆ
- 3 หมายถึง ค่อนข้างยอมรับ/ค่อนข้างให้การสนับสนุน
- 4 หมายถึง ยอมรับ/ให้การสนับสนุน

ข้อ	การยอมรับ/สนับสนุนการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับการยอมรับ/สนับสนุน								
		0	1	2	3	4				
การยอมรับ										
1	สามารถจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาได้									
2	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษามีความเหมาะสม กับสภาพปัจจุบัน									
3	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสอดคล้องกับ ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน									
4	การจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษาสามารถ ดำเนินการได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด									
5	การจัดการศึกษาสามรูปแบบสามารถแก้ไขปัญหาด้านการ เรียนของนักเรียน									
การให้การสนับสนุน										
6	ร่วมวางแผน ดำเนินงาน และตัดสินใจในการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา									
7	ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา									
8	สนับสนุน ส่งเสริม ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา									
9	ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา บุคคล องค์กร หน่วยงาน อื่นๆ ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบ									
10	รับผิดชอบเหตุการณ์ และผลที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา สามรูปแบบในสถานศึกษา									

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม.....

.....

.....

**แบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านผู้เรียน
ในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา**

แบบสอบถามนักเรียน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย / ในช่องที่กำหนดความคิดของท่านในการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา โดยแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

0	หมายถึง	ไม่ต้องการ/ไม่พร้อม
1	หมายถึง	ค่อนข้างไม่ต้องการ/ค่อนข้างไม่พร้อม
2	หมายถึง	เฉยๆ/พร้อมปานกลาง
3	หมายถึง	ค่อนข้างต้องการ/ค่อนข้างพร้อม
4	หมายถึง	ต้องการ/พร้อม

ข้อ	ความต้องการ/ความพร้อมของผู้เรียน ต่อการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา	ระดับความต้องการ/ความพร้อม				
		0	1	2	3	4
ความต้องการของผู้เรียน						
1	นักเรียนต้องการเลือกรูปแบบการจัดชั้นเรียนด้วยตนเอง					
2	นักเรียนต้องการลงทะเบียนเรียนในรายวิชาต่างๆ ด้วยตนเอง					
3	นักเรียนต้องการศึกษาโดยเลือกวิธีการเรียนด้วยตนเอง					
4	นักเรียนต้องการให้มีการใช้อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีต่างๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้					
5	นักเรียนต้องการให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้					
ความพร้อมของผู้เรียน						
6	นักเรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ได้ด้วยตนเอง					
7	นักเรียนมีความพร้อมที่เรียนตามรูปแบบการเรียนที่เลือกเรียนด้วยตนเอง					
8	นักเรียนมีเวลาในการเข้ารับการศึกษากับบุคคล และสถานที่อื่นๆ นอกจากการเรียนในสถานศึกษาตามปกติ					
9	นักเรียนพร้อมให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของตนเอง					
10	นักเรียนพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา					

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม.....

.....

.....

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. ผศ.สมเดช นิลพันธ์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2. ผศ.ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผศ.เรือโท.ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง คณะกรรมการบริหารหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อ.ดร.ราชันย์ บุญธิมา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อ.ดร.มารศรี สุธานี ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ภาคผนวก จ

รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)

รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)
เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาสามรูปแบบในสถานศึกษา

1. ศ.ดร.เสริมศักดิ์	วิศาลาภรณ์	ราชบัณฑิต วิชาการสนทนากลุ่ม
2. รศ.ดร.ทัศนาศ	แสงศักดิ์	อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อ.ดร.สมชาย	เทพแสง	อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ผศ.ดร.ไพโรจน์	กลิ่นกุหลาบ	อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อ.ดร.ราชันย์	บุญธิมา	อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. ดร.พิเชษฐ	จับจิตต์	หัวหน้าสถาบันวิทยาศาสตร์ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. ดร.ชลทิตย์	เอี่ยมสำอางค์	ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร
8. ว่าที่ ร.ต.อัมพร	มากเพชร	ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคกลาง
9. ดร.ปาน	กิมปี	ศึกษานิเทศก์ เขียวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
10. ดร.ชัยยศ	อิมสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาหลักสูตร สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
11. นายกิตติศักดิ์	รัตนฉายา	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดราชบุรี
12. นายไมตรี	ศรีสกุลไทย	ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา จ.เพชรบุรี
13. นายประยูร	สุทธาบูรณ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา จ.กาญจนบุรี
14. นายอภิชาติ	คุณาธาร	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนตลุง จ.ราชบุรี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล นางสาวณัฐจิภา ลิ้มเฉลิม
 วัน เดือน ปีเกิด 22 เมษายน 2516
 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 18 หมู่ 5 ต.ดอนไผ่ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี 70130
 ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยนานาชาติการพิเศษ
 สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (เลี่ยมชนะปริยาประชาสรรค์)
 ต.ดอนไผ่ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2528 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 จากโรงเรียนบ้านรางห้าตำลึง (สายบุญเรืองราษฎร์รังสรรค์)
 อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
- พ.ศ. 2534 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
 จากโรงเรียนสายธรรมจันทร์ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
- พ.ศ. 2538 ครุศาสตร์บัณฑิต (คบ.) สาขาการศึกษาปฐมวัย เกียรตินิยมอันดับ 1
 จากสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
- พ.ศ. 2549 การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาการบริหารการศึกษา
 จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พ.ศ. 2554 การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาการบริหารการศึกษา
 จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ